

**175917**

**YEDİ SANAT DALINDA SANAT YÖNETİMİ**  
**(EDEBİYAT, RESİM, HEYKEL, MİMARİ, MÜZİK, TİYATRO, SİNEMA)**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Bülent Kılıçaslan**

**Tezin enstitüye verildiği Tarih: 20 Mart 2008**

**Tezin savunulduğu tarih: 13 Mart 2008**

**Tez danışmanları: Prof. Dr. Nüket Güz**

**Yrd. Doç. Dr. Mehmet Üstünipek**

**Diğer jüri üyeleri: Doç Dr. G. Rengin Küçükeroğan**

**Doç Dr. Fethiye Erbay**

**Mart 2008**

**Bu Tez'in başından sonuna kadar, bilgisi ve yol göstericiliğiyle bana destek olan, Sanat Yönetimi Bölüm Başkanı, tez danışmanım, çok değerli hocam Sayın Prof Dr. Nüket Güz'e**

**Tez'in her aşamasında bana katkı sunan, fikir veren, yardımcı olan, Sayın Yrd. Doç Dr. Mehmet Üstünipek'e**

**Odasını ve bilgilerini benimle paylaşan Batu Duru'ya,**

**Tezi bitirmem konusunda sürekli destekte bulunan, İpek Topal'a,**

**Tez'in her cümlesinde katkısı olan, düzeltmeleri yapan ve bana destekte bulunan Ebru Gül'e**

**Sonsuz teşekkürler...**

**Mart 2008**

**Bülent KILIÇASLAN**

## **İÇİNDEKİLER**

|                            |           |
|----------------------------|-----------|
| <b>TÜRKÇE ÖZET.....</b>    | <b>VI</b> |
| <b>İNGİLİZCE ÖZET.....</b> | <b>VI</b> |
| <b>GİRİŞ.....</b>          | <b>1</b>  |

## **BİRİNCİ BÖLÜM**

### **1.SANAT, SANAT YÖNETİCİSİ,**

#### **SANAT YAPITI'NIN KURAMSAL TANIMLARI.....4**

|                                                 |    |
|-------------------------------------------------|----|
| 1.1. SANAT YÖNETİMİ VE SANAT YÖNETİCİLİĞİ.....  | 4  |
| 1.2.SANATÇI TANIMI.....                         | 5  |
| 1.3.SANAT ESERİ, KAVRAMI VE İŞLEVİ ÜZERİNE..... | 10 |
| 1.4.YÖNETİCİ VE YÖNETİM.....                    | 20 |
| 1.5.SANAT YÖNETİCİSİ.....                       | 24 |

### **2. SANATIN SOSYAL BİLİMLERLE İLİŞKİSİ.....29**

|                                     |    |
|-------------------------------------|----|
| 2.1.SANAT TARİHİ VE ARKEOLOJİ ..... | 30 |
| 2.2.SANAT SOSYOLOJİSİ .....         | 32 |
| 2.3.SANAT PSİKOLOJİSİ .....         | 35 |
| 2.4.SANAT FELSEFESİ/ ESTETİK .....  | 39 |

|                                                      |           |
|------------------------------------------------------|-----------|
| <b>3. SANAT YÖNETİMİNİN TANITIMLA İLİŞKİSİ .....</b> | <b>43</b> |
| 3.1.MEDYADA İLETİŞİM .....                           | 45        |
| 3.2.HALKLA İLİŞKİLER .....                           | 48        |
| 3.3.REKLÂM/ TANITIM .....                            | 54        |
| 3.4.SPONSORLUK .....                                 | 57        |

#### **4 SANAT KURUMLARINDAN SANAT YÖNETİCİSİN ETKİLEYEN ETMENLER**

|                               |    |
|-------------------------------|----|
| 4.1.TEKNİK ETMENLER .....     | 60 |
| 4.2.TOPLUMSAL ETMENLER .....  | 62 |
| 4.3.YÖNETSEL ETMENLER .....   | 64 |
| 4.4.EKONOMİK ETMENLER .....   | 67 |
| 4.5.PSİKOLOJİK ETMENLER ..... | 68 |
| 4.6.SİYASAL ETMENLER .....    | 70 |
| 4.7.EĞİTİMSEL ETMENLER .....  | 72 |
| 4.8.HUKUKSAL ETMENLER .....   | 73 |

#### **5. SANAT YÖNETİMİNİN SANAT ALANLARIYLA İLİŞKİSİ**

|                                         |     |
|-----------------------------------------|-----|
| 5.1.SANAT DALLARININ SINIFLANMASI ..... | 74  |
| 5.2.YEDİ SANAT DALINA GENEL BAKIŞ ..... | 77  |
| 5.2.1Edebiyat .....                     | 78  |
| 5.2.2.Resim.....                        | 81  |
| 5.2.3Heykel .....                       | 84  |
| 5.2.4.Mimari .....                      | 87  |
| 5.2.5.Müzik .....                       | 92  |
| 5.2.6.Tiyatro .....                     | 96  |
| 5.2.7.Sinema .....                      | 100 |

## **İKİNCİ BÖLÜM**

|                                                                 |            |
|-----------------------------------------------------------------|------------|
| <b>1.TÜRKİYE'DE LİSANS DÜZEYİNDE SANAT YÖNETİMİ EĞİTİMİ ...</b> | <b>103</b> |
| 1.1.STANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ .....                           | 103        |
| 1.2.İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ .....                           | 105        |
| 1.3.YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ .....                            | 110        |
| 1.4.YEDİ TEPE ÜNİVERSİTESİ .....                                | 112        |
| <b>2.YEDİ SANAT DALININ SANAT YÖNETİMİYLE</b>                   |            |
| <b>İLİŞKİLENDİRİLMESİ .....</b>                                 | <b>115</b> |
| 2.1.EDEBİYATTA SANAT YÖNETİMİ .....                             | 116        |
| 2.2.HEYKEL VE RESİMDE SANAT YÖNETİMİ .....                      | 119        |
| 2.3.MİMARİDE SANAT YÖNETİMİ .....                               | 122        |
| 2.4.MÜZİKTE SANAT YÖNETİMİ .....                                | 126        |
| 2.5.TİYATRODA SANAT YÖNETİMİ .....                              | 131        |
| 2.6.SİNEMADA SANAT YÖNETİMİ.....                                | 133        |
| <b>SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME .....</b>                       | <b>136</b> |
| <b>KAYNAKÇA .....</b>                                           | <b>138</b> |

Üniversite : T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi  
Enstitüsü : Sosyal Bilimler Enstitüsü  
Ana Bilim Dalı : Sanat Yönetimi  
Programı : Sanat Yönetimi  
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Nükhet Güz, Mehmet Üstünipek  
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Mart 2008

## ÖZET

### YEDİ SANAT DALINDA “SANAT YÖNETİMİ”

BÜLENT KILIÇASLAN

Yedi sanat dalında Sanat Yönetimi çalışmasının temel amacı; Edebiyat, Resim, Heykel, Mimari, Müzik, Tiyatro ve Sinema alında Sanat Yöneticisi’nin ne iş yaptığına dair bir inceleme ve öneri çalışması sunmaktır. Yüzyıllar boyunca sanatın farklı tanımları yapılmış, bu tanımlardan örnekler verilmiştir.

Bu çalışma, yönetici kavramı ve yönetim üzerinde etkili olan sosyal bilimler alanlarını incelemeyi, aynı zamanda da bununla ilgili bilgi vermeyi hedefler. Sanat ve Yönetim kavramları irdelenerek sanat yönetiminin ne olabileceği üzerine saptamalara yer verilmiştir. Sanat Yöneticisi tanımlaması üzerinde durulmuştur. Tanımlamaları yapılmıştır. Sanat yönetimini etkileyen etmenler üzerinde durularak, Sanat kurumlarında Sanat Yöneticisini ve Yöneticiliğini etkileyen etmenler incelenmiştir.

Yedi sanat dalı üzerinde genel değerlendirmeler yapılarak, ülkemizde lisans düzeyinde Sanat Yönetimi eğitimi veren üniversiteler incelenmiş ve “ Sanat Yönetimi” eğitimindeki amaçları irdelenmiştir.

Edebiyat, Resim, Heykel, Mimari, Müzik, Tiyatro ve Sinema alında “Sanat Yönetimi” tanımlamaları, çalışma alanları saptanmış, tanımlamaları yapılmayan alanlar ile ilgili tanımlamalar yapılmış ve öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler :Yedi sanat dalında “Sanat Yönetimi”, Edebiyat,Resim, Heykel, Mimari, Müzik, Tiyatro, Sinema

**University** : T.C. İstanbul Kültür Üniversitesi  
**Institute** : Sosyal Bilimler Enstitüsü  
**Science Programme** : Art Management  
**Programme** : Art Management  
**Supervisors** : Prof. Dr. Nükhet Güz, Mehmet Üstünipek  
**Degree Awarded and Date** : MS – March 2008

## **SUMMARY**

### **“ART MANAGEMENT” IN SEVEN BRANCHES OF ART**

**BÜLENT KILIÇASLAN**

The main objective of the study of “Art Management in Seven Branches of Art” is to present the Art Manager’s work in Literature, Painting, Sculpture, Architecture, Music, Theater and Cinema, also to give suggestions on these fields. Different definitions of art are made and many examples are given throughout centuries.

This study intends to analyse the social sciences field that is effective on the concept of the manager and also of the management, at the same time it aims to inform about the mentioned field.

The concepts of art and management are considered at length, and some ascertainments are mentioned regarding what the art management could be. It is discussed the definition of the art manager and this concept is intended to define. Emphasizing the factors that effect the art management, the factors that effect the art manager and the art management in art establishments are analyzed.

Making general assessments on seven art fields, the universities that give license education on art management in our country are studied and their aims on the art management training are explicated.

The definitions of “Art Management” in fields such as literature, painting, sculpture, architecture, music, theater and cinema, also its study areas are determined. Some definitions that haven’t been determined yet, are made on these fields, also some suggestions are offered.

**Keywords** : “Art Management” in Seven Branches of Art, Literature, Painting, Sculpture, Architecture, Music, Theater, Cinema.

## GİRİŞ

İnsan doğa içinde mücadele verirken güçlü kalmak için kendine bir masal dünyası yaratmıştır. Bu masal dünyası insanın daha güçlü olmasını ve yarınla ilgili umudunu kamçulamıştır. Bu masal dünyası inançla buluşmuş, sanatın oluşum sürecinde inancın, inanç dünyasının ve bilinemez dünyalar içinde nesnel olarak müdahale ve mücadele edemediğine bu imge dünyasıyla cevap vermiştir

Edebiyat bu inanç ve masal dünyasıyla insanın zihninde sözlü olarak oluşmuş, sanatların ilkinin oluşturur. İlk destanlardan çağdaş destanlara kadar hep o ilk inanç ve tanrısal imgelerle karşılaşmaktadır. İlk mağara insanın mimari alanında doğayla ortaklaşa yaşanılabilir olan yaratmanın izleriyle doludur. Doğanın yarattığına insanın katkılarıyla, ilkel ot evlerden gökdelenlere uzanan bir açık hava müzesi durumundadır. İlk resim örnekleri de mağaralarda görülmektedir.

Resmin ilk örnekleri insanın el izleri, avladığı hayvan resimleri ile mağaralarda karşılaşılır. Bu resimlerle insan kendi imge dünyasında güç gösterisinde bulunur. Avlanmayı resmederek avladığı ya da elinden kaçırdığı hayvan imge dünyasında hükmeder. Korkularını bastırır.

Heykel yaparak ölüme karşı var olduğudur. Bu üretimle zamanda ve mekânda varlığını hissettirir. Tanrılar yaratır kendi elleriyle, dansın büyüsüyle, müziğin eşliğiyle yarattığı tanrılarını mutlu etmeye çalışır. Ve doğada korkularını silip bir nebze huzur arar.

İnsan ilk insandan günümüze uzun bir zaman diliminde doğayla mücadele etmiştir. Bu mücadelede görünen o ki şimdilik insan galip gelmiştir. Bu süreç insanın kültür ve bilgi birikimini sağlamıştır. İnsanın diğer canlılardan farklı olarak yaratma, üretme ve yönetme kültürü oluşmuş, bu kültür içerisinde yer alan bilgi, kültür ve davranış kalıplarını kuşaktan kuşağa aktarmayı başarmıştır. Yüzlerce yıl aynı şeyleri tekrarlamış, aynı malzemeleri kullanmış ancak hiçbir zaman bu çabasından vazgeçmemiştir. Elinde ki malzemeyi ve bilgiyi kuşaktan kuşağa aktararak, bir sonrakine de daha işe yarar hale getirmiştir. Ancak ürettiği, bulduğu keşfettiği hiçbir şey bir anda ortaya çıkmamıştır. Bu birikimleri insanın anlamasını, algılamasını sağlamıştır. Selçuk Mülayim bu konuyu şu şekilde vurgulamaktadır

*" İnsanlar sürekli olarak içinde yaşadıkları çevreyi, çevrelerini kuşatan nesneleri kendileriyle ilişkileri açısından algılarlar ve yorumlarlar. Ve bu işi yaparken hep bu ilişkilerin özünü kavramaya çalışırlar. İşte sanat eylemi de insanın bu tür birikimleriyle bağlantılı bir enerjidir. Sanatçı sözgelimi bir ressam, kâğıdı kalemi eline aldığı anda hemen resim yapamaz; bu iş daha çok önceden, birikimlerde zihninde oluşmuştur."<sup>1</sup>*

Bu süreç insanın gelişimiyle yeni meslek alanları yaratmış ve her mesleğin ya da alanın kendi edebiyatı oluşmuştur.

Bakıldığında sanat, insandan günümüze kadar varlığını sürdürerek geldiğidir. İnsan, insan olmaya başladığından beri sanat ta vardır. Diğer alanlarda insanın bilgi, kültür birikimi ve gelişiminin yanında, sanatta insanla gelişmiş değişmiş ve dönüşmüştür. Özellikle yirminci yüzyıldan sonra insanlığın bu gelişim ve değişim süreci katlanarak büyümüştür. Teknolojik gelişmeler, insan yaşamını ve sanatı da büyük ölçüde etkilemiştir.

*"Yirminci yüzyılın başlangıcından bu yana avangart akımlar ortaya çıkmakta ve plastik sanatlarda, eleştiri ve edebiyat alanlarında devrimler birbiri ardına yaşanmaya devam etmektedir; buna karşılık, bu devrimlere kaynaklık eden sanatsal etkinlikleri tutarlı kavramsal bir bütün içerisinde bir araya getirerek bu dönemdeki çeşitli deneyimleri belli bir düzen içerisinde sunacak herhangi bir sistem söz konusu değildir."<sup>2</sup>*

---

<sup>1</sup> Selçuk Mülayim, *Sanata Giriş*, Bilim Teknik y, 2. Baskı, 1994, s.17

<sup>2</sup> France Farago, *Sanat*, cev: Özcan Doğan, Doğubatı y, 2003, s. 9

Günümüzde bilgi ve teknolojinin üst düzeylere çıkmasıyla da sanat ve yönetim kavramı " Sanat Yönetimi" alanının kaçınılmaz olarak oluşmasını yol açmıştır.

Sanatın ortak ve kısa tanımı yapıldığında " insanın yarattığı estetik değerler bütünüdür." Bu estetik değerler, Yedi sanat dalı ve yedi sanat dalının ortaklaşa yarattığı karma sanat dallarıdır. Sanatın günümüzde çok yönlülüğü insan nüfusunun artması, sanata olan talep, üretilen sanat yapıtını, topluma ulaştırma, haberdar etme ve sanatı yönetme, durum ve koşullara göre insanlara sunma gereğini doğurmuştur. Sanat Yönetimi, sanatı ve yönetimi buluşturma yönüyle de kendi literatürünü oluşturma sürecindedir. Bu bağlamda yönetim tanımını Prof Dr. Tamer Kocel şu şekilde yapmaktadır.

*"Yönetim, ancak birden fazla kişinin varlığı ile ortaya çıkan ve yönü ile ekonomik faaliyetten ayrılan bir grup faaliyeti( sosyal faaliyet) olduğu, genel olarak kabul görmüş bulunmaktadır." <sup>3</sup>*

Yönetim faaliyetinin içinde insana yönelik faaliyet olduğu gibi, Sanat faaliyeti de insana yöneliktir. Ancak sanatın tanımı üzerine ne kadar bir netlik yoksa yöneticiliğin tanımı da bu bağlamda net değildir

*" Yöneticiliğin, henüz doktorluk, mühendislik, avukatlık, kimyagerlik gibi belli bir öğrenimi, belli bir diploma derecesi ve belli bir eğitimin ardı sıra mesleki bir kuruluşça yapılan bir sınavda başarı sağlamayı, bu meslek kuruluşlarınca verilen ve devletçe onaylanan bir belgeyi gerektiren, bir meslek kazanmadığı söylenebilir." <sup>4</sup>*

Bu bağlamda "Sanat Yönetimi" literatürünün oluşması Sanat yöneticiliği mesleğinin ve sanat'ın gelişimi açısından çok önemlidir.

---

<sup>3</sup> Tamer Koçel, *İşletme Yöneticiliği*, Beta y, 9. baskı, İstanbul, 2003,s.15

<sup>4</sup> A.g.e.19

## **BİRİNCİ BÖLÜM**

### **1. SANAT, SANAT YÖNETİCİSİ, SANAT YAPITI'NIN KURAMSAL TANIMLARI**

Dünyada ve ülkemizde tam anlamıyla sanat tanımı, yönetici tanımı üzerinde net bir tanımlama bulunmamaktadır. Üzerinde tartışmalar sürmektedir. Sosyal bilimlerin içinde değişkenleri çok olan sanat ve yöneticilik, " sanat yöneticiliği" olarak karşılaşıldığında değişkenleri daha da artmaktadır. Sanat, yöneticilik, sanat yöneticiliğiyle yanında, sanat eserinin ne olup olmadığı da tartışma konusudur.

#### **1.1 YÖNETİM VE SANAT YÖNETİCİLİĞİ**

İnsanoğlu varoluş sürecinden bu yana sürekli yaratmış, yarattığını anlamlandırmış ve bunun üzerine bir sistematik oluşturmuştur. Sanat hep kendi varoluşunu yaratırken onun üzerine yeni değerler katmıştır. Özellikle bilgi ve teknolojinin sürekli gelişmesi bu açıdan etkili olmuştur. Sanatçı kavramı tartışmasında bir netlik kazanmadan, sanatla, sanatçıyla bağlantılı yeni kavramlar doğmuştur. Buna bağlı yeni iş alanları yaratılmış ve olmazsa olmaz yöneten ile yönetilenler bulunacakları ilişkileri " dış dünya'ya etkileri tüm alanlarda da tarihsel süreç içerisinde görüldüğü gibi ortaya çıkmıştır. Yönetim kısaca bir amaç doğrultusunda planlı çalışma ve insanları bu doğrultuda güdüleme işlemidir. Bu bağlamda yönetimle ilgili birçok tanımlamalar yapılmıştır. Kemal Tosun bu alanla ilgili şöyle bir tanımlama yapmaktadır.

*"Yönetim, insanların işbirliği sağlama ve onları bu amaca doğru yürütme iş ve çabalarının toplamıdır. Başka bir deyişle, başkalarının aracılığıyla amaçlara ulaşma ve ya başkalarına iş gördürme faaliyetinin toplamı yönetim sürecini meydana getirir."*<sup>1</sup>

*"Ortak bir amaç doğrultusunda başkalarının faaliyetlerini yöneten belirli bir insan grubudur... Yönetim 'başkalarına iş yaptırmaktır.'"*<sup>2</sup>

Sanatı ve yönetimi birleştiren öğeler, Yönetim etkinliğinin zaman içerisinde bir iş alanına dönüşmesinden kaynaklanır. Sanat ise insanın gelişim süreciyle birlikte yeni alanlar yaratmış ve bu alanların gelişmesiyle sanatçı ve toplum arasında köprü görevini üstlenecek yeni bir yönetim alanı doğmuştur. Bu alana "Sanat Yönetimi" denir. Yönetimle ilgili tanımlamaların ortak noktası başkaları aracılığıyla iş yapmak olduğu düşünüldüğünde sanatçı sanat etkinliğini yönetme, topluma ulaştırmada, artı değer üretmede başka bir kişi ya da o kişi aracılığıyla birçok kişiye yaptırmaktadır. Günümüzde teknoloji ve bilimin gelişmesi, sanat faaliyetlerine, başka unsurların girmesi, sanat yöneticiliği uğraşısının ortaya çıkmasında büyük önem kazanmıştır. Bu açıdan sanat yöneticiliği kendi tanımlamasına ve akademik yapılanmasına yönelme gereksinimini duymuştur.

## 1.2.SANATÇI TANIMI

Yıllardır bir kavram kargaşası yaşanmaktadır. Sanatçı kimdir? Kime sanatçı denir? Yüzlerce yıldır sanatın tanımı dolayısıyla sanatçının tanımı tartışıla gelmiştir. Bununla ilgili bir o kadarda tanım yapılmıştır. Günümüzde "sanatçı" sözcüğü, geçmişe dönük olarak da kullanılmaktadır. Oysa daha düne kadar sanatçı- zanaatkâr kavramları birbiriyle iç içeydi. Ancak aydınlanma Çağın'ından başlayarak günümüzdeki anlamıyla "sanatçı" kimliğinin ortaya çıktığı söylenebilir. Ancak yine de hemen belirtilmelidir ki hala tam bir açıklığa, tam bir kavram birliğine varılamamış olan bir tanımlamadır. Bu tanımlar ayrı sanat dallarına ve bu alanla uğraşı verenlere göre değişiklikler içerse de sonuçta ortak bir noktaya varmaktadır. Sanat; Doğanın yaratısının dışında "insanın yaratısı"dır. Bu yaratıcı insanda "sanatçı"dır denilebilir. Bu alanla ilgili farklı sanat

<sup>1</sup> Kemal Tosun, *İşletme Yönetimi*, İstanbul Üni.Y., no:2456,İstanbul,1977,s.183

<sup>2</sup> Joseph L.Massie, *İşletme Yönetimi*. çev: Prof Dr. Şan Öz-Alp ve diğerleri. Baytaş Y., Eskişehir,1983,s.8

dalların dan farklı bakış açıları ve tanımlamalarla karşılaşılmaktadır. Ayla Ersoy sanatçıyı;

*"İnsan zihninin en derin tabakalarında yer alan, kendine özgü içgüdüsel yaşamı eşsiz yeteneğin ona verdiği güçle maddeye dökülen kişiye sanatçı denir. Sanatçı görünmeyen bu hayalleri derinlemesine işleyip bir etkinlik kazandırarak görünür biçimlere sokar<sup>3</sup>".* Sözleri ile tanımlamaktadır

Sanatçı imgelen dünyasından, olma gereksinimi olanı, olabilecek gerçekliğe, önce aklıyla sonra onu kurgulayarak, sonra da el emeği göz nuru dökerek ortaya çıkarır. Ancak bunu yaparken öncesinden ayrı değerler yaratma kaygısı güder.

*"Sanatçı üretme sürecinde doğa ürünlerini var olan yapılarından farklı kılmaya çalışır. Bu sürece varabilmek için önce doğayı öykünme edip anlamaya çalışır. Sanat üretiminin en önemli aşaması önce doğayı anlamak ve süreç içerisinde yeni bir üretim yapmaktır. Sanatçı bu süreci gören kişidir. Sanatçı ilgi kurduğu nesneleri algılayabilen, tasarımıyabilen ve nesneleri bu yolla tam kavrayabilen özel yetenekli kişidir. Yaratıcı gücü ile nesneleri yönetir, onları kavrar ve çizgi, boya, ses ya da sözcüklerle ifade eder<sup>4</sup>".*

İnsan doğasındaki içgüdüsel davranışlar insanın yaşamasını, korunmasını ve kuşaklarını sürdürmesini sağlar. Bu açıdan diğer canlılar gibi kalıplaşmış davranış modelleri vardır. İnsanı diğer canlılardan ayıran zekâsını geliştirme yetisidir. Ama diğer canlılardan insanı farklı kılan zekâsı vardır. Ancak insan içinde de farklı insanlar var, farklı gören, diğer insanlardan zekâsını farklı kullanan, algı, duygu ve görgüleri farklı olan. İşte bu insan "sanatçıdır".

Bu tanımlamalardan yola çıkıldığında şu görülüyor insan yaratısı sanat, insanın kendini ifade aracı sanat, insanı anlama, toplumu anlama, değişimi gözlemleme sanattır. Aynı zamanda sanatsal değişim ve sanat tarihinin gelişimini saptamada sanat yardımcıdır. Bu saptama insanı anlamının ta kendisidir. İşte bu bağlamda Estetiğin ve toplum bilimlerinin ele aldığı konuların temelinde sanatçı vardır. İnsan diğer canlılardan farklı olarak düşünen, dünü anımsayan, bu günü irdeleyen, yarın ile ilgili plan yaparak yarını değiştirmeye çalışan bir varlıktır. Sanatçıdaysa, diğer insanlarda görülmeyen kurma gücü, duyarlılık, yaratı gücü,

<sup>3</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*, Sanat Yorum.Y.,İstanbul,2002,s.6

<sup>4</sup> A.g.e.s.,10

duygu üstünlüğü, çağrışım zenginliği gibi özellikler bulunur. Ancak gerçek ayırıcı özellik, sanatçının algısındadır.

*"Sanat, gerçekliğin taklidine o kadar karşıdır ki, önce doğayı öykünmeden oluşan, doğayı anlamaktan oluşan bu dürtü daha sonra modern anlamda ilk oluşuma karşı durur, yani temel ilke, sanat yapıtını gerçeklikten soyutlamada buluyor. İşte bu başkalık, sanatçının yaratıcı kişiliğinden gelmektedir. Sanatçıyı diğer insanlardan farklı kılan, sanatçı yapan bu dürtülerden biridir. Platon'a göre, sanatçı asla bir ayna olmamalıdır. Plâtoncu düşüncede, illüzyon ile öykünme arasında daima bir fark vardır. Illüzyon kötüdür, fakat öykünme iyi bir şeydir. Öykünme gerçeğe bakılarak değil, belli bir ideal için yapılmalıdır."<sup>5</sup>*

Bu ölkü toplumsal gerçekliğe ayna tutarak, aynanın yansıması değil, yansımanın karşısındaki gerçeklik olmalıdır. Sanatçı yalnızca zamanını değil, öncesini ve sonrasını aynaya yansıtır. Bu yansıtmada kendini zaman ve mekânın dışında tutamaz, bu süreç yeni bir gerçeklik ortaya çıkarır. Ve sanatçı burada aynanın kendisi olur. Yapıtı aynanın yansıması, gerçeklik, yansımanın kendisi olur.

*"Sanatçı bu süreçte, yaşadığı zaman ve mekânından soyutlayamaz kendisini. Sanatçı şüphesiz yapıtında kendi düşüncelerini, duyarlılığını, kendi manevi yaşamını ifade eder. Ama toplumsal yaşam sanatçıyı öylesine kuşatmıştır ki, bilerek ya da bilmeden kendi kişisel gizli yanlarını ifade etmeye çalıştığı zaman bile toplumsal önemi olan şeyleri ifade etmiş olur."<sup>6</sup>*

Sanat, en genel anlamıyla, yaratıcılığın ya da imgelen gücünün dile getiriliş biçimidir. Sanatçının düşleri vardır. Gelecekle ilgili kaygıları vardır. İnsan da ilk insandan kopma, ilk insanın korkularını aşma güdüsü vardır. İnsanın aklıyla beş duyuyu kullanma becerisi vardır. Bir bakımdan sanatçının düşlerini insanın beş duyusuyla algılanabilecek biçimde nesnelleştirmiştir. Sanat düşün nesnelleşmesi, sanatçı bunun emekçisidir. Sanatçı bu düş sürecinde ve düşün nesnelleşmesi sürecinde sanatı yaratır. Sanatı yarattığı için de sanatçı olur.

Tarih boyunca neyin sanat, kimin sanatçı olduğu tartışılmış ve fikirler sürekli değişmiş, bu tanımlamalara zaman içinde değişik kısıtlamalar getirilip yeni tanımlar yaratılmıştır. Günümüzde sanat terimi birçok kişi tarafından çok yalın ve

<sup>5</sup> France Farago, *Sanat*, Çev: Özcan Doğan, Doğubatı y. Ankara, 2006, s.38

<sup>6</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*, Sanat Yorum.Y., İstanbul, 2002, s.10

açık seçik gözüken bir kavram gibi kullanılabildiği gibi akademik çevrelerde sanatın nasıl tanımlanabileceği, hatta tanımlanabilir olup olmadığı bile hararetli bir tartışma konusudur. Sanatın tanımı ve sınırlarının tartışma konusu yanında, kime sanatçı denileceği de açık olan noktadır. Açık olan bu tanım, sanat, düşün ve bilim çevrelerinde tartışma konusu olarak uzun bir süre daha devam edeceğe benzer. Bu tartışmalar süre dursun en kısa tanımda Sanatın insanlığın evrensel bir değeri olduğu, sınırlı ya da değişik bile olsa her kültürde görüldüğüdür. Sanatçıda bu sanat değerini ortaya çıkaran kişidir.

*"Sanat; güzeli arama, bulma ya da yaratma anlamına gelen bir etkinliktir. Sanat bilgisinde özneyi nesneye yönelten "güzellik" kaygısıdır. Sanatçı nesnesine yönelerek onu algılar ve kendine özgü bir biçimde ifade eder. Sanat bilgisi düşe, hayale geniş yer verdiği için sanat bilgisinin doğa uygunluğu zorunlu değildir. Sanatın nesnelere ilişkin mutlaka doğru bilgiler vermek gibi bir amacı yoktur."*<sup>7</sup>

Sanat, sanatçının önce sezgisindedir. Sanatçı "bilgi" kavramıyla çok ilgilenmez. Kavramak, üretmekten sonra sanatçının sorunsalı olabilir. Sanatçının yaratma sezgisi en büyük silahıdır. Onu en iyi biçimde kullanmaya çalışır. Sanat bilgisi öznel bir bilgidir, duygulara ve yaratıcı akla dayalıdır. Akıl ilkelerine bağlı kalınarak, akıl yürütme yoluyla ulaşılan bir bilgi değildir. Sanatçıya yol gösteren sanatçının sezgisidir. Sanatsal bilgi belirli bir yöntemle bağlı değildir, öznelidir. Sanatçı, sezgisini, bilgi ve kültürel aktarımlarının bir sonucu olarak yeni bir üretime dönüşüm sağlayan kişidir.

Doğadaki korku ve anlama duygusuyla yaratılan sanat, kendisini üretenin korkularından arınmasının bir aracı haline gelmiştir. İlk başlarda doğada olmayanların karşısında alternatif olan sanat objesi, binlerce yıllık bir birikimle, yeni korkular yaratan insanın, yeni üretimlerinin yansıması olmuştur. Günümüz insanın korkuları, aslında ilk insanın korkularının boyutların dan daha da büyük korkuları beraberinde getirdi. Bir düğmeye basit bir dokunuşla, zaman ve mekânı birkaç yüzyıl kısaltabilecek güce erişen insan düşüncesi, yepyeni ve şiddetli korkuları da taşımıştır. Bilim, endüstri, teknik ve politika alanında meydana gelen birbirine bağlı ve sürükleyici gelişmeler, toplumlara özgürlük getirdiği kadar, huzursuzlukları da arttırmıştır. Özellikle 1945 sonrası, insanların gökyüzüne tırmanışları, yeryüzündeki büyük sermaye hareketleri, insana yakışmayacak katliamlar, endüstriyel ve teknik gelişmeler yanında, şiddetli ve yıpratıcı korkuları

---

<sup>7</sup> Sanat Nedir? <http://www.geocities.com/enveryolcu/sanat/nedir.html> 12.11.2007

da vardır. Bütün bunlar, bugünkü insanın sanata bakış biçimini yapılandıran gelişmelerdir.

Bu değişim süreci, sanatsal üretimlerin değişimi gelişimi ve yeni anlayışlar ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bilginin ve teknolojinin en gelişmiş örnekleri, insanın yaşam düzeylerini yükseltirken, beraberinde yeni korkular yaratmıştır. İnsanın insanlaşma sürecinde, doğayla verdiği mücadele sonucu oluşan sanat; bu sefer insanın kendi yarattığı yeni doğaya karşı korkuları oluşmuştur. Artık iki doğa vardır. Gerçek doğa ve insanın yarattığı yapay doğa; insanın şimdiki yeni mücadelesi, kendine yarattığı doğaya karşıdır. Yeni korkuların doğasına karşı mücadelesidir. Bu yapay doğa sanatçının yeni bakış açıları ve üretimler yapmasına yol açmaktadır. İşte bu noktada günümüzde, insanların karşı karşıya kaldığı psiko-sosyal sorunlara çözüm olabilecek, onların yarattığı bu kaos ve doğal olmayan çevrede nefes almasını sağlayan unsurlardan biri de sanattır. İnsan zihninin karmaşık ürünlere olan ilgisi ve daima insan hürriyetinin hakkını sorgulayan sanat yapıtları, bazı kalıpları sürekli olarak zorlayıp aşar, onların nitelik olarak daha üstün ve yoğun yeni seviyelere ulaşmasını sağlar.

Tolstoy, "İnsanın bir zamanlar yaşamış olduğu duyguyu, kendinde canlandırdıktan sonra, aynı duyguyu başkalarının da hissedebilmesi için hareket, ses, çizgi, renk ya da kelimelerle belirlenen biçimlerle ifade etme ihtiyacından sanat ortaya çıkmıştı" der. İnsan, nasıl duymaya, düşünmeye başladığı andan itibaren kelimenin gerçek anlamıyla hayata girmiş olursa, insanlık da duygularını ve düşüncelerini sesler, çizgiler ve renklerle canlı ve cansız simgeler halinde şekillendirmeye başladığı andan itibaren, asıl tarih sahnesine çıkmış olur. Sanat; din ve felsefe gibi, insanı günlük hayatın dar kalıplarından kurtaran bir an gibidir. Sanatta güzeli, bilimde doğruyu arayan insan ruhu ve zekâsı, aslında kendini aramaktadır. Din, felsefe, bilim, sanat ve hatta teknik gibi alanlar, birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Her sanat yapıtı, nesne ile ilgilidir; belli bir varlığı anlatır, ondan bir kesit ortaya koyar. Bir resim, belli bir tabiat parçasının resmidir ya da bir insan görüntüsüdür. Bir tiyatro oyunu, belli olayların betimlemesidir. Bir şiir ya da müzik parçası, doğadan insan ruhundan, ya da insan duygularının bir anlatımıdır. Sanatçının gördüğü, kavradığı ve gerçeklik olarak belirlediği varlığın bilgisi, sanatın temel konusunu oluşturur.

### 1.3.SANAT YAPITI VE SANAT KAVRAMI VE İŞLEVİ ÜZERİNE

İnsanlık tarih boyunca doğayla insanın mücadelesinde gereksinimlerini karşılayacak, doğada diğer canlılardan korunacak aletler yaratma ihtiyacı duymuştur. Zaten bu alet yapma dürtüsü insanlaşma sürecini başlatmıştır. Yüz binlerce yıldır bu alanda bir kültür birikimi sağlamıştır. İnsanın çok önemli ihtiyacı dışında hiçbir fonksiyonu olmayan ama ruhsal ihtiyacı karşılayan yapıtlar oluşturmuştur. Belki de ilk dürtü dışında hızlı akan doğayı denetim altına alma isteği; bu istekle avladığı, ya da elinden kaçırdığı hayvan resmini mağara duvarlarına çizmiştir. Korkularını bastırma aracı olarak da kullanmış olabilir.

*"Sanat yapıtları farklı kültürlerde ve farklı bağlamlarda ortaya çıkar; bu yapıtların çeşitli kullanımları söz konusudur. Bugün sanat dünyası, popüler sanattan klasik müziğe, yerel sanatlardan çevresel heykelticiliğe değin her şeyi kuşatır. Sanat, türlerinde ve kullanımlarında daima bir çeşitlilik gösterir. Yazılı metinleri önceleyen mağara resimleri ve tarih öncesi oyma işleri bulunmuştur. Bu nesnelerin yapıldıkları zamanda ne anlam taşıdıkları, daha sonra yapılan karşılaştırmalara dayalı olarak yalnızca kestirilebilir. Hemen iki olasılık ortaya çıkıyor. Bu yapıtlar törensel ve dinsel bağlama ilişkindir, oyun ve eğlence nesneleridir.<sup>8</sup>"*

Üretilen yapıt yarar amacı güdülmeden üretilmiş olsa bile, sanatsal bir değer olarak karşımıza çıkabilir, ancak burada yapılabilecek temel değerlendirme, özgünlüğü ve öncekilerden farklılığı olabilir. Sanat yapıtını, üretilmiş estetik bir sanat yapıtı olarak ele alınırsa, sanat yapıtının oluşumu, diğer nesnelerden farklı olarak yarar ve ihtiyaç olarak gözetilmez, sanatın oluşumunda ki ilk koşullanma, insan ihtiyacını giderme olarak görülse de yapıt kendisini üreten sanatçı gözünde yarar kaygısı taşıyamayabilir.

*"Bu, özellikle estetik nesneler söz konusu olduğunda geçerlidir, çünkü yarar gözetilen amaçlar tam olarak tanımlamaz. Bu, estetik nesnelerin ve sanat yapıtlarının kullanımlarının söz konusu olmadığı anlamına gelmez. Bir roman yazarına para kazandırmak amacıyla, eylemlere yol açması için ( Tom Amca'nın Kulübesi gibi) ya da ahlaksal ve toplumsal sorunları ortaya koymak için ( Hemingway'in silahlara Vedası gibi) kullanılabilir; bu yapıtların yazarları tüm bunları amaçlamış olabilir. Ancak estetik nesnenin bir*

<sup>8</sup> Georg Lukacs, *Estetiğe Giriş*, çev: Ahmet Cemal, 3.Basım, Payel y, İstanbul, 1999, s 151

*kullanımı ya da çoklu kullanımı olsa bile, bu kullanımla ne yapacağımızla işe başlamıyoruz. Onun estetik özelliği, belirli türden bir sanat yapısı olmasının bir sonucu olur. Bu açıdan sanat yapıtları yararlı nesnelere benzemez.<sup>9</sup>*

Sanat yapıtının yararlılığını değerlendirirken, yapıtın özgünlüğü ve estetikliği bu bağlamda büyür. Özgün olmasının yanında bir öncekilerden farklılığı, onun nesnel yararlığından çok daha önemlidir.

*"Sanat; insanın insan olma yazgı ve koşulunu yenme, kendini aşabilme çabasıdır. Bu anlayış, özlem ve ilkelere uyan faaliyetler mekân, zaman, zaman- mekân alanlarında gerçekleşir. Mimari, heykeltıraşlık ve resim mekân; şiir ve müzik zaman; raks (dans), sinema, tiyatro, zaman-mekân formlarıdır. Sanatçı maddeye bu formlarda, bazı temel ve teknik ve estetik kurallara göre anlama kazandırır. Bu çabada en yüksek düzey yaratıcılıktır."<sup>10</sup>*

Sanat toplumsal yaşamın ürünüdür. Bu bakımdan toplumsal birçok işlevi vardır. Çeşitli amaçları vardır. Ritüel, Dinsel, duygusal, evrensel, estetik, yararlı ve ulusal amaçlara hizmet eder. Sanatın amaçlarından en önemlisi, güzeli aramak güzeli bulmaktır. Bu bağlamda estetikle sanatın özdeş olduğu fikri akla gelmemelidir. Çünkü sanat, çoğu zaman estetiği aşar ve tek bir bireysel ruhun ürünü değil, toplumsallığı işaret eden bir ürün olur.

İnsanın bilinçsizliği, doğaya karşı duyduğu korku ve hayranlık sanatın başlamasına sebep olmuştur. Homo sapienza türü dediğimiz, zamanımızdan binlerce yıl önce yaşamış yarı insana yarı hayvansal nitelik taşıyan, bu insanımsı yaratıkların en büyük amacı yaşabilmektir. Bunun için beslenmeleri, soğuktan ve vahşi hayvanlardan korunmaları gerekiyordu. İşte bu gereksinimleri karşılayabilmek için giriştikleri çaba bunların başlangıçta kesinlikle estetik amaçları olmadığı halde, bugün hala sanatın ilk örnekleri olarak değerlendirilmektedir. İlk insan, beslenme, barınma ve üreme güdüsüyle hareket ederken, korkularına, acılarına karşı, farkında olarak ya da olmayarak ilk sanat yapıtlarını yarattı. Bu üretme güdüsünde estetik kaygıdan çok gereksinim karşılama vardı.

*"İnsanın zaman geçtikçe doğaya olan korkusu ile birlikte, doğaya üstünlük sağlama yeteneği geliştirilmiştir. İnsan doğanın bir yaratığı olarak kalmış olsa bile her gün biraz daha yaratıcı gözle çevresini inceleyerek yeni yeni gerçekler ortaya koymuştur. İlk insanın karşılaştırmayı, seçmeyi,*

<sup>9</sup> Georg Lukacs, *Estetiğe Giriş*, çev: Ahmet Cemal, 3.Basım, Payel y, İstanbul, 1999, s 153

<sup>10</sup> Cahit Kınay, *Sanat Tarihi*, 1.Baskı, Kültür Bakanlığı yayınları, Ankara, 1993, s. 1

*kullandığı ilkel araçların benzerlerini yapmayı öğrenmiş olup, her türlü benzerliğe çok önem vermiştir. Bir benzerlikten diğerine giderek, gittikçe artan bir soyutlama ile birçok araç kümeleri oluşturulmuş ve bunlara tek tek ad vermeye başlamıştır.<sup>11</sup>*

Bu süreç sanat kültürünü yaratmıştır. İnsan artık ilk insan gibi değildir. Kendi sanat kültürünü zaman ve mekânda konumlandırmakta, sonraki kuşaklara aktarmaktadır. Böylece sanat bilinci gelişmeye başlamış zaman ve mekân bilinci oluşmuştur. Sanat kendi görevini üstlenerek insanın gelişim sürecini kayıt altına almıştır. İnsanın bu bilgi birikiminin artmasıyla kendinden önceki yapı ve biçimlerini aşmaya çalışmıştır. Cahit Kınay bu konuda şu görüşleri sunmaktadır.

*"En basit tanım ve deyimle sanat; bir form meydana getirebilme yetenek ve becerisidir. Sonsuz sayıda değişik ve değişen formlar üreten doğa karşında insan, yetenek ve becerisi ile değer kazanabilmekte ve bir ölçüde de yaratıcı olabilmektedir. Doğa, sanatçı denilen kişiye tümüyle ya da alabildiği ölçüde kaynak olmakta, ışıkları, renkler, sesleri, formları ve şaşmayan ritmi ve ahengi ile onu etkileyebilmektedir."<sup>12</sup>*

Sanat ürününün, oluşum süreci, insanın, kendi korkuları, özlemleri, gelecek kaygısı, ölüm korkusu ve benzeri bir sürü insansal özelliklerin dışı vurumu olarak görülür. Temelde bu kaygılar insana daha yaşanılabilir alanlar yaratma ve bu alanları zevkli kılabilme çabası sağlar. Sanat üretimi bu süreçlerde doğar. Oluşan sanat ürünü ne olursa olsun geçmişe, bu güne ve yarına ayna tutar. Sanatçının zihninde bütün insanlığın ortak duygusu olur. Bu bağlamda sanat toplumdan kopuk olduğunda varlığı ve etkisi güçsüzleşir. Bu nedenle, sanat, sanatçı ve toplum üçlüsü birbirinden ayrılmaz öğeler olarak görülür.

Günümüzde Türkçe'de, iyi yapılan her iş için «sanat» kelimesi kullanılmaktadır. Türkçe'deki «sanat» kelimesi, kapsamı bakımından, pek çok oluş ve nesnelere ilişkin durumu içine almaktadır. Türkçede özel olarak yapılan birçok iş için sanat sözcüğü kullanılır; savunma sanatı, güzel konuşma sanatı, insanları etkileme sanatı, marangozluk sanatı, duvarcılık sanatı... vb

Günümüzde, en yaygın biçimde kullandığımız «sanat» sözcüğü, etimolojik bakımından Osmanlıca'ya dayanmaktadır. Osmanlıca'nın sözcük kaynakları olan Arapça ve Farsça'da, kullanıldığı anlam oldukça farklıdır. Sanat kelimesi Arapça'da amel, iş yapma, yapılan iş anlamlarını veren «san'a» kökünden

<sup>11</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*, Sanat Yorum, Y., İstanbul, 2002, s.31

<sup>12</sup> Cahit Kınay, *Sanat Tarihi*, 1.Baskı, Kültür Bakanlığı y, Ankara, 1993, s 1

gelmektedir. Yapılan iş, alet yardımıyla, belirli bir el becerisiyle sürdürülen marangozluk, duvarcılık gibi meslek dallarını kapsamaktadır. Arapçada sanat kelimesi insanın akıl ve zekâsını kullanarak yaptığı işleri anlatır. Günümüzde Türkçe'de kullandığımız «sanat» kelimesi, Osmanlıca'da bir değişiklik geçirmiş, yeni kazandığı anlam ve içeriğiyle birlikte benimsenmiştir. Türkçe'de iyi yapılan her iş için "sanat" kelimesinden yararlanıp; "askerlik sanatı", "güzel konuşma sanatı" gibi kalıplar tekrarlanır. O bakımdan yapılan bir iş ya da hareketin, güzel, gelişmiş ve etkileyici bir biçimde görünmesi, onun bir sanat olarak tanımlanmasına yol açmaktadır. İnsan yaptığı işi yüceltebildikçe, ona bir ışık katabildikçe, başkalarının beğenisini kazandıkça sanat olgusuna yaklaşmış sayılabilir. Yani sanatın ayırıcı özelliklerinden biri, onun günlük, sıradan birçok şeyin üstünde olmasıdır. Sanat kimine göre, şöyle de tanımlanabilir: "İnsan aklının eşya üzerindeki ışığıdır"

*"Halk arasında "sanat" kelimesi; "insanların ihtiyaçlarından birisinin karşılanması konusunda öğretilen ve yapılan iş" anlamında kullanıldığı gibi, "ustalık, hüner, marifet" anlamında; "Bu işte sanat vardır; kolay değil o da bir sanattır." şeklinde de kullanılmaktadır. Maddi fayda gözetilen sanatlardan ayırmak için "GÜZEL SANAT" kavramı içinde, sanat'ı şöyle tanımlamak mümkündür: "İnsanların, tabiat karşısındaki duygu ve düşüncelerini çizgi, renk, biçim, ses, söz ve ritm gibi unsurlarla güzel ve etkili bir biçimde ve kişisel bir üslûpla ifade etme çabasından doğan ruhsal bir faaliyettir."<sup>13</sup>*

Sanat üretilirken yarar amacı gözetilmez, doğadaki hareket, doğal süreçleri gözlemlene insana bu konuda yol göstericidir. İnsan doğayı gözlemlemesi yeni üretimler açısından düşünceler esinlendirir. Daha sonraki süreçlerde bu gözlemlenin yarattığı fikirler üretime yansır. Bu görüşün yanında sanatın çıkış noktasıyla ilgili, karşılıksız, amaçsız öykünme olduğu söylenir. İnsan ve toplum öykünür. Öykünme bir önceki kültür ve davranışlarla olur.

*"Sanatın başlangıçta karşılıksız ve amaçsız öykünmeden doğduğu da savunulur. Toplumun bütün yapısı öykünme etmeye dayandığı için, sanatta kendini bu genel kuraldan kurtarmaz. İkel insan bütün benzerliklere çok önem verir. Öykünmecilik ( öykünme) ile büyücü her istediği etkiyi yaratabildiği inancındadır. Diğer yandan büyücünün her isteği etkiye yaptığı her şeyin o nesne ile ilk kez olan ilişkisi olan kişi üzerinde de etkili olacağı inancındadır. Gerçek olayların ya da nesnelerin taklidi, gerçeği de istenilen*

---

<sup>13</sup> Anabritanica, 1990 ana yayıncılık

anlamda etkileyebilir. Bunun için taklidin mümkün olduğu kadar gerçeğe benzemesi gerekir<sup>14</sup>.”

Bu görüşün yanında Aristoteles sanatı öykünme açısından şöyle değerlendirir.

“Aristo'ya göre sanat, eşyadan devamlı var olanı öykünmeden doğmuştur. Sanat için bundan daha güzel bir analiz ve sentez olamaz. Bu hakikate varmada nesneler, nispet, kıyas, kategorik farklar, sınır, simetri, hepsi birden rol oynarlar. Bu lazımlar, karar safhasıyla son bulur. Her şey yuvarlak ve dairevidir ve dairevi hareketi tamamlar; her şey sebepler ve şartlar zincirinde şekil kazanır. Sebepleri araştırmak o şeyin sınırı tayin etmek demektir ki; akla ve ilahi kanunlara uyanda budur. Tanımak ve bilmek, hüküm için gereklidir. Bunun şartları da sanatçının göz ve el terbiyesi ve fikri istidadına bağlıdır.”<sup>15</sup>

Önce öykünme, öykünmeden sonra en önemli öge, tanımak ve bilmektir. Gerçekte en doğru saptama önce gözlemlemek, tanımak, tanıdıktan sonra, bilmektir. Bilmek doğru öykünmeye götürür. Öykünme daha sonra bizi bu alanla ilgili bir kültür birikimine de götürebilir

“Bir bakıma kültür ve uygarlık uzmanlığa doğru gidiyor. Ama bazıları bunu yanlış anlıyorlar; sanıyorlar ki, uzmanlık kendi alanından başkasını ihmal etmektir. Oysa uzmanlığın kendisi de ancak bir görüş alanı edinmekle mümkün oluyor. Ancak bütün sanatları az çok bilen sanatçı kendi sanatının sınırlarını görebiliyor. Ancak bu sayede derinleşebiliyor. Tıpkı insanın kendisini anlaması, kendini tanıması için dünyayı ve insanlığı tanıması gerektiği gibi. Kapısını, penceresini dışarıya kapayan insan ancak vahimler yaratabilir.”<sup>16</sup>

İnsanın kendini anlama duygusu, yarattığı ürünlerin çağdan çağa ve toplumdan topluma çok farklı biçimlerde değerlendirilmesine yol açmıştır. Ancak buna karşın sanat bütün insanlık tarihi boyunca var olmuştur. Bu tarihsel süreç içinde varoluşları Sanat ürünlerinin doğal nesnelerden ayrımı, sanatın niteliğini de ortaya koyarak varlığını sürdürmüştür. Doğal süreçler sonucunda ortaya çıkan nesneler (örn. Kristaller, sarkıt ve diktler, arı peteği ya da örümcek ağı gibi...) bir anlamda güzel sayılsa da sanat yapıtı kabul edilemez. Sanat yapıtını belirleyen belli başlı özelliklerden biri özgünlük, öbürü ise onun tek olmasıdır. Buna göre seri olarak üretilen çok sayıda yapıtın sanatsal değeri, tek bir örneği olan bir

<sup>14</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*, Sanat Yorum.Y., İstanbul, 2002, s.34

<sup>15</sup> Şeref Bigalı, *Resim Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür y, Ankara, 1999, s.3

<sup>16</sup> Sabahattin Eyüboğlu, *cilt 1 Söz Sanatları, Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*, Cem y, İstanbul, 1981, s.164

yapıttan daha düşüktür. Sanatın en ayırt edici özelliği yaratıcılıktır. Özgünlük ve biçim kavramlarının birleştiği bu özellik aynı zamanda, doğal süreçlerin oluşum biçimlerinin hep aynı olmasına karşılık, sanatsal yaratının tek olma niteliğini de içerir.

Uzun düşünce ve felsefe tarihi içerisinde estetiğe değinen pek çok düşünür vardır. Kant, Schiller ve diğerleri. Bunlardan bir, Friedrich Hegel (1770–1831) fazlasıyla dikkat çekicidir. Hegel'e göre, sanat doğanın öykünmesi değil, bir idealidir. Bir ruh tarihinin sanata dönüştüğünü kabul eden düşünür, yalnız güzellik felsefesi kurmakla kalmamış, güzellik idealini tarihsel gelişimi içinde gözden geçirmiştir. Onun Estetik Dersleri adlı yapıtı 19. yüzyılın estetik düşüncesi üzerinde son derece etkili olmuştur. En önemli düşüncesi dünya sanat tarihine bakışıdır. Her dönemi içeren bu uzun serüveni üç ana devreye ayırır.

1) Sembolik sanat: bu sanatın kaynağı Doğu'dur. Doğu toplumları, düşüncelerini, sembol yapılarla, yapıtlarla anlatmışlardır. Garip fantastik ve karmaşık olması en büyük özelliğidir.( İran, Hindistan, Mısır sanatlarında olduğu gibi)

2) Klasik sanat: bu sanatın amacı, ideal olanı, yani güzel olanı meydana getiren iki unsurun, ruh ile madenin ahengini gerçekleştirmektedir. Bu sanatta ruhu ifade eden biçim, ancak insana biçimi olabilir. Tanrılar bile insana kılığında gösterilmiştir. Eski yunan ve roma sanatı bu görüşü esas alır. Ancak bu sanatta soğuk ve cansız bir şey vardır.

3) Romantik sanat: tarihsel evrim içinde sanatın aldığı son şekildir. Romantik sanatın kaynağı olarak modern çağ ve Hıristiyanlık kast olunmaktadır. Bu sanat sembolik sanatın tam zıddıdır. Bu sanatta oransızlığı doğuran şey ruhun karanlık bulunması değil, tam tersine madde ile ifade olunamayacak kadar derinleşmiş ve kendi bilincine varmış olmasıdır. Klasik sanatlarla romantik sanatlar karşılaştırılırsa, denilebilir ki romantik sanatın temel özelliği müzik unsurudur; şiirde lirik söyleyiştir. Plastik sanatlarda da karakter bir soluk gibi kendini hissettirir.<sup>17</sup>

Tarih içerisinde birçok değerlendirmeler ve saptamalar yapılmış belli dönemlerde belli sanat alanları ön plana çıkmış, kimi sanat alanları diğer sanat alanlarını etkilemiştir. İnsan davranışları ve eğilimleri saptanmaya çalışılmıştır.

"Genel bir sanat teorisine göre: insan duyuların önüne konan şeylerin biçim, yüzey ve kütlesine göre davranır. Eşyaların belli ölçülere göre düzenlenmesi hoşumuza gider. böyle bir düzen eksikliği insanda sıkıntıya yaratır. Bir nesnenin insana hoş bir etki getirebilmesine güzellik denir. Güzellik hayal gücümüzle ile düşünce gücümüz arasındaki uyumdur.

<sup>17</sup>Selçuk Mülayim, Sanat Giriş, Bilim Teknik y, 2. baskı, İstanbul, 1994, s30,31

*Çıkarırsız bir hazdır. Çirkinlik ise duyularımız arasındaki biçim bağlantısının sağlanamamasıdır. Güzellik kavramı çoğu kez aldatıcı belirtiler gösteren ve tarih boyunca durmadan değişen bir olay olarak değerlendirilebilir.”<sup>18</sup>*

Zaman içerisinde sanat kavramı insan zihninde yer alarak insanoğlunun yaşamının kopmaz bir parçası haline gelmiştir.

*“Sanat ” kelimesi, zengin fakat o ölçüde karmaşık çağrışımlar yapan bir kelimedir. Bu kelime herhangi bir şekilde kulağımıza çarptığında; güzel sanatlar, süslemecilik, resim, hattatlık, müzik, dans, mimarlık, heykelticilik, nakkaşlık, dekor, atölye, üslup, yapıt ve daha birçok kavramı düşüncemiz de canlanır. Aynı dil içinde başka bir karşılığı bulunmayan bu kelimeyi sık sık kullanırız. Bugün Türkçe’de iyi yapılan her iş için “ sanat” kelimesinden yararlanıp; askerlik sanatı, güzel konuşma sanatı gibi kalıpları tekrarlayıp dururuz. O halde, yapılan iş ve ya da hareketin, güzel, gelişmiş ve etkileyici bir biçimde görünmesi, onu bir sanat olarak tanımlamamıza sebep olmaktadır. Bu, şu demektir; insan yaptığı işi yüceltebildikçe sanat olgusuna biraz yaklaşabilmiş sayılır. Yani sanatın ayırıcı özelliklerinden biri onun günlük, basit ve sıradan şeylerin üstünde olmasıdır. Sanatı bazen şöyle tarif ederler: insan aklının eşya üzerinde pırıltısı. Bu yüzlerce tanıftan yalnızca bir tanesidir.”<sup>19</sup>*

Sanat kelimesi insanların zihninde günümüzde genelde görsel sanatlar anlamında kullanılır. Sözcüğün bugünkü kullanımı, batı kültürünün etkisiyle, İngilizcede ki 'art' sözcüğüne yakın olsa da halk arasında biraz daha geniş anlamda kullanılır. Gerek İngilizce'deki 'art' ('artificial' = yapay), gerek Almanca'daki 'Kunst' ('künstlich' = yapay) gerekse Türkçe'deki Arapça kökenli 'sanat' ('suni' = yapay) sözcükleri içlerinde yapaylığıyla ilgili bir anlam barındırır. Sanat, bu geniş anlamından Rönesans zamanında sıyrılmaya başlamış, zaman içerisinde sanat ve zanaat iç içe girmiş, belli dönemlerde ayrılmıştır. Ancak yakın zamana kadar zanaat ve sanat sözcükleri dönüşümlü olarak kullanılmaya devam etmiştir. Buna ek olarak Sanayi Devrimi sonrasında tasarım ve sanat arasında da bir ayrım doğmuş, 1950 ve 60'larda popüler kültür ve sanat arasında tartışma yaratan bir üçüncü alan ortaya çıkmıştır. Özellikle günümüzde sanat, zanaat ve popüler kültür olarak belirginleşmiş olan bu yapı. Çağın yarattığı yeni kavramları ve değerler sürekli değişebileceği kesin çizgilerle ayıramayacağıdır.

<sup>18</sup>Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*.Sanat Yorum.Y.,İstanbul,2002. s 6

<sup>19</sup>Selçuk Mülayim, *Sanat Giriş*, Bilim Teknik y, 2. baskı, İstanbul,1994,s 18

Günümüzde ki sanatların hepsine bakıldığında Sanat, kesinlikle görüntünün egemenliğindedir, ancak belli bir yere kadar geçerlidir bu egemenlik.. Sanatsal süreçte, görünüm sanat varlığı ve toplumun hizmetindedir. Öyleyse sanat özü itibariyle çelişkidir. Gerçeği ve görünenin ardında ki başka bir gerçeği gizlemektedir. Gerçeği göstermek için yalanı göstermek, göstermek içinde gerçeğe aracılık etmek " yalan söylemek". Bu durum, sanatın tavrı, gerçeğin ve evrenin karmaşıklığının yansımından başka bir şey değildir. Sanat gerçeğin ortaya çıkarılmasına, üzerindeki örtünün kaldırılmasına yönelik bir girişimler dizisidir. Gerçek acı ve keskin olabilir bu sanatın sorunu değil ancak insanın temel amacı, acıdan kaçıştır. Bu noktada sığındığı güç sanatın varlığı. Bu yine çelişkili bir durumdur. Ancak " Sadece gerçek güzelliştir" bu da sanatın ta kendisidir.

*"İster resim sanatı olsun, ister heykelticilik, şiir ya da müzik olsun, sanatın tek amacı, bizleri gerçeğin kendisiyle yüz yüze getirmek için, pratik olarak faydalı semboller, uzlaşım ve toplumsal olarak kabul edilen genellikle ve nihayetinde gereği bizden gizleyen her şeyi saf dışı bırakmaktır. Sanatta realizm ve idealizm tartışması bu konuda bir yanlış anlamadan doğmuştur. Sanat, gerçeğin daha doğrudan bir biçimde görülmesinden başka bir şey değildir. Fakat algılamadaki bu aralık, yarar sağlayan uzlaşım olan bir kopuş, duygularla ya da bilinçle ilgili doğuştan gelen bir ilgisizlik ve nihayetinde adına idealizm denilen, belli bir yaşam özdeksizliği içerir. Öyle ki, kelimelerin anlamları üzerinde hiç oynamadan, idealizmin ruhlarda ve realizmin yapıtlarda olduğu ve sadece idealite zoruyla gerçekle bağlantı kurulduğu söylenebilir.<sup>20</sup> Sanat, insanı varlığın ifşasından, onun umut kırıcı boşluğundan ve anlamsız keyfiliğinden koruyan etkili bir yalandır."<sup>21</sup>*

Genel anlamda Sanat nedir sorusunun düşünsel boyutundaki yanıtları çeşitlidir.

*"Platon için sanat bir tasarım, Hegel için ise bir dışavurum biçimidir. Kültürün çağımızda aldığı anlam bakımından bakıldığında bu iki yaklaşım arasında sanıldığından daha büyük bir ayrılık bulunduğu görülmektedir.*

---

<sup>20</sup> France Farago, *Sanat*, Çev: Özcan Doğan, Doğubatı y,Ankara, 2006,s.28

<sup>21</sup> A.g.e.s.29

*Çünkü birincide yalnızca tasarım halinde kalan bir girişim söz konusu iken öteki, sanatın taşıyıcı aracı olan biçime kadar götürür yaklaşımını.”<sup>22</sup> “*

Bu yaklaşımlar ve tanımlamalar, hangi boyutta olursa olsun, tasarım, girişim ve halka ulaştırma boyutuyla ele alınsın “sanat” bir sonuçtur. Bu bağlamda Ayla Ersoy;

*“Sanat yapıtı var olan bir şey ile bir nesne ilgilidir. Belli bir varlığı anlatır. Onda bir kesiti ortaya koyar. Bir resim belli bir doğa parçasının resmidir ve ya bir insan görüntüsüdür. Bir tiyatro oyunu belli olayların simgesidir.”<sup>23</sup> demektedir.*

Kısacası sanat yalnızca düşünsel ve tasarım boyutunda tamamlanmamış bir durumdur. Bu olguyu tamamlayan nesnel varlığı ve insanda yarattığı etkilerdir

*“Nietzsche en saf ve en tinsel olan sanatı öğütler. Sanat, “ bu hayattaki en yüce görev ve ne metafizik etkinliktir”, çünkü sanat, yaşamı kurtarır, ona kendi başına yaşama olanağı verir. Ve kendi gerçekliği yüzünden, kendi hiçliği yüzünden “ ölmemesini” sağlar. Sanat varlıktaki boşluğu doldurur ve ona düzenleyici amaçlar verir. Nihayetinde sanatın amacı hayata yönelik onamayı bizlerden koparmaktır ki, yaşamın verdiği korku, bizleri yaratırken verdiği sarhoşluğun nedenidir ve bu sarhoşluk, yaşamı doğrulamaya yeter. O halde sanat bir tür oyun gibidir: yaptığımız etkinliklerin en yararsızdır, en azından ilk bakışta öyledir, fakat oyun niteliğindeki bu etkinlik, hiçlik hayaletini bizlerden uzaklaştırarak bizdeki yaşama tutkusunu artırdığını keşfettiğimiz andan itibaren, hemen en faydalı etkinlik haline gelir.”<sup>24</sup>*

Sanat sözcüğü üzerine, toplumun algılaması konusunda birçok düşünce vardır. Ayla Ersoy'a göre sanatın amacı;

*“Sanatın amacı duygu, düşünce ve heyecanlarımızı biçimlendirerek başkalarına ulaştırmaktır. Güzellik ise bazı biçimlerin bize verdiği duyustur. Sanatta her dönemi kendi şartları ve güzellik anlayışı içinde değerlendirmek gerekir. Çünkü Sanat zamanın bir ürünüdür. Tarih, din ve ortam onu etkileyen en önemli faktörlerdir. Yoksa yalnızca sanatçının yaratıcılığından doğmamıştır.”<sup>25</sup>*

<sup>22</sup> Ertuğrul Özkök, *Sanat, iletişim ve iktidar*, Tan y, Ankara, 1982, s.147

<sup>23</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*. Sanat Yorum.Y.,İstanbul,2002 s 5

<sup>24</sup> France Farago, *Sanat*, Çev: Özcan Doğan, Doğubatı y,Ankara, 2006. s. 29

<sup>25</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*. Sanat Yorum.Y.,İstanbul,2002.s 7,8

Sanatçı yaşadığı dönem içinde, yaşadığı zamanı içinde, yaşadığı dönemdeki insanlarla etkileşim içinde olmak, onlardan onay almak durumda gibi hisseder kendisini.

*"Halktan ne bir alkış, ne de bir pul koparmadan ölen bir sanatkârdan konuşuyorduk:*

*Sanat kendini beğendirmek mecburiyetinde midir?*

*Şüphesiz... Dedim; fakat her zaman herkese değil...*

*Kendini beğendirmeyen sanatın kıymetinden şüphe mi etmek lazım?*

*Elbette, dedim; fakat... dur, düşünelim*

*Meseleyi herhalde şöyle kurmak lazım: daima bir arada düşünmeye alıştığımız sanat ve beğen hadiseleri arasında bir münasebet var mıdır? Varsa niçin, yoksa niçin? Fikirlerin müspet ve menfi iki kutba ayrıldığını görüyoruz. Birçoklarına göre yapıtın beğenle hiçbir alakası yoktur. Yapıtın gayesi kendindendir. Ve beğen yapıtın kıymeti hakkında hiçbir şey öğretmez. Çünkü o, zamana, muhite ve harici bir takım şartlara bağlıdır.<sup>26</sup>*

Teknik, bilimsel çalışmalar sonunda ortaya çıkan seri olarak üretilen, yüzlerce benzeri olan eşyalara sanat yapıtı denilmemelidir. Sanat yapıtının özgünlüğü, kendini ifade etme biçimiyle diğerlerinden farklı olmasıdır.

*"Sanat yapıtı; ürün ya da üretim değildir. Çünkü üretim tüketim bağlamında ele alınan şeyin tüketilmesi de söz konusudur. Mal ya da meta gibi, sanat yapıtlarının da bir piyasası olmakla birlikte, satış endişesi sanat yapıtında da bir piyasası olmakla birlikte, satış endişesi sanat yapıtında o kadar önemli değildir. El değiştirirse bile, sanat yapıtı biçim değiştirmez. Şeker, deri, bez vb. maddelerin alım satımının da ölçüleri sanat yapıtında kullanmak, yaratıcılığı basite indirgemek ve bir pazarlama olayı içinde görmek anlamına gelir. Daktilo makinesi, ayakkabı, otomobil, şemsiye gibi eşyalara günlük kullanım eşyaları adını veriyor, bu tür eşyaları üreten sanatlara " endüstriyel sanatlar " diyoruz. Endüstri ya da zanaatkarlık ürünü çoğu kez farklı ustaların ortak ya da zincirleme çalışmasıyla tamamlanır. Her uzman ya da teknisyen işini en iyi şekilde yaptığından ortaya çıkan ürün fonksiyonel bakımdan mükemmel olacaktır. Sanat yapıtı, hemen daima tek kişinin ürünüdür. Çoğu kez bir ekip çalışması gerektirmez.<sup>27</sup>*

<sup>26</sup> Sabahattin Eyüboğlu, *cilt 1 Söz Sanatları, Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*. Cem y, İstanbul, 1981s16

<sup>27</sup> Selçuk Mülâyim, *Sanat Giriş*, Bilim Teknik y, 2. baskı, İstanbul, 1994, s.22

#### 1.4.YÖNETİCİ VE YÖNETİM

Yönetimin ne olduğu ve yöneticinin ne iş yaptığı uygulamalı araştırmalara konu olmuştur. Bu alanla ilgili tartışmalar hala sürmektedir. Ancak birçok tanımlamada varılan sonuç, ustabaşından genel müdüre ve devlet yöneticilerine kadar yapılan işin esasının aynı olduğudur. Ancak roller ve kapsamın değiştiği, yönetici işinin “programlanmış” olmadığı, sözlü bildirimle sezgilerin çok önemli işlev gördüğüdür. Yöneticinin öbür kişilerden aldığı bilgi, onlara verdiği bilgi oranında çalışanlar üzerinde etkili olduğu gözlemlenmiştir. Bu alanla ilgili, birçok tanımlamalar yapılmıştır.

*“Yönetim, başkaları vasıtasıyla iş görmektir” şeklinde tanımlama olmuştur. Böylece, yönetimin, ancak birden fazla kişinin varlığı ile ortaya çıkan ve bu yönü ile ekonomik faaliyetten ayrılan bir grup faaliyeti(sosyal faaliyet)olduğu, genel olarak kabul görmüş bulunmaktadır.<sup>28</sup>*

Gerçekte belirtildiği gibi “ yönetici” terimi de çok açık değildir. Gerek İngilizce kaynaklarda, gerek Türkçe kullanımda yöneticiyle aynı anlamda kullanılan çok değişik kelimeler bulunmaktadır. Bunları örneklendirirsek;

İngilizce kaynaklarda, aralarında farklılıklar olmakla birlikte yönetici rolünü anlatmak üzere başlıca terimler olarak şunlar görülmektedir: Manager, Administrator, President, Executive, Chief Executive Director (CEO), Vice President, Managing Director, Executive Director gibi.

*“Yönetim ve yönetici kelimeleri, dilimizdeki idare, sevk ve idare, idareci, sevk ve idareci, müdür gibi terimlerin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Yönetim ve yönetici terimleri, her zaman bu terimlerin tam karşılığını anlatmamakla beraber, başkalarına iş gördürme, başkaları aracılığıyla iş başarma ve amaçla ulaşmanın söz konusu olduğu her durumda kullanılmaktadır.<sup>29</sup>*

---

<sup>28</sup>Tamer Koçel, *İşletme Yöneticiliği*. Beta y, 9. baskı, İstanbul, 2003,s.16

<sup>29</sup> A.g.e.s.17

Tanımlamalar nasıl yapılırsa yapılsın şöyle bir sonuç ortaya çıkmaktadır: Yöneticilik, eğitimin yanında kişilik bireysel başarıyla ilgili bir olgudur.

*"Başarılı bir yönetimin ve yaşamın önemli bir anahtarı kötü durumlardan en iyiyi çıkarmayı öğrenmektir. Unutulmaması gereken çok önemli bir yaşam ilkesi, kontrol edilebilecek durumlar için güce, kontrol edilemeyecek durumlar için sabır ve uyum yeteneğine ve bu ikisini birbirinden ayırmak için akla ihtiyacımız olduğudur."*<sup>30</sup>

Özellikle üst yönetim kademelerindeki başarı Prof. Dr. Tamer Koçel göre; araştırma, bilgi, uygulama, toplumsal sorumluluk, özdenetim, erk ve saygıdan kaynaklanır.

*"Üst yönetim kademelerinde asıl beşeri ve kavramsal yetenektir ve işletmenin geleceği, yöneticilerin kavramsal yetenekleri ile yakından ilgilidir. <sup>31</sup>Profesyonel yönetim, yönetim işinin bir meslek haline gelmesi ile ilgilidir. Herhangi bir uğraşının mesleksel niteliğini değerlendirirken şu unsurlara bakılması gerektiği ileri sürülmektedir.*

*1-Tarihsel olay ve bilgilerden çok sistematik bir analiz sonucu ve uygulamalı araştırma ve deneyle elde edilmiş ve test edilmiş bilgi topluluğu,*

*2-Uzmanlaşmış bir uygulama*

*3-Sosyal sorumluluk*

*4-Kendi kendini kontrol*

*5-Toplum tarafından uğraşıya verilen otorite ve uygulama serbestliği ile gösterilen saygı."*<sup>32</sup>

Yöneticinin iş yaparken ya da yaptırırken dikkat edeceği bir etmende insan psikolojisinden anlamaktır. Çünkü yöneten ve yönetilenlerin " insan" olduğunu unutmamak gerekir. Her insanın kendi başarılı yönü ve kendi duygusal haritası vardır. Yönetici bunu göz ardı edemez, İsmet Barutçugil bu oluşumu şöyle belirginleştirmiştir.

<sup>30</sup> İsmet Barutçugil, *Organizasyonlarda Duyguların Yönetimi*, Kariyer y,2. baskı, İstanbul, 2004,s. 23

<sup>31</sup> Tamer Koçel, *İşletme Yöneticiliği*. Beta y, 9. baskı, İstanbul, 2003,s.41

<sup>32</sup> A.g.e.s.18

*"Yöneticiler ve liderler için akılcı ve insancıl olan yaklaşım, farklı kişilikleri( psikolojik, tipleri) anlamak ve kabullenmektir. Psikolojik tipler arasında ortaya çıkabilecek çatışmalar, eğer yöneticiler, herkesin güçlü olduğu yönleri göre rolleri ve sorumlulukları dengelemeyi başarırsa olumlu bir güce dönüştürebilir."*<sup>33</sup>

Yönetici; sorunları en aza indirmeye çalışarak hem kendisi hem de çalışanlar üzerinde doğru denetim sağlar. Özellikle Yönetim sorunları; denetimin eksikliği, ücretlendirmedeki dengesizlik ve ödüllerin performansla ilişkilendirilmesinde ve yöneticilerin tutarsızlığından kaynaklanır. İşte başarının anahtarı yöneticiye güvenle başlar. Özellikle sanatsal etkinliklerdeki insan varlığının ön planda yer alması, sanatçı, toplum arasındaki yönetim dengesinin sağlanmasında daha çok zorlukla karşılaşılmasına neden olur.

*"Yaşam durumları ve deneyimlerle öğrendiğimiz davranışlarımız, giderek kişisel ve mesleki yaşamımızı etkiler ve özellikle nasıl bir yönetici olduğumuzu belirler. İnanç ve değerlerimizden sorunları nasıl ele aldığımıza ve çatışmaları nasıl çözdüğümüze kadar tüm yaşam alanlarında ve durumlarında kendini gösterir."*<sup>34</sup>

Yöneticilerin yaptıkları iş ne olursa olsun, hangi açıdan bakılırsa bakılsın, en birincil unsur olarak yöneticinin karşısına çıkan, ön planda olan, olmazsa olmaz denilen durum "karar vermektir. "

*"Organizasyonun hangi kademesinde olursa olsun, hangi konularla uğraşırsa uğraşsın, bu işi sevsin ya da sevmesin, " yönetici" durumuna gelen bir kişinin vazgeçemeyeceği en önemli iş " karar vermektir" tir. Karar vermek yöneticiliğin o kadar asli bir işidir ki, bazen yöneticilik bir " karar verme işi " olarak da tanımlanmaktadır. Yönetici değerlemede yöneticinin karar verme yetenekleri ve özellikleri dikkate alınmaktadır."*<sup>35</sup>

Karar vermenin en önemli safhası: yapılacak işte amaç belirleme ya da sorun tanımlamadır. Amaç çerçevesinde ortaya çıkacak sorun konusunda ön hazırlık yapmaktır. Kısacası hangi konuda olursa olsun, karar vermenin başlangıcı amaç belirlemek ya da sorun tanımlamaktır. Bu bağlamda sorulacak soru; Yöneticinin temel amacı nedir? Ve bu amaca yönelik hangi yöntemlerden yararlanacaktır.

<sup>33</sup> İsmet Barutçugil, *Organizasyonlarda Uyguların Yönetimi*, Kariyer y.2. baskı, İstanbul, 2004, s.50

<sup>34</sup> A.g.e, s.47

<sup>35</sup> Tamer Koçel, *İşletme Yöneticiliği*, Beta y, 9. baskı, İstanbul, 2003, s.76

*"Şirketin toplam üretimini ve satışları arttırmak, maliyetlerde etkinliği sağlamaktır. Bu amaca yönelik olarak, yöneticinin kullanacağı yöntemler şunlardır<sup>36</sup>;*

1)organizasyon

2)planlama

3) insan kaynakları

4)yönetim

5)denetim

Bu temel amaçları yerine getiren yönetici iyi bir yöneticimi peki iyi yönetici nasıl olmalı? İyi yönetici olgun davranmalı, kendine güvenmeli ve başkalarına güven vermeli. İçten, ilişki kurma ve duygudaşlık yaratma yeteneğine sahip olup, ileriye görebilmeli. Sorun çözen, sorun yaşanmadan onu görebilen, ona göre önlem alabilen, önsezileri güçlü olmalı.

İyi yönetici olmak, bir yap-bozun parçalarını birleştirmeye benzer. Parçaları dağınıktır birleştirilmeye çalışıldığında ilk anda, her şeyin uyumlu olmasını sağlamak biraz zaman alır. İkinci kez parçalar birleştirmeye çalışıldığında, söz konusu dağınıklık denetlenebilir. Bundan sonraki durum, dağınıklığa biraz daha egemen olmayı sağlar. Bütün görüldüğünde dağınıklık daha sıradan gelmeye başlar bundan sonra her şeyi kolayca eşleştirmek ve yap-bozu tamamlamak, daha da kolay gelmeye başlar.

İyi yöneticilerin birçok özelliği vardır. Bu özelliklerden her biri geliştirildiğinde, büyük bir lider ve yönetici olursunuz. Yöneticide bulunması gereken en önemli özellikler, ekip kurma bilinci ve ruhunu taşımasıdır. Yönetici hedeflerine ulaşmak için beraber hareket eden bir ekip kurma konusunda kararlılık göstermelidir. İyi yöneticiler, bir ekip olduklarının farkındadırlar çünkü yönetimin temel unsuru başkaları vasıtasıyla iş yapmak ve hedeflere başka insanlarla ulaşmaktır. Ekip, farklı inanç, düşünce, değer ve ideallere sahip bireylerden oluşur; ancak yönetici hedeflerine ulaşmak için ekiple birlikte hareket etmek zorunda olduğunu bilen kişidir.

---

<sup>36</sup> <http://www.ntvmsnbc.com/news/260868.asp?cp1=1> 12.11.2007

## 1.5.SANAT YÖNETİCİSİ

Sanat genel tanımıyla insan düşüncesi ve aklıyla zaman içerisinde doğa dışındaki üretimdir. İnsanın gelişmesi teknolojinin, bilimin gelişmesi, yeni insan ilişkileri ortaya çıkarmıştır. Sanat dalları bu gelişim süreci içerisinde kendine düşen payı fazlasıyla almıştır. İnsan konuşmaya başladığı andan itibaren bunu yazmanın yollarını bulmuş, düşüncelerinin kalıcı olmasını sağlayarak yazıyla birlikte edebiyatı yaratmış, yazı yazma dürtüsü ve fikirlerini yayma düşüncesi yazı kültürünü geliştirmiştir. Sesleri biçimlendirmeye başlamış bundan haz almış seslerle ifade yaratmış müzik oluşmuştur. İnsanların olayları ve nesneleri öykünmesiyle tiyatroyu yaratmıştır. İlk mağaradan başlayarak insana yaşanabilir alanları yaratmak amacıyla mimariyi oluşturmuş, doğaya ışık ve renklerle öykünerek resmi oluşturmuş, en güzel insan ve tanrı figürlerini yaratmak için heykeli oluşturmuş, mimarinin en güzel örneklerini heykellerle süslemiştir.

Ne olursa olsun "sanat" sahnede olmak zorunluluğunu hisseder. Bertolt Brecht sanat gerçekliği şöyle tanımlar;

*"Sanat'ın kendine göre bir gerçekliği vardır, yani sanatçının gerçeklikten anladıkları artistik bir nesnedir. Sanat konusundaki kesinlikle belirlenmiş bir görüşleri bulunduğu ve ilgili görüş henüz kendilerini gerçekçi sanatın propagandasını yapmadan çokluk kesinlikle belirlendiğinden, gerçeklik kavramı da sıkıca sınırlandırılıp kesinlikle saptanır."*<sup>37</sup>

Belirtilen propaganda sanat ürününün kendisinin topluma anlatımı duyurumu ve tanıtımıdır. Bir öğreti, düşünce ya da inancı başkalarına tanıtmak, benimsetmek ve yaymak amacıyla kullanılır. Söz, yazı vb. yollarla gerçekleştirilen çalışma, yaymaca: olarak tanımlandığında, sanat bir estetik düşünce, topluma ulaşmasının yolu propaganda, diğer bir anlatımla; topluma duyurma topluma ulaştırma çabasıdır.

---

<sup>37</sup> Bertolt Brecht, *Sanat Üzerine Yazılar*, Cem y, çev: Kamuran Şipat, İstanbul, 1987, s.13

İnsan nüfusunun artması bu sanat dallarının insanlara ulaşması insanların bu entelektüel ihtiyaçlarını karşılaması için yeni yöntemler ve alanlar doğurmuştur. Bir sanat yapısının sanat olabilmesi için onun kendini ifade edebileceği alanlar oluşmuştur. Sergilenmeyen bir tiyatro metninin sanatsal değeri ve gücü ne olabilir? Ya da depoda duran bir resim, bir heykel, bir müzik yapıtı ya da karalama halinde bir yazınsal metin hiçbir anlam ifade edemeyecektir.

Geçmiş dönemlerde sanatçı üretim ve halkla buluşmayı gerçekleştirirken günümüzde yeni bir alan doğmuştur. Sanatı, sanatçıyı ve üretilen sanat değerini halkla buluşturan "sanat yöneticileri" kavramı oluşmuştur. Sanatın en kısa tanımı özgün, estetik, eşsiz insan üretimidir. Yönetim ise insanlar aracılığıyla bir amaca yönelik iş yapmadır. Sanat ve yönetim kavramları birleştirildiğinde; Sanat, sanatçı yapıtıdır. Yönetim ise insanlar aracılığıyla iş yaptırma olduğuna göre; sanat yöneticisi, sanatsal üretimi halkla buluşturan, bunu düzenleyen, planlayan, maddi manevi bütün değerleri hesaplayan kişi olarak tanımlanabilir. Bu hangi sanat dalı olursa olsun sanat yönetmeni olaya işletme gözüyle de bakmak zorundadır. Bu sanatsal etkinliğin sonunda bir değer ortaya çıkacaktır. Bu değer o etkinliğin amacıyla ilgili olarak, maddi, manevi, kültürel bir değer olacaktır

Sanat yöneticisi, iyi bir yöneticide bulunması gereken bütün özelliklerin yanında; sanatın bütün dallarını bilmenin yanında, sanat tarihi, sosyal bilimler, psikoloji gibi alanları bilmek durumdadır. Aynı zamanda söyle değerlendirilebilir. Yöneticiliğin kendisi bir sanattır. O açıdan sanat yöneticiliği başlı başına bir "sanat" tır

*"Bazı literatürlerde yönetim disiplininin "bilim" olarak bahsedilir. Konuya henüz girmekte olan kişiler de böyle bir görüşle karşılaştıklarında genellikle " böyle bir konuya nasıl olurda bilim denilir?" diyerek tepki gösterirler. Zira bu kimselerin görüşlerine göre konu ile ilgili araştırmalarda belirli bir derinliğe inilememiştir; genellikle ölçülemeyecek türden verilere ulaşılmaktadır; laboratuvarı yapılan dikkatli kontrol ve incelemelerden bu branşta söz edilmemektedir; yöneticiler bilginin geliştirilmesi yerine pratik sonuçlara doğru itilmektedirler. Böyle düşünenlere göre yöneticilik sadece bir san'at bir amacı gerçekleştirebilmek için yapılan incelemeler ve uygulamalar sonucu geliştirilen bir ustalık ve yetenekler topluluğudur"*<sup>38</sup>

<sup>38</sup> Besim Baykal, *Organizasyonların Yönetimi İlkeler ve Süreçler*, met/er matbaası y, İstanbul, 1981, s.108

Sanat yönetici sürekli değişen, akan bir toplumsal yapının içinde olduğundan bu değişimi gözlemlemek zorundadır. Değişkenler fazladır. Toplumsal eğilimler, siyasi değişimler, ekonomik yapılardaki değişimler toplumsal eğilimleri değiştirir. Sanat yöneticisi sanatı yönetirken, kendiside sanatı yöneterek sanatsal bir üretim oluşturur.

Sanat yöneticisi Hangi sanat dalını yönetirse yönetsin dikkat edeceği en önemli unsur hedeflenen amaca ulaşmaktır.

Sanat yöneticisi; kendi alanıyla ilgili bilgiye, bu bilginin ustaca kullanacağı tekniğe, sanat aktivitesindeki toplumsal sorumluluk bilincine sahip olmalıdır. Sanat yöneticisi yapacağı aktivitenin başından sonuna kendini kontrol edebilmeli, çıkacak sorunlarda soğukkanlı olmalı, toplumun gözünde güven ve değer ifade edebilmelidir

Sanat yöneticiliği yapan biri, gerçekleştirilen organizasyonda, bütün değişkenleri işin bir parçası olarak görebilmelidir. Bu sürecin etkinliğine katkıda bulunabilmek ve hedeflere ulaşabilmek için fark yaratabilmelidir. Toplum sürekli değiştiğinden bu değişime dikkat ederek yeni etkinlikler yaratabilmelidir.

Sanat Yöneticileri ‘yukarıdan aşağı’ ve ‘aşağıdan yukarıya’ iletişim için gerekli olan araçları en doğru ve etkin bir biçimde kullanabilmelidir. Bilginin ne ile ilgili olduğu ya da ne ile ilişkili olduğu değil bilginin hangi sistemler kullanılarak iletildiği, hangi yönde ilerlediği önemlidir. Hedeflenen faaliyet doğru kitleye duyurulmalıdır, iletişimde zaman kaybı ve zamanlama hatası hedefin küçülmesine neden olur. Bu bağlamda iletişimde doğru yerde doğru zamanda ve doğru kitleyle ulaştırma, iletişimde başarıyı sağlayacaktır.

Sanat yöneticileri; Sağlıklı bir organizasyonu hedefler. Bu açıdan tutarlı ve üzerinde anlaşılmış olan öncelikler belirlemelidir. Yapacağı organizasyonu kâğıt üzerinde baştan sona organize etmelidir. Organizasyonu gerçekleştirecek ekibi ve kişileri belirlemelidir

*“En basit ifadesiyle bir organizasyonun varlık nedeni, belirli amaçların ancak birden fazla kişi ile ve grup olarak gerçekleştirilebilmesidir. Dolayısıyla organizasyonun yapısı bu grubun faaliyetlerini koordine eden, birbiri ile uyumlu hale getiren mekanizmadır. Başka bir ifadeyle ile organizasyon yapısı bir araçtır. Yönetici diğer yönetim araçlarını nasıl*

*kullanıyorsa, bu koordinasyon sağlayıcı araçta öyle kullanılabilecektir. Yalnız bu aracın önemli özelliği insan unsuru ile ilgili olmasıdır.*<sup>39</sup>

Etkin bir iş ve organizasyon planı, tasarlanan işlemlerin gerçekleşmesinin başlangıcından sonuna kadar, bütün verilerin ve değişkenlerin gözden geçirildiği, kâğıt üzerinde sonuca gidildiği planlardır. Ancak hazırlanan bu planın uygulamaya geçebileceğinden emin olabilmek için uygulamanın belirgin bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir.

Sanat yöneticisi; yapacağı etkinliğin gerçekleşebilir olmasına dikkat etmelidir. Yapacağı etkinlikte dikkat edeceği unsurlar şöyle sıralanabilir.

—Tasarlanmış olan hedeflere sahip olması. Değişkenler sürekli kontrol edilmelidir.

— Sınanabilir bilgilere dayandırılması uygun ve doğru değerlendirme sistemini kullanıyor olması.

—Yöneticinin ve kurumun yapmayı hedeflediği gelişmeleri açıklıyor olmasıdır. Alt üst birimlere, destekçilere, direkt ve endirekt bağlantıda olduğu kurum, kuruluş ve kişilere açıklıyor olabilmelidir.

—Belirlenmiş olan amaçlara ne zamana kadar ve nasıl ulaşılabileceğini açıklamalıdır. Bu konuda inandırıcı olmalıdır.

—Kaynakların planlanması için kullanılabilir nitelikte olması.

—Planın, kitlelerin hedeflerini ve amaçlarını yansıtan alt aşamaları tutarlı ve istikrarlı bir bütün oluşturmalı, organizasyon genel olarak değerlendirilmelidir.

Bir sanat yöneticisinin görevi, sanatsal aktivitelerin topluma ulaşması ve belirlenen hedeflere ulaşmasında en iyisini yapmasıdır. Başarı için doğru koşulların oluşturulmasını sağlamaktır.

Bu görevi gerçekleştirebilmek için iletişim konusunda etkin bazı sistemlere sahip olunması gerekmektedir.

---

<sup>39</sup>Tamer Koçel, *İşletme Yöneticiliği*. Beta y, 9. baskı, İstanbul, 2003, s.27

Bu bağlamda ideal bir sanat yöneticisi nasıl olmalı sorusuna cevap verilmesi gerekmektedir

Sanat yöneticisi kültürel birikime sahip olmak zorundadır. Aldığı eğitimle sınırlı kalmadan değişim ve gelişmeleri gözlemleyebilmelidir. Kültür, öğrenilen ve paylaşılan değerler, inançlar, davranış özellikleri ve semboller toplamıdır. Davranışlar yaşamın birçok yönünden etkilenir, bu nedenle, toplumun, iş arkadaşlarının davranışlarını anlayabilmek için, içinde yaşadıkları kültür incelenmeli ve kavranmalıdır. Sanat Yönetiminde iş gören sanat yönetici olduğundan kendi davranış ve bilgi sınırlarını bilmelidir. Aynı zamanda teknolojik bilimsel değişimleri gözlemleyerek "Sanat yönetimi" alanında nasıl verimli kullanacağını belirlemelidir. Dünyada ve ülke içerisindeki değişim ve gelişimleri takip edebilmeli. En önemlisi her zaman kendisini geliştirmeli ve yenileyebilmelidir. Bu bağlamda sanat yöneticisinin toplum bilimleri alanında donanımlı ve bilgi sahibi olması gerekmektedir.

## 2. SANATIN SOSYAL BİLİMLERLE İLİŞKİSİ

İyi bir sanat yöneticisinin sosyal bilimlerin sanat ve toplumla ilişkili olan alanlarını bilmesi onu hedefleri konusunda daha başarılı kılacaktır. Doğa bilimleri izlenebilir ve matematiksel verilerle sabitlenebilir özelliklere sahipken, sosyal bilimler birçok değişkeni bünyesinde barındırmaktadır

*"Doğa bilimleri ve sosyal bilimleri ayıran en önemli fark, sosyal bilimlerin konusu olan "insan"ın serbest düşünme ve hareket etme özelliğine sahip olmasıdır. Doğa bilimlerinde açıklanan olaylar ilgili "kanun"ların çıkmadığı halde, sosyal bilimlerdeki "kanun"lar, insan davranışlarından etkilenmektedir. Bu nedenle sosyal bilimlerdeki kanunlar, doğa bilimlerindeki kanunların kesinliğine ve netliğine (precision) ulaşmamıştır. İnsanı anlamak, davranışlarını tahmin ve kontrol etmek, molekülleri anlamak, tahmin ve kontrol etmekten daha zordur. Sanat faaliyeti ise doğrudan kişiye, kişisel özelliklere ve kişinin yaratıcılığına bağlıdır. Sanatkâr kendi hür düşüncesi ile yaratıcı yeteneklerini kullanarak yapıt yaratır. Sanat yapıtları, insanın yaratma gücünün sembolleridir.<sup>40</sup>"*

İnsan doğadan esinlenerek, belli bir dönem doğaya öykünerek sanatı yaratırken; Doğanın kendi içerisindeki sabit değişmez kuralları yanında, sürekli bir devinim ve değişim içerisinde olduğudur. Bu devinim ve değişim sosyal bilimlerin konusudur.

*"Bu anlamda sanatın tarihçesi ele alınırken insanı konu alan sosyal bilimlerin açıklayıcı ve insanı belirtemelerinden yararlanmakta gerekecektir. Kişi, toplum, doğa ve bütün bunların ortaya koyduğu ilişki biçimleri, hem tarih bilimleri hem de sosyal bilimlerin aydınlatdığı problemlere geniş ölçüde dayanmaktadır.<sup>41</sup>"*

Bu bağlamda sanat yönetmeni toplum, sanat ve sanatçı arasındaki ilişkileri düzenleyen sosyal bilimler konusunda donanımlı olmak zorundadır. İçinde yaşadığı dünyayı ve toplumsal ilişkileri bilmesi açısından sosyal bilimler önemli ölçüde yol gösterici olabilir.

Çünkü sanat ve sosyoloji arasında şöyle bir bağlantı kurulabilir. Sanat sürekli yeniliğin ve farklılığın peşindedir. Sürekli kendini yenileme arayışı vardır.

<sup>40</sup> Tamer Koçel, *İşletme Yöneticiliği*, Beta y, 9. baskı, İstanbul, 2003, s.54

<sup>41</sup> Selçuk Mülayim, *Sanatın Tarihi Metodu*, Bilim Teknik y, 2.Basım İstanbul, 1994, s.234

Sanat kendisini var etmeye çalışıp varlığını kendisine dayandırırken. Üretimini ve sürdürülebilirliğini toplumda arar. Bu arayış süreci geçmişle gelecek arasında bugünde yaşanır. Dün tarihsel bir yapı olarak yerinde dururken, bugün geleceğin oluşumu ile ilgili kaygılar içindedir. Hep bir yenileme ve geçmişe karşı bir karşı duruş vardır.

*"Eskinin yerine yeninin gelmesi içe bastırmalar ve daha sonra da içten dışarı vurmalar ile gelişmektedir hep. Bu gelişim çizgisi gelenek ile post modernlik arasındaki bağları modern anlamda kurarken, yine de gelenekselin geri gelmesini değil de, başka bir bağlamda, gelenekseli okumayı önermektedir. Bu önerme de uzun dönem tarihçiliği içinde yeniden güncelleşmelerle ilgili geçmiş, şimdiki zaman ve gelecek zamanı tek bir noktada birleştiren Bergson'cu ve Proust tarafından anlatılan zaman fikrini ortaya koymaktadır. Benzer bir şekilde sosyoloji de, sanatın kendisi olma konumuna gelirken, Comte öncesi bağları kendi bağın çekmektedir. Plâtoncu siyaset ile Machiavelli'nin " yönetim sanatı" arasındaki kesik ve kopuk belediği yeniden hatırlatmaktadır"<sup>42</sup>*

## 2.1-SANAT TARİHİ VE ARKEOLOJİ

Sanat tarihi, tarih ile iç içe ve beraber yürüyen bir bilim dalıdır. Bu bilim dalı insanın, tarihinin yazıyla başlatılmasından farklı olarak, insanın ilk sanat değerlerini yaratmasıyla başladığı düşünülebilir.

*"Sanat tarihi, sanat denilen olayın doğuşundan günümüze kadar birçok memleketlerde ne şekilde, ne tür yapıtlar vererek görüldüğünü inceleyen, sanat yapıtlarının ve onları yapan sanatçıların sitillerini( üsluplarını), sanat anlayışıyla saptayarak değerlendirmeyi amaçlayan bir bilimdir".<sup>43</sup>*

Bu iki bilimin birbirleriyle olan ilişkisi ya da farklılıkları çoğu kez yanlış anlamalara yol açabilecek şekilde karıştırılmaktadır. Arkeoloji ve Sanat Tarihinin ayrı ayrı bilim dalları olduğunu ileri sürenler bu ayrılığı şu noktalarda toplarlar:

*"1. Her iki bilim, sanatın farklı devrelerini inceler. Arkeoloji, öncelikle eski Yunan ve Roma sanatını ele alır. Yunan-öncesi, prehistorya adı verilen arkeolojinin özel bir alanına girerken, Roma devrinden sonraki sanatlar yani Bizans ve İslâm sanatlarını sanat tarihi inceler.*

<sup>42</sup> Ali Akay, Sanatın Sosyolojik Gözü, Bağlam y, 1.Basım, İstanbul, 1999,s. 10

<sup>43</sup> Selçuk Mülayim, Sanatın Tarihi Metodu, Bilim Teknik y, 2.Baskı İstanbul, 1994, s. 254

2. Arkeoloji, insan elinden çıkan her türlü (estetik değer taşıyan ya da taşımayan) malzemeyi inceler. Sanat tarihi ise bunların "güzel" olanlarını inceler.

3. Arkeoloji, kendi yapıtlarını bulmak için kazıya başvurur. Arkeolojik araştırmalarda kazı esastır ya da önemli bir yer tutar.<sup>44</sup>

Arkeoloji sosyal bilimler içinde somut veriler üzerinde değerlendirme yapan bir bilim dalıdır. Geçmiş kalıntıların tarihsel değerlendirmesinde bulunur. Maddesel kalıntılar üzerinde sınıranabilir bilgiye ulaşır. Tarih, insanın yaşadığı dönem, dönemdeki değişimler, bunların toplum ve insan üzerindeki etkilerini anlamaya çalışır. Bu bağlamda ne kadar birbirinden bağımsız olduğu görüşleri sunulsa da sanat tarihi ve arkeoloji birbiriyle ilişkili olmak zorunluluğu duyar.

Sanatın çeşitli tarihî dönemleri için ayrı ayrı bilim dalları doğmuş gibi bir durum söz konusudur. Yunan ve Roma uygarlıklarının kalıntılarını ortaya çıkarıp inceleyen arkeoloji, klâsik arkeoloji adıyla tanımlanmakta, klâsik arkeolojinin başlangıcı yazının icadına kadar indirilmektedir. Gerçekte, "eskinin bilimi" (arhaios + logos) anlamına gelen arkeolojinin, ilgi alanına bir zaman sınırı koymaması gerekirdi. Öteden beri bilim dünyasında, enstitü ve üniversitelerdeki kürsülerde yerleşmiş olan bu yanlışlık, arkeoloji biliminin kuruluş yıllarındaki araştırmaların, özellikle Yunan-Roma yapıtlarına yönelik olmasından kaynaklanmaktadır. Daha sonraları Güney Amerika'dan Asya'ya, Afrika'dan Anadolu'ya kadar yoğun bir arkeolojik kazı faaliyetlerinin olduğunu görüyoruz. Bu kazılarda Ortaçağ kentleri kazıldığı gibi, tarih öncesi yerleşim merkezleri de kazılmıştır.

" Kültürel evrimin nerede ve ne zaman biyolojik evrimi geride bıraktığı sorusunu, arkeologlar ile antropologlar arasında tartışma konusu olmakta devam ediyor: kimisi, ilk taş aletlerin yapılmasına büyük bir önem verirken, kimi arkeologlar, kültürel evrimin son 40-50 bin yıl içinde hızlanmaya başladığını, diğerleri, neolitik devrimiyle her şeyin değiştiğini ileri sürüyorlar. Kültürel evrime enerji üretimi açısından bakanlar ise Endüstri Devrimi'nin getirdiği büyük değişikliklere ağırlık tanıyor. Bütün bu görüşlerin doğru ve haklı yanları vardır. Ancak hepsinin ortak paydası, kültürel evrimdeki hızlanmadır<sup>45</sup>."

<sup>44</sup> Selçuk Mülayim, *Sanat Giriş*, Bilim Teknik y, 2. Baskı, İstanbul, 1994, s.33

<sup>45</sup> Bozkurt Güvenç, *İnsan ve Kültür, Antropolojiye Giriş*, Sosyal Bilimler Derneği y, Ankara, 1972, s.163

Kültürel evrimin hızlanmasıyla birlikte, sanat üretimi artış göstermiştir. Bu artışın, kültürel evrimden öncede olduğu düşünülebilir.

"Sanat tarihi nedir?" sorusunun en kestime cevabı, "sanatın tarihidir" şeklinde verilebilir. Ancak bu tanımlama çok kısa ve kapalıdır. Bu bilim dalının zenginliğini ve çok boyutlu muhtevasını yansıtabilmek üzere, şu tarif yapılabilir: Sanat tarihi, tarih şartlarından doğan maddi kültür eşyasını inceleyen bir bilimdir. Bugün bağımsız bir bilim dalı olan sanat tarihi, yeryüzünün gelmiş geçmiş bütün sanatlarını kapsayan birçok konuyu ilgi alanı içine alır. Dünyanın herhangi bir köşesinde ya da herhangi bir çağın belirli yıllarındaki sanat hareketi, özetle insanın sanat deneyleri olarak yaşadığı her şey, sanat tarihinin ilgi alanına girer. Bundan da anlaşılıyor ki, genel bir sanat tarihi yanında, yalnızca belirli bir sanata yönelik sorunları konu edinen özel sanat tarihleri vardır: Çin sanatı, Türk sanatı, Mısır sanatı v.b. gibi. Belirli karakteristiklerle birbirinden ayrılan bu sanatlar arasındaki ilişkiler kadar, aynı sanatın içinde yer alan üslup ve ekollerin birbiriyle olan ilişkileri de sanat tarihinin inceleme alanına girmektedir.<sup>46</sup>

Selçuk Mülayim sanat ve arkeoloji arasındaki bağlantıyı şu şekilde ifade etmektedir

Sanat, bir insan işi, bir insan yaratması olarak, yine insanın kendini anlattığı bir alandır. Bir başka deyimle, insanın kendini ifade etme yollarından biridir. Sanat tarihi ve arkeoloji araştırmaları şunu gösteriyor ki, yazıdan önce sanat vardı. Henüz yazıyı bilmezken, insanoğlu kendini anlatma yollarından en evrensel olanını çoktan bulmuştu. Sanatçılar ta baştan beri hayat deneylerini kısaltıp özetlemişler, geç ve zor kavranan şeyleri kolayca yaşatmış, canlandırmış ve duyurmuşlardır. Yerine göre bir tarih kitabının söyleyeceği sayfalar dolusu şeyi, bir tek resim mesajıyla alıveriniz. Sanatçı, insana ilişkin mesajları yine insanlara aktarırken, en başta biçimleri uyumlu biçimler yaratma kaygısını ve endişesini taşımıştır<sup>47</sup>.

## 2.2-SANAT SOSYOLOJİSİ

Sosyoloji toplum bilimi, insan ve toplumu inceleyen, anlamaya ve anlatmaya çalışan bir bilimdir. Başlangıçtan günümüze sosyoloji de bir evrim ve gelişim yaşamıştır. Sosyoloji kendi içinde farklı dallara ayrılmıştır. Bunlardan bir tanesi de "sanat sosyolojisi." Sanat sosyolojisi, sanatın gelişimi, değişimi ve

<sup>46</sup> Selçuk Mülayim, *Sanat Giriş, Bilim Teknik* y. 2. Baskı, İstanbul, 1994, s.33

<sup>47</sup>A.g.e. s.17

toplumsal yansımalarını inceler, sanatçının içinde bulunduğu koşulları anlamaya ve anlatmaya çalışır.

Sosyoloji ( Fransızca: sociologie) sözcüğünü tarihte ilk kez Fransız toplum kuramcısı Auguste Comte (1798-1857) kullanmıştır. Sözcük; Latince "socius"( toplum) ve Grekçe "logus" ( bilim, bilgi) sözcüklerinin birleştirilmelerinden oluşturulmuştur. Dilimizde Fransızca'nın etkili olduğu yıllarda, o dildeki okunuş biçimi ile geçmiştir.

*"Sosyolojinin hazırlık döneminde insan ve toplum konusundaki sorular felsefenin içinde ele alınmış oldukları için daha çok toplumsal felsefe yapılmıştır. Toplumsal felsefe, toplumsal gerçeği ve onun sorunlarını kavramaya ve idealist de olsa belirli toplumsal kalıplar ve genel düzen ya da evrim şeması çıkarmaya yönelik toplumsal düşünceler bütünüdür"<sup>48</sup>*

Sosyolojinin ana malzemesi insandır. Sosyoloji, toplumla ilgilenir. Sanatın temel konusu, insan aklının, duygusunun dışı vurumudur. Toplumsaldır. Belli bakış açılarında bireysel bir üretim olarak çıksa bile sanatçının temel güdüsü beğenilme duygusudur. Bu bağlamda " sanat sosyolojisi" sosyolojinin içinde incelenmesi gereken bir konu olarak çıkmaktadır

*"Sanat sosyolojisi, sanat olgusunu yalnızca, en ileri toplumlarda görülen şekliyle incelemeyiz. Büyük ya da küçük her kültür basamağını kendi sosyal değerleri açısından anlamlı bir sanat geleneği taşır. Sanat ve üslubun, değişme ve gelişmesinin temel belirleyicisi nedir? Sorusu bu bağlamda karşımıza çıkan sorulardan ilkidir. Bu soruya yaklaşırken, insana seslenen bir alanın probleminden önemli bir kısmının çözümünü yine insana toplumundan aramak gerekir."<sup>49</sup>*

Sanat sosyolojisi, sanatçının yaşadığı toplumla, insanlarla olan ilişkilerini ve sanat kurumu arasındaki bağlantıları inceler. Çünkü sanatçı, diğer insanlarla ilişki halindedir, ortak bir yaşantı içindedir. Onun içinden çıktığı toplum, onun hedef aldığı kitleler ve sanat yapıtı arasındaki sayısız ilişkileri, sosyolojinin bir dalı olan sanat sosyolojisi inceler.

Sanat ve yaratma, birçok faktörün etkisi ve sonucu olarak düşünülebilir. Bunlardan birkaçı: sanatçı kişiliği, kullanılan malzeme, teknik ve sanatçının içinde yaşadığı toplumsal ortamdır. İnsanın yarattıkları incelenirken,

<sup>48</sup> Edip Günay, Tolan, 1961:1 den Müzik Sosyolojisi, Sosyolojiden Müzik Kültürüne Bir Bakış, s12

<sup>49</sup> Selçuk Mülâyim, *Sanatın Tarihi Metodu*, Bilim Teknik y, 2.Baskı İstanbul, 1994, s.234

onun evrensel bir yaratık olması yanında, millî ve toplumsal bir varlık olduğu da göz önüne alındığında, bireyin anlaşılabilmesi için, onun bağlı olduğu toplumsal yapı'nın da anlaşılması gerekmektedir.

Sanat, doğrudan doğruya insanlara seslenir, değerlendirmeler ve sorunun çözümünü insanın yaşadığı çevreden ve toplumdan aramak en doğrusudur. Yalın bir tanımlama yapıldığında; sosyoloji, toplumları ve toplum içindeki olayları inceler. Sanat ise, bütün toplumlarda yaygın bir olgudur. İnsanın varoluşuyla gelen, insanın insanlaşma sürecinden bu güne var olan üretim olduğundan, Sosyoloji, toplumlarda böylesine yaygın bir olaya ilgisiz kalamazdı. Bu düşünceler ışığında, sanatın; insan topluluğuyla olan ilgisini yorumlayabilme kaygısı, bazı sosyologları ve sanat tarihçilerini yeni bir bilim kurmaya yöneltmiş, böylece sanat sosyolojisi doğmuştur. Sanatı, sosyal açıdan ele alan bu çalışmalarda genellikle üç tip yaklaşım görülmektedir.”

1- *Nedensel yaklaşım: bu bakış açısında sanat yapının içinde bulundukları sosyal koşullar tarafından belirtildiği ya da onların sonuçları oldukları ileri sürülür. Bu yaklaşım en ünlü temsilcileri arsında karl marx, Arnold hauser, Hippolyte Taine ve hatta birincil olarak sanatı kendine problematik haline getirmeyen max Weber ve Durkheim sayılabilir*

2- *Anlatımcı yaklaşım: sanatı sosyal bir kurum olarak ele alan diğer bir yaklaşım ise " anlatımcı" terimiyle isimlendirilmektedir. Bu bakış açısından sanat yapıtları, içinde bulundukları sosyal şartların anlatımcıları ya da yansımaları olarak görülür. Bu yaklaşımın en ünlü temsilcileri arasında madme de Stael, Ernest Grosse, pitirim Sorokin ve Frederick Antal sayılabilir.*

3- *Hikâye edici yaklaşım: sanatı sosyolojik açıdan açıklamaya yönelik üçüncü yaklaşım türü ise " hikâye edicidir" bu bakış açısında sanat yapıtlarını ve sosyal koşulları bir arada tutan tek bir ilişki türü ya da boyutu aranmaz: her özel sanat yapının ortaya çıkışı ile biten hikâye anlatılır. Böyle bir yaklaşımın bütüncü bir yaklaşım olmaması ve genellemeler yapmaması dolayısıyla özellikle daha az hırslı olan küçük grup çalışmalarına daha uygun düştüğünü söylemek mümkündür. Küçük ölçekli çalışmalarda, sanatçının sosyal rolü, statüsü, sosyalizasyonu, her sanat türü özelinde farklılaşan stil ya da içeriğin sosyal ortam ile olan etkileşimi gibi konuları ağırlık bastığı görülmektedir<sup>50</sup>”*

<sup>50</sup> Hacettepe Üniversitesi edebiyat Dergisi cilt 10/ sayı 1/ Temmuz 1993/ s247–259

Halkın, ya da toplumun büyük bölümünün, sanatı yönlendirme ve belirlemede payı olduğu düşüncesi, sonra ki dönemlerde kabul edilmiştir.

*"Tarih içerisinde, her sanat, bildirisinin özünü değişik bir toplum kesiminden almış ve başka kesimlere yönelmiştir. Prensler, soylular, aydınlar ve felsefecilerden kaynaklanan sayısız sanat çılgını görülmüştür. Pek çok estetik teoride " sanatçı içinde yaşadığı toplumdan etkilenir, toplumu yansıtır" düşüncesi ana çizgi olarak göze çarpar. Son yıllarda yeni bir lan halinde genişleyen sanat sosyolojisi, belirli toplum biçimleriyle bunlara bağlı sanat tipleri arasındaki ilişkiyi araştırmaya yönelmiştir.<sup>51</sup>*

Sanat faaliyeti, estetik, kalıcı ve evrensel değerleri amaçlasa da, her zaman belirli bir topluma sunulur, arz edilir. Yapılan bu sanatsal faaliyete toplumun verdiği değer; yapının kabulü, onayı, tüketimi, onun anlaşılması, korunması ve elden ele geçişi toplum içinde olmaktadır. Ancak bütün bunların dışında sanatçının başka işlevi de vardır. İşte bu noktadan sonra sosyoloji teorileri sanatı açıklamakta yetersiz kaldığını görülür. Çünkü sanatla toplum arasında başka bağlantılar da vardır. Sanat bireysel bir iş olarak ortaya çıkarken toplumla ilişkisinin yanında, bireyle olan ilişkileri de vardır. Sanat ne kadar toplumsal bir işlev ise toplumu oluşturan bireylerin estetik bakış açısı sanatı algılamadaki farklılıkları açıklayacak başka bilim dallarına ihtiyaç vardır.

### 2.3-SANAT PSİKOLOJİSİ

Sanat sosyolojisi, sanatla toplum arasındaki ilişkiyi inceler. Sanat psikolojisi Sanatçının üretim sürecindeki durumunu, üretme arzusunu ve toplumsal yansımalarını inceler. Sanat üretiminin insana ve toplum üzerindeki etkilerini çözümler.

Sanatı, psikolojik açıdan ele almak eski bir eğilimdir. Fakat bu eğilimi deneysel metotlara oturtan yaklaşımlar çok yenidir.

*"Bütün hazlar gereksinimlerin tatmininden doğar, gereksinimler ne denli çok ve büyük olursa, tatminden doğan haz da o oranda güçlü olacaktır. İnsan bedeni gibi tinsel varlığının gereksinimleri vardır."<sup>52</sup>*

<sup>51</sup> Selçuk Mülayim, *Sanat Giriş, Bilim Teknik y, 2. Baskı, İstanbul,1994,s. 46*

<sup>52</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş. Sanat Yorum.Y.,İstanbul,2002, s.38*

İnsan doğaya karşı korunmak, korkularını unutmak için sanatı yaratmaya başladı. İlk insanın korunma dürtüsü, onu korunaklı alanlar bulmaya, sonra o korunaklı alanları yaşanır kılmaya, kendini avutacak ve acılarını dindirecek uğraşlar yaratmaya itmiştir.

“Hiç kuşkusuz doğa bizden herhangi bir içgüdüsel kısıtlama isteminde bulunmaz, bizi dilediğimizi yapmada serbest bırakır. Ama bizi kısıtlamak için kendisinin özellikle etkili yöntemleri vardır: bizi yok eder- bize soğuk- kanlı görünen bir yabanıllık ve acımasızlıkla ve belki de doyumumuza neden olan şeylerin kendileri yoluyla. Doğanın bize kendileriyle gözdağı verdiği tam bu tehlikelerinden ötürü bir araya gelerek, başka şeyler arasında birlikte yaşamı da olanaklı kılması gereken uygarlığı yarattık. Çünkü uygarlığın başlıca görevi, asıl varoluş nedeni bizi doğaya karşı savunmaktır. (Sigmund Freud, bir yanılısamanın geleceği uygarlık ve hoşnutsuzlukları, çeviri: aziz Yordanlı s12). İşte bu noktada insanoğlu doğanın yaratıcılığına karşı kendi yaratıcılığını ortaya koydu. Yaratıcılık, daha başlangıçta, sanat konusu olmazdan önce, insanoğlunun psikik yapısıyla gerçekleşen bir işlemdir. Yalnız figürlü sanat konuları değil, en soyut yaratmalar bile, daha önce görüntüsü ve biçimleri mevcut olan malzemeye dayanmaktadır. Seyircinin de algılama işlemi, çevredeki eşya ve olayların, bünyeleşmiş bütünler halinde kavranmasını sağlayan psikolojik bir olaydır. İnsan gözü çevresindeki olay ve eşyaları algımlarken, her zaman fotoğraf makinesi gibi çalışmaz. Özellikle büyük sanat yapıtları; yalın bir uyarıcı olmaktan çok, karmaşık ve kavranması zor, değişik sembollerle zenginleştirilmiş ürünlerdir. Yapıtde beliren kültür faktörünün ağırlığı, izleyici tarafından çözümlenirken; tabiattaki modele nelerin eklendiği, nelerin abartıldığı ya da vurgulandığı dikkatle ele alınmalıdır. Çünkü yapıt, seyirci tarafından biçimi aracılığı ile algılanır. Bu durumda, sanatçıyla seyirci arasındaki titreşimin açıklanabilmesi, bir bakıma, algılanmakta olan konu ile ona katılan kültürel unsurların belirleyiciliği arasındaki salanımda ve ilişkide düşünülmektedir.”<sup>53</sup>

Sanat, yaratısıyla bir eylem, yani bir oluşum süreci olarak da işlev, yani alıcıya yaptığı katkı olarak düşünüldüğünde, onun ( sanatın) bir var olan olarak konumu, alıcının- satıcının- sanat yapıtının, yani sanat olgusunun temel öğelerinin etkileşiminde bulunduğu noktalarda yer alır. Alıcının etkilenmesi, satıcının sanat olgusu üzerindeki ikna kabiliyeti, son olarak da sanat yapıtının kendisi bütünlüğü oluşturur. Bu bütünlük etkileşimi sağlar.

---

<sup>53</sup>Selçuk Mülâyim, *Sanatın Tarihi Metodu*, Bilim Teknik y, 2.Baskı İstanbul, 1994, s.246

Etkileşimin olmadığı zaman, ne sanat söz konusudur ne de sanat psikolojisi. Bu bağlamda düşünüldüğünde, etkileşim, en genel anlamıyla beş basamak şeklinde karşımıza çıkmaktadır.

1) Sanatçı ve onun, hem iç dünyası hem de dış dünyası, yani "esinlenme olanakları" ile ilişkisi. Bir başka ifadeyle sanatçının "konu" ile ilişkisi.

2) Konunun bir içerik haline dönüştürülmesi aşamasında sanatçı ve sanat ürünü etkileşimidir. Buna, birinci sanat süreci de denebilir. Yapıt ile sanatçının savaşıdır.

3) Sanat yapıtı üretmeye yarayan itici güçlerden biri olarak, sanatçıdaki potansiyel alıcı imi; yani kime, niçin gönderme yapılacağıdır.

4) Sanat yapıtı ile alıcının istençli ya da rastlantısal olarak buluşması

5) Alıcının, sanat yapıtındaki hareketle sanatçı üzerine oluşturduğu imler, düşler, yargılar vb...

İşte bu beş etkileşim, öyle bir an gelir ki bir bütün oluşturur. Bu bütünlüktür, sanatı bir olgu olarak var eden. Bu etkileşimlerin, dolayısıyla bu olgunun sanat psikolojisi açısından irdelenmesi ise insan bilincinin yanı sıra, insan tutum ve davranışlarının ve bunlara neden olan duygusal süreçlerin, bir yaratmada özne olup olmayacağının sorgulanması demektir. Yani sanat psikolojisi, hem bir ön tartışma olarak hem de bir yargılama olarak kendini gösterir.<sup>54</sup>

Sanatın birçok tanımını yapabiliriz, ancak bu tanımlar içerisinde dikkat çeken bir kelimeye rastlıyoruz; bu kelime "kendi" kelimesi. Bu kelimeyi bir sanat tanımı içerisinde kullandığımızda "insanın kendini anlatma yollarından biridir" sanat. İşte, bu tanımlama içinde yer alan "kendi" ne demektir. Bunu tam olarak açıklayamıyoruz. Yani, sanat yapıtı, insanın isteklerini, imgelerini, amaçlarını, olmak istediklerini, olamadıklarını, duygularını mı dile getirir? Eğer böyle ise, sanatın tarihsel gelişimi ve sanat tarihinin oluşumu nasıl açıklanabilir? Psikolojinin diliyle sorulduğunda, "insanı, yapıt yaratmasına yönelten şey nedir?" sorusuna cevap arayarak başlanabilir.

"Sanat: insanın yeteneklerini yalnızca pratik, yani fayda sağlamaya yönelik amaçlar için değil, evrenin ve dünyanın sırlarına erişebilmek, kişisel bunalımlarını yatıştırmak, heyecanlarını doyurmak ve

<sup>54</sup> Sıtkı M. Erinc, *Sanat Psikolojisi'ne Giriş*, 2.Baskı, Ütopya y, İstanbul, 2004, s 15

başkalarına duyurmak ve nihayet, ruhsal özlemlerine uygun düzeyde yaşayabilmek isteğiyle kullanması ve değerlendirmesi anlamına gelir.<sup>55</sup>

Sanat insanın iç dünyasını rahatlatma, onu yaşadığı ortamın sorunlarından uzaklaştırma kendi iç dünyasıyla uzlaştırma yöntemi olarak kullanılır.

*"Sanat, çoktandır bildiğimiz gibi, en eski ve bugünde en derinden duyumsanan ekinel vazgeçmeler için alması doyumlara önerir ve bu nedenle kişiyi uygarlıktan yana gösterdiği özverilerle uzlaştırmada başka her şeyden daha etkilidir. Öte yandan, sanat yaratıları, yüksek değer verilen duyguların ortaklaşa yaşanması için bir fırsat sağlayarak, her ekinel çevrenin öylesine gereksinim duyduğu özdeşleşme duygularını yükseltir, ama o yaratılar tikel ekinin başarımlarını sergiledikleri ve etkileyici bir yolda onun yaratılarını tikel ekinin başarımlarını sergiledikleri ve etkileyici bir yol da onun ideallerini anımsattıkları zaman, narsistik doyuma hizmet eder."<sup>56</sup>*

Selçuk Mülayim birçok aydının ve düşünürün sanat psikolojisi alanını kullanma yöntemleri konusunda şu fikirleri sunmaktadır.

*"Tarih öncesi ve günümüz ilkel toplumların zihin yapısı olarak sanata nasıl baktıklarını açıklamaya çalışan L.Brühl, Tylor ve Frazer'in görüşleri, Freud'a kadar sanat nesnelerinin biçimini bu açıdan tartışan yazar T.Lipps ( 1851-1914)'dir. Yazanın Aestetik (1903 ve 1906) adlı yapıtından önce, bu konuları Kant ve Hegel'de, tarih felsefesi, epistemoloji ve metafiziğe bağlı olarak ele aldığı görülmekteydi. Sanat psikolojisi, giderek iki konu üzerinde yoğunlaşmış; yapıtı algılayanın psikolojisi ile sanatçının psikolojisi ayrı ayrı incelenmeye başlanmıştır. Psikoanalist görüş; izlenim, rüyalar, bilinç, fantazy, imajizasyon, dikkat problemleri üzerinde yoğunlaşır. Duygu düşünce, saplantı gibi sorunlarla birlikte sanata eğilen bu akım, sanattaki üslup sorunundan çok bilinçaltını açıklayan " tema" larla ilgilenir. Psikoanaliz yöntemlerini sanatçılara da uygulayan Freud, insan fantazyalarının gerisindeki gerçeğe sanat yoluyla ulaşabileceğini, sanatçının doyurulmamış arzuları yüzünden, gerçeklere yüz çevirerek sanata yöneldiğini ileri sürer. Yaratma olayında ise rüya, bastırılmış duygular ve fantazy önemli rol oynar; sanat yapıtı, istekleri, hayalleri, bastırılmak istenen duyguları bir başka planda dile getirir."<sup>57</sup>*

<sup>55</sup> Cahit Kınay, *Sanat Tarihi*, 1.Baskı, Kültür Bakanlığı y, Ankara, 1993,s1

<sup>56</sup> Sigmund Freud, *Bir yanılsamanın Geleceği Uygarlık ve Hoşnutsuzlukları*, çeviri: aziz Yardanlı, idea y, 1. basım, İstanbul, s.12

<sup>57</sup> Selçuk Mülayim, *Sanat Giriş*, Bilim Teknik y, 2. Baskı, İstanbul,1994, s.244

Bu bağlamda sanat yapıtı yaratma duygusu ve iç dünyadaki sanat ve sanat olmayanı ayırma duygusu nedir. Bu noktada estetik ve sanat felsefesi devreye girer

## 2.4.SANAT FELSEFESİ /ESTETİK

Estetik sözü, konunun karmaşık ve zengin olmasından ötürü, akla pek çok şeyi getiriyor. Bu kelime köken olarak eski Yunan'a kadar iner. "Aisthetices" ; duyum, duyulan, algı, duyu ile algılamak gibi anlamları vermekteydi. Estetik, bu anlamda algının, duyusallığın sağladığı bilgi ile ilgili bir bilim olarak düşünülüyor.

*"Estetik nesnenin amacı bir şeyi dile getirmektir ve bunu ne olduğunu, neyin iletildiği ya da sanatçının iletmeye çalıştığını sorarak öğreniniz"<sup>58</sup> bu bağlamda Sanat; bilim ve felsefe gibi açık ve rasyonel bir yapıda görünmemektedir. Çünkü sanat, duyarlılığını sürekli değişen alanına yönelik bulunmaktadır. Bu niteliğe rağmen sanatçılar, filozoflar ve düşünürler sorunun üzerine eğilmişler ve böylece estetik bilimin doğmasını sağlamışlardır. Güzelin ve güzelliğin niteliklerini, kanunlarını araştırma ve saptamaya savaştan estetik felsefe, psikoloji ve sosyoloji ile ilişkili olmakta tarihsel evrimin etkilerini de kısmen, açık bulunmaktadır. Felsefe- estetik, psikoloji ve sosyoloji, sanat eleştirisi sanat olayını çeşitli değişik yönleriyle konu edilen bilim ve araştırma dallarıdır.<sup>59</sup> "*

Estetik kelimesi ilk kez belirli bir bilim dalını adlandırmak üzere Alman felsefecisi A.G. Baumgarten (1714-1762) tarafından kullanılmıştır. Baumgarten, 1750–1758 yılları arasında yayınladığı "Aesthetica" adlı kitabıyla bu bilim dalını temellendirir, konularını ve sınırlarını belirtir. Böylece, felsefeden kesinlikle ayrılan yeni bir disiplin doğmuştur. Bu sebeple, estetiğin bir adı da sanat felsefesidir.

*Büyük alman düşünürü kant estetiği, us'un bağlantısını şöyle tarif eder*

*Kant'a göre estetik us, kuramsal us'la uygulayıcı us arasında bir köprüdür ve kuramın uygu alanındaki denetçisidir. Estetik us, bir yargı gücüdür ve doğru düşüncenin iyi uygulandığını güzel yargısıyla yargılar. Kant'a göre güzel olan, doğrunun iyilikte gerçekleştirilmesidir. Kant'ın bu düşüncesinde Yunan felsefesinde olduğu gibi güzel'i iyi ile birleşik kılan bir ereklilik belirse de, Kant bunu biçimsel bir ereklilik "ereği olmayan ereklilik" olarak tanımlar. Daha açık bir deyiş ile güzel'in ereği kendisidir; güzel, güzel*

<sup>58</sup> Georg Lukacs, *Estetiğe Giriş*, çev: Ahmet Cemal, 3.Basım, Payel y, İstanbul, 1999, s.155

<sup>59</sup> Cahit Kınay, *Sanat Tarihi*, 1.Baskı, Kültür Bakanlığı y, Ankara, 1993, s.2

*olduğu için istenilir. Güzel'in ereği başkaca hiçbir erek gözetilmeksizin, gene kendisinden doğan estetik hazdır. Güzel, burada bir ereğe koşulmuş olduğundan değil, sadece bir ereğin biçimi olduğundan güzeldir. Buysa, hiçbir karşılığı gerektirmeksizin, salt bir hazdır. Kant'a göre estetik yargı, bir beğeni yargısıdır. Güzel bir yargının nesnesidir. Kant bu yargıyı genellikle geçerli kılmak ister ve ortak estetik bir duygunun varlığını ileri sürer. Ona göre bu yargı, herkeste ortak olan ideal bir ölçüyü yansıtır. Bu yüzdendir ki Kant "beğeniler tartışılmaz" anlayışına karşı çıkmakta ve beğenilerin tümel geçerli olmasını savunmaktadır.<sup>60</sup>*

Bu açıdan estetiği salt bir güzellik olarak adlandıramayız. Ancak, güzellik ile insan arasında belli bir ilgi vardır. İnsanın güzele karşı zaafı vardır. İnsan güzelden hoşlanır, ondan haz duyar. Güzelliğin amacı kendindedir. Ne kadar renkler ve zevkler tartışılmaz dense de insanın algısında bir güzellik duygusu vardır bu duyguda insana haz vermektedir. Haz insanın us'sal bir fonksiyonudur. Buna göre, araştırılacak şey, güzellik olmayıp, hazdır. Olaya böyle psikolojik bir açıdan bakan Fechner (1801–1887), hazdan acıya kadar olan duygu ilgilerini incelemesi gereken böyle bir bilime hedonik (Grekçe'de 'haz' demektir) adını vermiştir. İlk defa "güzel nedir?" sorusunu Eflâtun (427–348) sorar. Eflâtun'un, çevresindeki sanat yapıtlarına karşı kayıtsız kalması beklenemezdi. Çünkü onun yaşadığı yıllarda, başlıca Yunan tapınakları ayakta idi, ünlü heykeltıraşların yapıtları şehirleri süslüyordu. Ünlü tragedya yazarları ise sürekli olarak anfitiyatrolarda oynanıyordu. Eflâtun, değişik yapıtlarında güzelliğin, iyilik, fayda ve uyum gibi kavramlarla olan ilişkisini tartışmıştır. Onun öğrencisi olan Aristoteles (384–322), güzelliğin kurallarını maddî yapıda, yani bu dünyada arar. Bu düşünür'e göre, güzellik, sanat nesnesi üzerinde incelenirse bazı belirtilere sahip olduğu görülür. Bunlar; güzellik, simetri ve sınırlılıktır. Bu yaklaşım, oldukça matematikseldir. Güzel olan şey, parça ve bütün ilişkilerinin özelliğine bağlı olarak güzeldir.

Birçok görüş ve tartışmadan sonra Estetik: "sanatın doğası, amacı, sanatçının kim olduğu, yaratıcı süreç ve sanatın değerine yönelik araştırmaları kapsayan bir bilim dalı"dır. Tartışılmalı da bu tanım geçerli bir tanım olarak kabul edilmiştir.

Uzun düşünce ve felsefe tarihi içinde estetiğe değinen daha pek çok düşünür vardır(Eflatun,427-348; Aristo, 384-322; Augutinos, 354-430 vd.). Bunlardan biri Friedrich Hegel (1770-1831) fazlasıyla dikkat çekicidir. Ona göre sanat, tabiatın taklidi değil, fakat bir idealdir. Bir ruh tarihinin sanata dönüştüğünü

---

<sup>60</sup> [http://www.geocities.com/temelfelsefe/estetik\\_nedir.html](http://www.geocities.com/temelfelsefe/estetik_nedir.html) 2007 12.12 2007

kabul eden düşünür, yalnız güzellik felsefesi kurmakla kalmamış, güzellik idealini tarihsel gelişimi içinde gözden geçirmiştir.

Buraya kadar sayılan isimlerin dışında, T. Lipps, N. Hartmann, B. Croce, G. Lucas, Çernişevski ve Plehanov gibi düşünürler, estetik bilimine katkıda bulunan önemli kişiler olmuştur. Bunlardan Lipps, psikolojik estetiğin kurucusudur. Lipps, estetiği şu şekilde temellendirmektedir: “Estetik güzelliğin bilimidir; bu, çirkinin bilimini de kapsar. Bir obje, bende özel bir duygu, güzellik duygusu diyebileceğimiz bir duygu uyandırdığı ya da uyandırmaya etkili olduğu için ‘güzel’dir. Estetik, bu etkinin özünü tespit etmek, çözümlemek, nitelendirmek ve sınırlamak ister. Bu görev psikolojik bir ödevdir. Buna göre, estetik de bir psikoloji disiplini”.

*“Sanat yapıtları felsefede de önemli bir işleve sahiptir; oyun, müzik, dans, heykeltıraşlık, şiir ve retorik, tüm bunlar felsefenin dayandığı düşünce, görüş ve imgeleri iletir. Ancak sanat yapıtlarından ayrıca zevk de alınıyordu. Süsleme, yararlı amaçlar için değildi ve buna yüklenen konum, ona verilen emek ve sevgiyi haklılaştırıyordu. Sanatı arzularız çünkü bize zevk verir. Güzel bir binadan, karmaşık bir tasarımdan, bir bahçe ya da bir danstan hoşlanırsınız. Şiirler, oyunla ve öykülerle zaman geçiririz, çünkü bunlardan zevk alırsınız. Yazına ve gösteriye dönmüş emeği, hiçbir şey haklılaştıramaz. Yaşamın zorunluluklarından arta kalan zaman ve yeterli boşluk oldukça, sanat yapıtlarının bu gibi kullanım amaçlarının var olabileceğine inanmak için her türlü nedene sahibiz.”<sup>61</sup>*

Estetik, insanın dış dünyaya gösterdiği, “güzel” ve “çirkin” sözcükleriyle dile gelen tepkileriyle ilgilidir. Ama “güzel” ve “çirkin” terimlerinin kapsamı belirsiz, anlamları da öznel ve görecelidir. Üstelik etkileyici bir doğa görünümüyle ilgili gözlemlerde ya da sanat eleştirilerinde kullanılan nitelemeler yalnızca güzel ve çirkinle sınırlı değildir; anlamlı, dengeli, uyumlu, ürpertici, yüce gibi bir dizi başka kavram da değerlendirmeye girer. Estetik kuramı, bir yandan güzelin yalnızca öznel olmayan, nesnel bir içerik de taşıyan bir tanımını yapmaya, bir yandan da bu değişik terimler arasındaki bağıntıları belirlemeye çalışır. Temel sorunları ise estetiğin öznesine, estetiğin nesnesine ve estetik yaşantıya ilişkindir.

*“Şimdi gerçekten estetik yansıtılmasına dönersek, en genel ilke niteliğini taşıyan ayrımlaşmanın bilimsel alandaki ayrımlaşmaya benzediğini görürüz: gerek sanat, gerekse bilim günlük yaşamdan, günlük yaşam*

---

<sup>61</sup> Georg Lukacs, *Estetiğe Giriş*, çev: Ahmet Cemal, 3.Basım, Payel y, İstanbul, 1999, s.152

*içerisindeki düşünceden, duyumdan. Vb. çok ağır bir tempoyla, çelişkiler oluşturarak ve tekdüzelikten uzak bir çizgiyi izleyerek çözülür<sup>62</sup>*

İnsan Estetik öznenen, estetik sanat yapısından ya da bir doğa görünümünden haz duyan, estetik tat alan bir varlıktır. Estetik tat almak, sanat yapısı üretmek ve değerlendirmek, güzel ve çirkin gibi yargılarda bulunmak ancak belirli varlıklara özgü bir yetidir. Bu varlıklar us yetisine sahip insandır.

*"Estetik Yaşantı: estetik yaşantı birbirini tamamlayan iki önemle tanımlanabilir:*

*1) Estetik nesne duygusaldır; görülür, işitilir ya da duygusal biçimiyle zihinde canlandırılır; insana bu duygusal özellikleri nedeniyle haz verir.*

*2) Estetik nesne aynı zamanda düşünülen, seyrine dalınan bir nesnedir; yalnızca duyulara hoş geldiği için değil, bir anlam içerdiği, bir değer taşıdığı için de ilgilendirir.<sup>63</sup>*

Bu yaklaşımın ilki, estetik sözcüğünün kaynağına (duyum) işaret eder. Ussal bir dışavurumdur. Beş duyunun us ile bağlantısıyla ilgili bir durumdur. Duyular aracılığıyla, nesne ile özne arasındaki bağlantının haz duygusuna dönüşümüdür. İkinci yaklaşım ise beğeni yargılarının temelini oluşturur. Seyretmeye değer bulunan nesnelerin değersiz bulunanlardan ussal olarak ayırt edildiğini gösterir. Beğeni duygusu, önceki bilgi ve kodların us ile değerlendirilmesi sonucu beğeni duygusunun, yani haz duygusunun boyutu değişir.

*"Kant'a göre estetik yaşantının ayırt edici özelliği "çıkarsız" oluşudur. Çağdaş estetiğin çıkış noktası olan bu önerme, estetiği ahlaktan da bilimden de ayırır. Ahlaki davranışlarda bir "çıkart" ögesi vardır; evrensel sayılan bir davranış ölçüsü bütün insanlara benimsetilmek istenir. Bilimde nesnelerin içyapılarını, işleyişlerini ve neden-sonuç ilişkilerini araştırır; nesneleri denetim altına almak, insanın hizmetine koşturmak ister. Oysa estetik yaşantının öznesi, estetik nesneyle bir merakını gidermek için ilgilenmez; estetik nesneyi başka bir amaca hizmet eden bir araç olarak da görmez. Estetik yaşantı da insan, karşısındaki nesneyi hep belli bir uzaklıktan seyrederek: estetik yaşantı kullanma, sahip olma, tüketme ve ahlaki açıdan yargılama gibi davranışları dışarıda bırakır.<sup>64</sup>*

<sup>62</sup> Georg Lukacs, *Estetik 1*, çeviren: Ahmet Cemal, 3. basım, Payel Y., 1999, s.129

<sup>63</sup> [http://www.geocities.com/temelfelsefe/estetik\\_nedir.html](http://www.geocities.com/temelfelsefe/estetik_nedir.html), 2008. 01.04

<sup>64</sup> [http://www.geocities.com/temelfelsefe/estetik\\_nedir.html](http://www.geocities.com/temelfelsefe/estetik_nedir.html), 2008. 01.04

Estetik direkt varoluşsal doğallık üzerine yoğunlaşır, temel sorun haz duygusunu arttırmaktır. Bu haz duygusunu yaratan nesnenin yaratıcısı sanatçıdır. Sanatçı estetik nesnenin yaratıcısıdır. Sanatçı ve sanat nesnesi ve haz duygusunu yaşayacak alıcı bir bütün oluşturur. Sanat yönetmeni bu üç yapının birleştiricisidir. Sanatçı üretir, üretilen sanat nesnesinin, toplum ya da bireyle buluşması gerekir. Bu noktada, sanat yönetmeni yönlendirme ve buluşturma görevini üstlenir

### 3. SANAT YÖNETİMİNİN İLETİŞİMLE İLİŞKİSİ

Günlük yaşamda, sosyal ilişkilerde, iş hayatında, özel yaşamdan kullandığımız bir kavramdır "iletişim". İletişim halinde olunan insanlara söylenenler anlaşılmadığı, insanların duygu ve düşüncelerini ifade edemediği düşünülüyorsa iletişim kopukluğundan bahsedilebilir.

*"iletişim, gönderici ve alıcı olarak adlandırılan iki insan ya da insan grubu/ kitlesi arasında gerçekleşen bir duygu, düşünce, davranış ve bilgi alışverişi olarak tanımlanır"<sup>65</sup>*

Yöneticilikte ve sanat yönetiminde iletişim çok önemlidir. Yönetim başkaları aracılığıyla iş yapma ve bu yapılan işi hedefine ulaşma yöntemleri olduğundan çok önemlidir. Yönetici iletişimin önemini bilmek durumundadır.

*"İletişim, yöneticinin iş yaptırmak için kullandığı en temel araçlardır. Yönetici iletişim aracı ile kendisine bağlı olan kişilerle ilişkiler kurar. Yöneticilik sosyal bir olaydır. İnsanlarla temas etmeden yöneticilikten bahsedilemez. Yönetici ne istediğini ve nasıl istediğini iletişim ile ekibine aktarır. İşletme içinde ve dışında ne olup bittiğini de yine iletişim aracı ile öğrenir."<sup>66</sup>*

Sanat yöneticisi, iletişimi yalnızca bir işletme iletişimi olarak değil, sanatçıyla, toplumla ve iş yaptığı, yaptırdığı kişiler olarak değerlendirmek zorundadır. Sanat yönetiminde iletişim bu saydığımız etmen göz önüne alınarak yapılmak durumundadır. Sanat faaliyetlerinin, insanların günlük yaşamlarının devamı olarak düşünülmesinde fayda vardır. İletişim bu sürecin başlamasını sağlayan bir araç olarak kabul edilirse, günlük yaşamın olmazsa olmaz bir parçasıdır. Prof Dr. Filiz Balta Peltekoğlu iletişimi şu şekilde ifade etmektedir.

<sup>65</sup> Emre Becer, *İletişim ve Grafik Tasarım*, Dost y, İstanbul, 2005, s.11

<sup>66</sup> Tamer Koçel, *İşletme Yöneticiliği*, Beta y, 9. baskı, İstanbul, 2003, s. 529

*"Düşünmek, kendi kendine konuşmak gibi kişinin kendisiyle iletişim içinde olduğu kişisel iletişim süreci, bir kişinin diğer bir kişiyle olan kişiler arası iletişim süreci, bir kişinin diğer bir kişilerle yanı fiziksel ortamda gerçekleştirdiği grup iletişimi, bir iletişimcinin ( kişi ya da değil) çok sayıda insanla gerçekleştirdiği kitle iletişimidir. İletişim bileşenleri; gönderen,( kodlayıcı veya iletişimci), yaygın biçimde kabul edilen sembollerden oluşan ileti, hava dalgaları veya kâğıt gibi bir kanal, sınırlı sayıda alıcı, mesaja tepki gösteren feedback ( genellikle kaynak ve alıcının değişmesiyle birlikte feedback'de yer değiştirmektedir)<sup>67</sup>"*

İnsanların sürekli birbiriyle, kurum yöneticileri, çalışanlarıyla, iş yaptığı başka firmalardaki diğer insanlarla sürekli bir iletişim halindedir. Araştırmalar iletişimin üç şekilde olduğunu gösteriyor

*"1-Yüz yüze iletişim ( beden dili, davranışlar)*

*2- sözlü iletişim ( karşılıklı konuşmalar, telefon görüşmeleri)*

*3- yazılı iletişim ( yazılar, yazışmalar)<sup>68</sup>,"*

Sanat Yöneticisi belirtilen bu iletişim şekillerini en doğru en verimli şekilde kullanmayı bilmek durumundadır. Yanlış anlaşılmalara, organizasyonda verim kaybına yol açacak iletişim hatalarını en aza indirmek durumundadır. Bu bağlamda iletişim hataları bazı durumlarda geri dönüşü olmayan maddi ve manevi kayıplara ve güvensizliklere yol açabilir. İletişim mesaj aktarma, bilgi vermenin yanında, insanlara duygu aktarma olarak ta kabul edebilir.

*"İletişim; tanımlanabilen, ne olduğu gösterilebilen bir davranış. Kaba bir tanımlı yapılmak istenirse şu söylenebilir: verici denilen zamansal/ mekânsal bir evrenle, alıcı denilen bir öteki zamansal evren arasındaki her tür bilgi ve duygu değişimidir.<sup>69</sup> "*

İletişim olabilmesi için sürecin tamamlanması ve alıcıya ulaşması gerekmektedir.

*" iletişim sürecinin gerçekleşebilmesinin ön koşulu iletilerin alıcıları, hedef kitlesi tarafından algılanmasıdır." Algılama, duyuşal uyarıcıların seçilmesi ve örgütlenmesi ile anlamla bir bütün haline getirilmesi sürecidir;*

<sup>67</sup> Filiz Balta Peltekoğlu, *Halkla İlişkiler Nedir?*, 5. Baskı Beta y, İstanbul ,2007, s. 2005

<sup>68</sup> Mehmet Ak, *Kurumsal Kimlik ve İmaj*, 1. Baskı, İstanbul, 1998, s.215

<sup>69</sup> Ertuğrul Özkök, *Sanat, iletişim ve iktidar*, Tan y, Ankara, 1982, s.12

*insanın ‘ gerçeklere ‘ ilişkin bilgileri bu süreçte oluşur. Başka deyişle, dünyayı nasıl algılıyorsak öyle biliriz”<sup>70</sup>*

Dünyada ve ülkemizde her geçen gün hızla artan ve toplumsal ihtiyaç olarak görülen medya iletişimi; Sanat Yönetiminin kullanabileceği alanlardan biridir.

### 3.1.MEDYA İLETİŞİMİ

Bilginin iletip iletilmediği konusun da sorulacak sorular vardır. Bunu beş N bir K şeklinde tanımlayıp sağlaması yapılabilir. 5n 1k, başka anlamlara da gelebilir. 5n 1k: Gazetecilik terimi, haberin öğelerini oluşturan "ne? Ne zaman? Nerede? Nasıl? Neden? Kim?" sorularını içerir. Günümüzde iletişim fakültelerinde ve bazı habercilik kitaplarında kaynağı belirten "nereden" unsuru da eklenerek 6N 1K olarak kullanılmaktadır.

Ne? Hedeflediğimiz bilgi ve bilgiler açıklık ve netlik kazanmış mıdır?

Ne zaman? Bu bilginin hedeflenen zamanı nedir? Varmıdır?

Nerede? Gönderilen bilginin kaynağı çıkış noktası hangi birimdir?

Nasıl? Bilgiyi iletmek için kullanılacak en etkin araç ve yöntemler nelerdir?

Neden? Bu iletişimin gerçekleşmesi bizi hangi hedeflere götürecektir.

Kim? İletilen bilgiyi kimlerin bilmesi gerekmektedir.

*“Her çeşit bilgiyi bireye ve topluluklara aktaran, eğlendirme, bilgilendirme ve eğitime gibi üç temel sorumluluğa sahip görsel, işitsel ve hem görsel, hem işitsel araçların tümüne medya diyoruz.”<sup>71</sup>*

Kişiler günlük yaşamlarında sürekli iletişim halindedir. Teknolojinin gelişmesi, bilgi çağının oluşması, çağdaş dünyadaki yaşam türü, kişileri, iletişimin ve teknik araçlara daha çok bağımlı kılmaktadır. Çünkü iletişim, düşünceleri, duyguları, bilgiyi, değişimi bildirir.

<sup>70</sup> G. Rengin Küçükerdoğan, *Reklam Söylemi*, Es y, İstanbul, 2005, s.12

<sup>71</sup> <http://www.delikanforum.net/ozgun-yazilariniz/3593-medya-nedir-ne-degidir.html>, 28.01.2007

Sanat, toplumla iletişim kurmanın, bireysel ve toplumsal estetiği oluşturma araçlarından biridir. Örneğin Görsel sanatlar, müziği, tiyatroyu, baleyi, tüm insan davranışlarını kapsar. Sanatsal etkileşimi sağlar. Bunun sayesinde insanlar görerek, duyarak, okuyarak edindikleri bilgileri çevresindekilere de yansıtırlar. Bir kısmı bu durumu destekler, benimser ve taraf toplamaya çalışırken, bir kısmı tepki gösterirler.

Bu bağlamda; O medya aracına gösterdikleri güven oranında tutum ve tavırlarını değiştirirler. Seçilen bilgileri belleklerinde saklayıp daha sonra bunlara başvurabilirler. Örneğin en etkili medya aracı olan televizyon, toplumsal eğilimlere, toplumun ihtiyacına, güvenilirliğine göre izlenme oranını belirler. Doç. Dr. Bülent Küçük Erdoğan bu konuyla ilgili şunları ifade etmektedir.

*"Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki yoğun gelişmeler, toplumsal ve kültürel yaşamı etkilemekte ve toplumda yeni olguların, yeni bir düzenin ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Televizyon, günümüzde, artık eğlendirmekten öte, eğitmek, haber vermek görevlerini üstlenmektedir, hatta bu bir gereklilik durumuna da gelmiştir. Bunun nedeni, okuma alışkanlıklarının bulunmadığı toplumumuza " bilgi'nin televizyon aracılığıyla, görsel –işitsel yöntemlerle aktarılma istenmesidir. Yoğun çalışma ortamı içerisinde insanlar adeta evlerine hapis olmuş, bireyselleşememiş ve boyu kimi zaman oldukça büyük bir kutunun, bir ekran karşısında neredeyse tüm ömürlerini geçirmektedir. Sözünü ettiğimiz " aptal kutusu" " görsel şölen" tanımlanan" televizyon"dur"<sup>72</sup>*

Toplumun en ucuz eğlence aracı olarak gördüğü televizyonu, aynı zamanda en etkili iletişim aracı olarak görmekte mümkündür, dünya ülkeleri arasında televizyon izleme oranının ilk sıralarda olduğu bilinmektedir.

Sanat insan yaşamında estetik değerler yaratırken, insanın düşünsel ve ruhsal gelişimine katkı sunarken aptal kutusu olarak görülen ama bir o kadar da etkili olan televizyonu nasıl kullanılacaktır.

*"Televizyon bireylerin yaşamlarını tıpkı buharlı makine, otomobil ya da bulaşık makinesi gibi etkilemektedir. Çünkü televizyon yeni teknolojisiyle bireylere yeni bir yaşam biçimi kazandırmıştır"<sup>73</sup>*

Toplumun kazandığı bu televizyon kültürü bir bakıma insanları sanatsal etkinliklerden uzaklaştırmış, televizyonda verilenlerle yetinme alışkanlığına

<sup>72</sup> Bülent Küçükdoğan, *Televizyondan Geçen Kültür ve Sanat yolu*, es y, İstanbul 2004, , s11

<sup>73</sup> A.g.e, s 23

götürmüştür. O açıdan sanatın bir şekilde televizyon kültürüyle mücadelesi söz konusudur. Burada yapılacak olan televizyonu, eğitim, reklâm ve bilgilendirme aracı olarak kullanmaktır. Kısacası milyonlarca kitleye ulaşmanın onları sanatla buluşturmanın ve sanata teşvik etmenin aracı olarak televizyon kullanılabilir.

Medya yalnızca televizyondan oluşan bir alan değildir, televizyondan önce var olan, basın yayın, radyo "sanat yöneticisinin" yaptığı faaliyeti duyurmada, kitle oluşturmada önemli araç olarak kullanılabilir. Dünyada ve ülkemizde medya kuruluşları sanat faaliyetlerine destekleyici olmaktadır. Bu bağlamda yapılması gereken bu iletişim araçlarını en doğru ve en etkin şekilde kullanarak sanatın hizmetine sokmamın yollarını aramaktır.

*"Görsel kanallar, yazılı araçlardan daha etkilidir. İnsanların çoğu televizyon karşısında haftada en az 15 saat oturuyorsa, yazılı basın için günde 15 dakika bile oturmuyor. Çoğu TV programları yönlendirici, paylaşımcı, katılımcı işler. Bunlar daha çok sayıda alıcı veya hedef kitleye iletilir. Çoğunlukla "beyin yıkama" gerçekleşir. Gazetelerin yerini televizyon alırken, yerel haberler için gazeteler en önemli kanal görevini üstlenirler."<sup>74</sup>*

Medya'nın temel görevleri düşünüldüğünde: Bilgilendirme, yönlendirme, sanatı destekleme, kültürel birikime katkı sunma, dili koruma, eğitme, duyguları dile getirme, toplumsal ilişki kurma, eğlendirme, uyarma, toplumsal birikteliği sağlamaya yönelik yayın yapma olmalıdır. Basın alanında insanları okumaya yönlendirecek yöntemler arayarak daha çok kişinin okumasını sağlamalı ve bu anlamda iletişimle bilgilendirme görevini yerine getirmelidir.

*"İletişimin daha belirgin bir tanımı da şu olabilir: iki birey arasında, bir göstergeler dizisi aracılığıyla sağlanan( simge, mitos, jest, mimik vs) her tür duygu düşünce, bilgi ve anlam iletimidir."<sup>75</sup>*

Birikimlerin, duyguların Deneyimlerin, düşüncelerin, tepkilerin, paylaşılmasını sağlayan bu medya araçları, bireyler arasındaki iletişimin temelidir. İletişim kuran kaynak, hedefleri doğrultusunda kişiyi, toplumu istediği biçimde etkileyebilir. Kişi de bunları eğitimi ve kültürel birikimine göre algılayıp, yorumladıktan sonra yanıt verir veya vermez, yani belirli bir tepki gösterir.

Bu iletişim kişinin kendini anlamasına, toplumsal konumlandırma da nerde olduğuna, iç dünyasını tanımasına kendisini bulmasına da yardımcı olur.

<sup>74</sup> <http://www.delikanforum.net/ozgun-yazilariniz/3593-medya-nedir-ne-degildir.html> 28.01.2008

<sup>75</sup> Ertuğrul Özkök, *Sanat, İletişim ve İktidar*, Tan y, Ankara, 1982, s.12

Dinlediklerinden, izlediklerinden, okuduklarından, verilen mesajları algılamasıyla kazandığı bilgilerle de seçim yapma olanağı bulur. Bunlardan olumlu ya da olumsuz etkilenmesi ile bunları bir başkasına iletir, bunlar paylaşılır ve birbirlerinin davranışlarından etkilenebilirler. Buda iletişimde önemli hedeflerindendir.

Bireyler çevreden bağımsız, özerk bireyler olarak davranamazlar. Kişiler içinde bulundukları ortamın biçimine girerler ya da ortamı biçimlendirirler. Özellikle feodal toplumlarda bireyler arası ilişkiler özellikle az gelişmiş ülkelerde Batı'dakinden daha önemlidir. Fısıltı iletişimi dediğimiz kulaktan kulağa bilgi akışı özellikle az gelişmiş toplumlarda ya da gelişmekte olan toplumlarda daha inandırıcı ve etkili olmuştur.

Bu iletişim olağanüstü durumlarda, siyasal ya da toplumsal değişim dönemlerinde de büyük önem kazanır. Toplumun yapısında sürekliliği sağlayan da, değişimi yaratan da saydığımız bu iletişim türleridir. Toplumla iletişim kurmanın başka yollarından ve araçlarından biride " halkla ilişkilerdir" halkla ilişkilerin temelinde iletişim vardır. Bu bağlamda halkla ilişkiler konusunun incelenmesi "Sanat Yönetimi" açısından önemlidir.

### 3.2. HALKLA İLİŞKİLER

Konu sanat ve yönetim olduğundan, halkla ilişkiler alanının çok iyi irdeleyip bilmesi gerekmektedir. Sanat yönetimi alanında halkla ilişkiler olmazsa olmaz koşullardan biridir. Bu alanla ilgili konuları ve yöntemleri bilmek gerekmektedir.

*"En genel biçimiyle aynı ülkede yaşayan, aynı uyrukta olan insan topluluğunu ifade eden "halk" sözcüğü, tüm popülasyonu, zengin- orta sınıfı, kadın-erkek, genç yaşlı, eğitilmiş –eğitimsiz, etnik ya da dini gurupları içermektedir. Halkla ilişkiler açısından ise, kuruluşun dikkate alma gereği duyduğu, ortak beklentileri olan insanlar topluluğu, yani kuruluşla doğrudan ya da dolaylı bağı olan alt guruplar, halkı oluşturur. Bir başka deyişle, halk la ilişkiler alanında halk sözcüğü, kuruluşun muhatap olmak durumunda kaldığı " hedef kitle"yi açıklamaktadır."<sup>76</sup>*

---

<sup>76</sup> Filiz Balta Peltekoğlu, Halkla İlişkiler Nedir? 5. Baskı Beta y, İstanbul, 2007, s.167

Hedef kitleyi belirleyip hedef kitleyle iletişime geçmek gereklidir. Sanat yönetiminin temelinde "İletişim" vardır. Sanat kitlelerle buluştuğu noktada başarılı olabilir. Bu bağlamda Sanat Yönetiminde halkla ilişkiler kavramını bilmek ve bu kavramların alanlarını saptamak gerekmektedir. Halkla ilişkilerin yaşamsal niteliğini ve varlığını iletişim oluşturmaktadır.

*"Halkla ilişkiler kavramını iletişim yönetimi olarak değerlendirebiliriz. Sanat faaliyetlerin organizasyonu ve hedef kitleyle buluşması başlı başına bir iletişim görevidir. Bu bağlamda halkla ilişkiler bir yönetim görevidir; çünkü Halkla ilişkiler, kuruluş felsefesinin oluşturulması, amaçlarının saptanması, kuruluşun değişen çevre koşullarına uyum sağlaması gibi, önemli yönetsel kararlara etkide bulunmaktadır."*<sup>77</sup>

Halkla ilişkiler başka bir bakış açısıyla bir organizasyon ve planlı faaliyetlerdir.

*"Halkla ilişkiler" kısaca; bir firmayı, kurumu, fikri ya da markayı en başta çalışanlarına, sonra hedeflenen kitlelere( müşteriler, iş yapılan çevreler, basın, vs.) benimseteni tanıtan, sevdiren, güvendiren hakkında olumlu izlenim, imaj yaratarak onu satın almaya teşvik eden," sevgi üzerine kurulmuş, araştırılmış, amaçları, stratejileri belirlenmiş, planlanmış ve uygulamaya koyulmuş çalışmalardır."*<sup>78</sup>

Yani, birçok kişinin duyduğu bildiği gibi halkla ilişkiler; sadece halkla bir iletişim de değildir bunun yanında başka görevleri de vardır. Ağustos 1978'de Mexico City'de, Halkla ilişkiler Dernekleri'nin Dünya Assamblesini takiben, üzerinde görüş birliğine varılan tanıma göre halkla ilişkiler;

*" Kuruluş yöneticilerinin programlarını uygulayabilmek, hem kuruluş hem de halka hizmet verebilmek için eğilimleri analiz etmek ve sonuçlarını hatırlanmaya yönelik sosyal bilim ve sanattır."*<sup>79</sup>

Bu değerlendirmeden sonra, içinde iletişim, sosyal sorumluluk, bilim ve sanat olarak algılanması gereken " halkla ilişkileri" şöyle detaylandırılabilir

— Hedeflenen kitlelere doğru ve planlı bir şekilde olumlu mesajların iletimin sağlanmasıdır.

— Kişi ve kurumların olumlu imaj sahibi olmaları için yapılan planlı çalışmalardır.

<sup>77</sup> A.g.e. s.3

<sup>78</sup> Mehmet Ak, Kurumsal Kimlik ve İmaj, 1. baskı, İstanbul, 1998, s.87

<sup>79</sup> Filiz Balta Peltekoğlu, Halkla ilişkiler Nedir? 5. Baskı, Beta y, İstanbul, 2007, s.3

— Halkın olumlu desteğini kazanabilme çalışmalarıdır.

— Planlanmış, olumlu çalışmalardan, olumlu sonuçlar alınmasıdır.

—Firmaların halka ( hedeflenen kitlelere) karşılık olumlu iletişim kurabilmelerini sağlama ve bunu geliştirmek için düşünülmüş, planlanmış çalışmalarıdır.

—Bir kuruluşun çalışmalarını hedef kitlelere, basın'a ve kamuoyuna sevdime, güvendirme sanatıdır...<sup>80</sup>”

Halkla ilişkileri bir iletişim yönetimi olarak vurgulamanın yanında yönetim tanımını ele alması gerekmektedir. Sanat Yöneticisi, yönetimin bütün kurallarını kullanmanın yanında halkla ilişkileri de kullanmak durumundadır. Yönetim tanımı yapıldığında;

“Yönetim ve yönetici kelimeleri dilimizdeki idare, sevk ve idare, idareci, sevk ve idareci, müdür gibi terimlerin karşılığı olarak kullanılmaktadır. Yönetim ve yönetici terimleri, her zaman bu terimlerin tam karşılığını anlatmamakla beraber, başkalarına iş gördürme, başkaları aracılığı ile iş başarma ve amaçlarına ulaşmanın söz konusu olduğu her durumda kullanılmaktadır.<sup>81</sup>”

Yönetim başkalarının aracılığı ile iş gördürme ve hedeflenen amaca ulaşma olarak kabul edilirse Sanat' ta yönetim nasıl olacak sorusuna cevap aramak gerekecektir. Sanat; sanatçısı tarafından ortaya çıkarılan ürün olarak kısaca tanımlanırsa, sanat yöneticisi kitlelere bu sanat eserini değişik yol ve yöntemlerle ulaştıran kişi olarak söylenebilir. Bu noktada Sanat Yönetimi başlı başına bir iletişim yönetimi, diğer adıyla halkla ilişkileri yerine getirmeye çalışan, sanatsal bilgi ve donanımı olan kişi olarak algılanabilir. Burada oluşan bir Pazar ve bu pazarın aynı zamanda yönetimi söz konusudur.

“Yaygın kanı olarak halkla ilişkiler, kişisel satış, satış, teşvik ve reklâm olmak üzere dört temel ögenin pazarlama iletişim bileşeni olarak kabul edilmesinin yanında, gelişen teknolojinin gücünden yararlanma ve değişen yaşam koşullarına uyum sağlama çabası, pazarlama iletişiminin sınırlarını genişletmektedir”<sup>82</sup>.

Teknolojik gelişmeler her alanda olduğu gibi halkla ilişkiler alanında da kullanılması gereken unsurlardandır. Teknolojik gelişmeler, her geçen gün

<sup>80</sup> Mehmet Ak, Kurumsal Kimlik ve İmaj, İşil ofset y, 1 baskı, İstanbul,1998 s.89

<sup>81</sup> Tamer Koçel, İşletme Yöneticiliği. Beta y, 9. baskı, İstanbul, 2003, s.17

<sup>82</sup> Filiz Balta Peltekoğlu, Halkla İlişkiler Nedir? 5. Baskı Beta y, İstanbul, 2007, s.22

artarken medya ve tanıtım alanında da önemli olmaktadır. Bilgi ve teknoloji çağında basın ve medyada kullanılmalıdır. Sanat yöneticisinin bu alanı en iyi şekilde kullanması, organizasyonun başarısı açısından da önemlidir.

*"Basın'la ilişkiler" bir halkla ilişkilercinin en önemli işidir. Özellikle uygulama dönemi içinde basın'ın en iyi şekilde kullanılması, bir halkla ilişkilerci için en önem verilmesi gereken çalışma alanıdır. Bu alanda başarı, hedef kitlelere ve kamuoyuna aktarılması gereken kurumla ya da yapılan işle ilgili önemli haberlerin, en çarpıcı en akıl da kalıcı bir şekilde ve istenen imajı destekleyici özellikler taşıyarak yazılı ve sözlü görüntülü basında yerelmasıyla mümkündür. Bu da bir Halkla ilişkilercinin aynı zamanda iyi bir gazeteci de olması gerekliliğini ortaya koymaktadır. Hatta haberin hangi sayfada, ne zaman, ne büyüklükte ve ne şekilde yayınlanırsa daha iyi sonuçlar alabileceğini bilecek kadar..."<sup>83</sup>*

Sanat yöneticisinin yapacağı organizasyonda, medya yönünü, tanıtım yönünü dikkatli irdemesi gerekmektedir. Özellikle Medya planlaması, sanat organizasyonunun, olası alıcılara reklâm mesajını ulaştırabilmek için, "en iyi araç hangisidir"? Sorusunun yanıtını içeren bir dizi kararı gerektirmektedir. Bu kararlar yapılacak işin başarısı açısından çok önemlidir. Sanat yöneticisi medya planlayıcısı gibi hareket ederek, bazı soruları cevaplaması gerekmektedir;

Organizasyonun başarısı açısından Kaç kişiye ulaşmak gerekiyor?

En etkili ve verimli iletişim araçları hangileridir. Hangilerinden yararlanmak gerekir?

Hedef kitleye tanıtım ne kadar sürede, günde, haftada, ayda kaç kez ulaşmalı? Ulusal ya da yerel kanallardan hangisi daha etkilidir?

*"Halkla ilişkilerde kurumlar kamu yararını dikkate almalıdır. Yönetimle iletişimde süreklilik sağlanmalı ve personelin desteğini almayan program uygulanmamalıdır. Medya ile iletişim sürekli olmalıdır. İş dünyası, çalışanın, insan olarak özelliklerini kabul etmelidir."<sup>84</sup>*

Sanat Yöneticisi, toplumsal eğilimlere göre hareket etmesinin yanında, eğilimleri değiştirecek stratejiler üzerinde de çalışmak zorundadır. Kitleyi sanat aktivitesine yönlendirerek, toplumu ve bireyi sanat alıcısı kılabilen alışkanlıklara doğru hazırlamalıdır. Sanat Yöneticisi bu çabasıyla bir bakıma topluma sanatsal

<sup>83</sup> Mehmet Ak, *Kurumsal Kimlik ve İmaj*, Işıl ofset y. 1 baskı, İstanbul, 1998, s. 94

<sup>84</sup> Filiz Balta Peltekoğlu, *Halkla İlişkiler Nedir?* 5. Baskı Beta y, İstanbul, 2007, s. 111

eğitim vermektedir. Toplumun ve bireylerin sanatsal eğilimi üzerinde etkili olabilmektedir. Bu bağlamda halkla ilişkileri ve halkla ilişkilerin bileşenlerini en iyi şekilde kullanabilmelidir. Sanat yönetimine değinen ilk defa bu alanda görüş sunan, halkla ilişkiler alanında ilk kitap yazarı Edward Bernays olmuştur.

*"New York Sun'un muhabirlerinden Maximilian Esler tarafından kurulan Looking and Promoting Corporation adına, sanatçıları halka tanıtmaya teklifini kabul eden Bernays'ın ilk uygulamalarından biri Metropolitan Operadır. ABD'ye konser vermek üzere gelen İspanyol sanatçı soprano Barrientos'un tanıtımına İspanyol kültürünü anlatmakla başlayan Bernays, Barrientos'un sevdiği yemeklere, İspanyol şalına, dikkat çekmeye çalışmış, Barrientos'un yerel giysiler içindeki fotoğraflarıyla Vague, Harper's Bazaar gibi dergilerin gündemine girmeyi başarmıştır. ABD' de tanınmayan bir sanatçıyı, ilgi odağı haline getirmeyi başaran Bernays'ın bu uygulamasının ardından, şirkete başvuran sanatçıların sayısında hayli artış olmuştur."*<sup>85</sup>

Sanat yöneticisi için önemli olan, sanata ve sanatçılara duyulan ilgiyi arttırmak, sanat aktivitelerine, ( konser, müze, resim sergisi, sinema, tiyatro, bale, dans... vb) gitme alışkanlığını yaygınlaştırmak ve onları bir sonraki aktivitede hedef kitle olarak görerek iletişimini sürdürmek olmalıdır. Sanat yöneticisi tanıtımını yapacağı sanatçıyı iş ve özel yaşamı içinde gözlemlemeli. Sanatçının farklı özelliklerini ve farklılığını gözlemleyerek sunması toplum içinde fark edilmesini sağlayabilir. Bununla ilgili Filiz Balta Peltekoğlu şöyle bir örnek sunmaktadır.

*"Bernays, modern İspanyol operası "Goyescas'ın " bestecisi, Enrique Granados'un içinde bulunduğu Fransız yolcu gemisinin Alman denizaltısı tarafından torpillenmesi sonucu, yaşamını yitmesinin anısına düzenlenen, ünlü opera sanatçılarının katılacağı konserin tanıtımı geniş kitlelere duyurmayı amaçlar. Ünlü halkla ilişkiler danışmanı, The Aeolian şirketi New York Times'da konserinin ilanını vermesi için ikna ettiğinde onu amacına yaklaştıran ilk adımı atıyordu. Bu dönem içinde Edward Bernays, Nijinsky ve Diaghileff'in Rus balesi ve Caruso'nun, Cincinnati, Toledo ve Pittsburgh olmak üzere ABD'nin üç ayrı şehrinde verdiği konserin tanıtımını üstlenmiştir. Bernays, Diaghileff'in Rus balesine ilgiyi yoğunlaştırabilmek için, balenin önemini ve özelliklerini yansıtan 81 sayfadan oluşan basın kitapçığında istediği konulara ayrıntılı biçimde yer vererek basılı materyalden yararlanmıştır. Basın duyurularıyla sanat, tiyatro, müzik eleştirmenleri, yazı işleri müdürleri ve kamuoyu öndelerinin dikkatini çekmeyi başarmış, sanatçının posterlerinin nereye asılacağından basınla ilişkilere*

---

<sup>85</sup> A.g.e. s.114

*kadar tüm ayrıntılar üzerinde önemle durmuştur. Caruso'nun konserleriyle ise ABD'nin üç ayrı şehrinde, sanatçıyı ilgi odağı haline getiren ünlü halkla ilişkiler duayeni, basın büroları aracılığıyla gezi ve sanatçıyla ilgili her gelişmeden kamuoyunu sürekli haberdar etmiş, basın konferansı düzenleyerek, gazetelerin sanatçıyı şehre gelişinde karşılamalarını sağlayarak, basının ilgisini canlı tutmayı başarmıştır.<sup>86</sup>*

Sanat Yöneticisi, Yönetimsel düzeyde halkla ilişkiler alanında başarılı olması açısından çalışacağı halkla ilişkiler uzmanını iyi seçmelidir. Bireysel düzeyde iyi iletişim kurabilen, işletme, yönetim ve teknik hakkında bilgi sahibi olması gibi özelliklere sahip olmasına dikkat etmelidir.

*"Bir halkla ilişkiler uzmanının başarıyı yakalayabilmesi için, stratejik düşünebilmesi, toplumsal davranış kurallarını içselleştirmiş olması, karşılaşılan sorunlara soğukkanlılıkla çözüm üretebilmesi, günceli takip etmesi ve hedef kitlenin birer birey olarak beklentilerine kulak vermesi gereklidir.<sup>87</sup>*

Geniş bir bilgi birikimi ve beceriyi zorunlu kılan, sanatı her yönüyle bilen bir sanat yöneticisinin halkla ilişkiler alanında başarılı olabilmesi için, iletişim yöntemleri hakkında bilgi sahibi olmasının yanında, yöneticilik vasfına, organizasyon yeteneğine, özgüvene, dürüstlüğe, güçlü bir kişiliğe ve liderlik özelliklerine sahip olması gerekmektedir.

Bu özelliklerin yanında, sanat yöneticisi " bir halkla ilişkiler uzmanı " gibi olabilmelidir, etkili liderliğin en önemli özelliği insanları etkileyebilmektir. Bu açıdan Sanat Yöneticisi davranışları etkileyebilmesi ve yönlendirebilmesi için, sosyoloji, psikoloji, sosyal psikoloji ve ekonomi alanında yeterli donanıma sahip uygulamalı sosyal bilimci gibi olmalıdır.

Sanat yöneticisi bu etkiyi yapabilmesi ve organizasyonda başarılı olabilmesi için reklâm ve tanıtımın gücünden faydalanabilmelidir.

<sup>86</sup> Filiz Balta Peltakoğlu, Halkla İlişkiler nedir?, beta y, 5.bası, İstanbul,2007 s.116

<sup>87</sup> A.g.e.s.145

### 3.3. REKLÂM VE TANITIM

Çağımızda ürünlerin tanıtımı ve şirketlerin ayırdığı bütçeler günden güne artmaktadır. Rekabetin çok yoğun olduğu, her gün yeni ürünlerin çıktığı günümüzde reklâm her geçen gün daha da önem kazanmaktadır. Sanat üretiminin ve sanatçının toplumla buluşması açısından bu alanla ilgili reklâm önem kazanmaktadır.

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de işletme yöneticilerinin karşı karşıya kaldıkları en önemli sorunlardan biri hiç kuşkusuz, kaynakların etkin ve verimli kullanılmasıdır. Bu bağlamda Sanat Yöneticileri, bir işletme yöneticisinin titizliğinde, etkinlikle ilgili kararları verirken kaynaklarını en iyi şekilde kullanabilmeli, zamanlamayı doğru belirlemesi gerekmektedir. Ulaşacağı kitleyi, kitleye ulaşma yollarını ve reklâmı nasıl yapacağını iyi belirlemelidir. Hangi sanat dalı olursa olsun reklâmın gücü kullanılarak etkinlik topluma duyurulabilmelidir.

*" Reklâm, bir iş, mal( ürün) ya da hizmetin, bir bedel karşılığında çeşitli iletişim araçlarında ve genel yayın araçlarında ( kitle iletişim araçları/ medya), çeşitli yöntem ve şekillerle belirlenen kitlelere duyurulmasını sağlayan, tanıtan, nereden, nasıl ve ne fiyata alınabileceğini özel, etkileyici bir mesajla anlatan, tüketiciye parasını en iyi değerlendirme- yolunu gösteren, yatırımcıya hak ettiği pazarı kazanmasını sağlayan, işlerini verimlendiren, onu yeni yatırımlara teşvik eden bir tanıtım aracıdır."<sup>88</sup>*

Reklâm para karşılığı yapılan, büyük hedeflere ve geniş kitlelere ulaşan bir iletişim biçimidir. Reklâm halkla ilişkilerin en önemli unsurudur. Toplumu ikna etme ve inandırma yönü vardır. Reklâm da dikkat edilmesi gereken unsur; amaçlanan hedefe göre kitleleri belirlemek ve doğru kitleye ulaşmaktadır. Reklâm doğru kitleye ulaşırsa amacını gerçekleştirmiş olur.

*"Büyük işletmelerde halkla ilişkilerin amacı, çevreyi denetlemek, şirketler ve özel sektör ideolojisini halka aşılacak olmasına karşılık reklâm tümüyle farklı bir uygulamayı olarak yalnızca firma çıktısı( mal ya da hizmet) ile müşteriler arasında ilişkiyi kurmayı amaçlamıştır. Reklâm doğrudan doğruya kar etmek amacıyla müşterileri etkilemek, malı satmak, hizmeti pazarlamak ya da onlara karşı talebi artırmak eylemi olarak tanımlanır"<sup>89</sup>*

Reklâmın amacını doğru belirleyip, kaynakları doğru kullanmak gereklidir. Bu bağlamda reklâmın ne için yapıldığını belirlemek gerekmektedir. Yapılan

<sup>88</sup> Mehmet Ak, *Kurumsal Kimlik ve İmaj*, Işıl ofset y, 1 baskı, İstanbul,1998, s, s 129

<sup>89</sup> Metin Kazancı, *Halkla İlişkiler*, Ankara üni y, no 459, Ankara 1980 s.23

reklâm sanatsal faaliyette direkt satışa yönelik mi, yoksa imaj ve akılda kalıcılığı sağlamak için mi yapılmaktadır? Amaç ne olursa olsun yapılan reklâm genel anlamda yapılacak iş konusunda doğru, de etkili ve ikna edici olması önemlidir.

*" Reklâmın ikna edici yönünü ve kuvvetini inceleyebilmek için üç temel noktanın gözden geçirilmesi gerekmektedir.*

1. Reklâmın hedef tüketici üzerindeki iletişim etkisi

2. Reklâm iletilisinin yapısı

3. Diğer pazarlama iletişimi öğeleri ile etkileşimi.

*Üreticiler ya da bir başka deyişle reklâm verenler reklâmı, ürünlerini veya markalarını tanıtmak, var olan ürünlerini/ hizmetlerini karmaşık ve yoğun bir rekabet ortamı olan pazarda yaşatmak için kullanırlar. Nihai amaç tüketicide ürüne karşı bir istek uyandırma ve malı satın almaya ikna etmektir.<sup>90</sup>*

Sanat yöneticisi bir bakıma bir işletmeci gözüyle gerçekleştireceği sanat organizasyonunda reklâmın gücünü değerlendirerek yapacağı sanat faaliyetini, ya da sanat objesini almaya eğilimli olanları ikna etmenin yollarını bir reklâmcı gibi hareket ederek belirlemelidir. Bunu yaparken ana konudan uzaklaşmadan istenen mesaj en sade biçimde verilmeye çalışılmalıdır.

*"Reklâm dilinin süsten uzak, yalın biçimde kurgulanması önemlidir. İletinin en kısa sürede aktarımı ve algılanması temeldir. Bu açıdan, metnin yalın olması için, konuşma dili kullanılmalıdır. Çünkü bireyi ikna sürecinde, iletinin alınılması, algılanması ve anımsanması amacıyla, reklâm iletilisinin metin bölümleri konuşma dili kullanarak yazılmalıdır."<sup>91</sup>*

Bir sanat yöneticisinin reklâm yaparken dikkat etmesi gereken unsurlar vardır. Yapacağı reklâm gerçeği yansıtmalıdır. Alıcı, izleyici, potansiyel sanat alıcısı üzerinde güven aşılayabilmelidir. Genel anlamda reklâm yapılırken ya da yaptırırken dikkat edilmesi gereken unsurlar şu şekilde sıralanabilir.

1- Reklâmda insanların hislerine, zevklerine önem verilmeli, onlara seslenmeli, hedef kitlenin dilinden konuşmalı, bu arada ürün tanıtılmalı, tüketici bilgilendirilmelidir.

2-Reklâmda bir espri olmalı, insanların ilgisini çelmelidir.

<sup>90</sup> A. Bülent Göksel, Füsün Kocabaş, Müge Elden, *Pazarlama İletişimi Açısından Halkla İlişkiler ve Reklâm*, yayınevi y 1. basım, Ekim 1997, İstanbul, s 169

<sup>91</sup> G. Rengin Küçükeroğan, *Reklâm söylemi*, es y, İstanbul, 2005, s.39

### 3- Sattırarak reklâm yapılmalı

4- " İnsanları eğlendirelim" ya da " etkileyelim " derken reklâmın yapacağı satış etkisinden uzaklaşılmalıdır.

5- Başka ürünler, isimler, markalar, bunların tanıtım çalışmaları ve Görsel Kimlik'leri asla taklit edilmemelidir.<sup>92</sup>

Reklâm genel olarak yapılacak sanat organizasyonun hedeflerine göre belirlenir. Bu hedef belirlenmeden reklâmdan ve reklâmın amacından bahsetmek mümkün olmaz.

*"Çağdaş pazarlama anlayışının " ne üretirsem, satarım" yaklaşımında uzaklaştığını, " tüketicinin istek ve gereksinimleri doğrultusunda, rakipleri ile pazarda kıyasıya mücadele edebilecek nitelikli ürünler meydana getirmek, bu ürünleri de tüketici ile iletişim kopmadan pazarlamak ve satmak" üzere şekillendiğini biliyoruz. Bu bağlamda, hem bütünsel pazarlama iletişimi stratejisi, hem de de bir alt strateji olarak reklam stratejisini geliştirirken öncelikle göz önünden bulundurulması gereken unsurlar hedef tüketici, Pazar ortamı ve üründür."*<sup>93</sup>

Bu şekilde değerlendirildiğinde bir sanat yöneticisi hedeflerine ulaşması açısından reklâm unsurunu iyi değerlendirmeli, reklâmın günümüzdeki önemini ve etkisini bilerek yapacağı işte doğru kullanmalıdır. Aynı zamanda reklâm yapacağı işe ek bir maliyet getireceğini göze alarak reklâmı en etkili biçimde kullanabilmelidir.

Sanat faaliyetlerinde reklâm ve sponsorluk sürekli birbirine karıştırılır. Reklâm para karşılı yapılan tanıtımlarken, sponsorluk firmaların, kurum ve kuruluşların hiçbir beklentiye girmeden verdikleri desteklerdir. O açıdan sanat organizasyonlarında sponsorlukta değerlendirmesi gereken önemli bir araçtır.

<sup>92</sup> Mehmet Ak, *Kurumsal Kimlik ve İmaj*, Işıl ofset y, 1 baskı, İstanbul,1998, s. 135

<sup>93</sup> A. Bülent Göksel, Füsün Kocabaş, Müge Elden, *Pazarlama İletişimi Açısından Halkla İlişkiler ve Reklam*, yayınevi y 1. basım, Ekim 1997, İstanbul, s. 173

### 3.4 SPONSORLUK

Bilgi ve iletişim çağında yaşadığımız günümüzde; ön plana çıkmanın, farkındalık yaratmanın, hedef kitleyle duygusal bir bağ kurmak, onların zihninde yer bulmak ve az bütçelerle geniş kitlelere ulaşmak önemli olmuştur. Artık tüketiciler yalnızca bir ürün ya da hizmeti satın almanın yanında, saygınlık, entelektüalizm, aynı zamanda o ürünün sunduğu hayat tarzını, hikâyelerini, deneyimlerini ve duyguları satın alıyorlar. Özellikle son yıllarda büyük çaplı firmalardan, küçük çaplı şirketler, yerel, ulusal ya da uluslar arası Pazar payı olan firmalar sponsorluğu önemsemekte; bu amaçları gerçekleştirecek bir pazarlama aracı ön plana çıkmaya başladı. Bu etkin araç: sponsorluktur.

Sponsorluk çok etkin, hedefe çabuk ulaştıran bir pazarlama tekniğidir, bağış ya da yardım değildir. Sponsorluk kurumsal imajı oluşturmada kurumu ya da ürünü tanıtarak imajı oluşturmak, güçlendirmek, endirekt olarak satın alma tercihlerini etkilemektedir. Dolayısı ile, sponsorluk ticari sonuçları hedefleyen bir iletişim aracıdır.

*"Sanatın ortaya çıkardığı ve özellikle son yıllarda giderek artan bir derinlikte yaşamın içine giren bu kavram olarak " destekleme ve himaye etmenin modern bir biçimi " olan sponsorluk MÖ 1. yüzyılda yaşamış ve sanatta ilgili kişileri hiçbir karşılık beklemeden destekleyip, korumuş olan Gaiuse Clinius Maecenas ile ortaya çıkmış ve mesenlik adını bu kurumun devamını da İtalyada Medici ailesi sağlamıştır. Gerçek anlamda mesenlik ya da sanat koruyuculuğu kavramı 17.yy.'da gelişmiştir. Bu tarihten önceki sanat koruyuculuğu aslında " sanat sanat içindir" görüşünden çok, sanatın; kişilerin toplum içindeki itibarını arttıran ya da dinsel amaçlara hizmet eden bir olgu oluşuna dayanmaktaydı. Çünkü sanat ürünleri çoğu kez bir zenginlik göstergesiydi ve kişiye toplumsal itibar sağlıyordu. " 94*

Özellikle firmalar sponsorluk yaptıkları sanatsal faaliyetle hedef kitlelerine mesajlar verirler. Bu bağlamda destekledikleri sanatsal faaliyetlerde kitleyle duygusal bir bağ oluşturarak kurum ve ürün güvenilirliğini anlatmaya çalışırlar. Kurumlar sponsorlukta reklamda olduğu gibi direkt bir kar düşünmezler. Sponsorlukta temel amaç ürünün satışını arttırmak değildir. Sponsorlukta düşünülen amaç; iyi niyet göstergesi sunmak ve hedef kitleler gözünde güven sağlamaktır.

---

<sup>94</sup> Boyut dergisi, sponsorluk ücretsiz eki yıl 2007

*"Son zamanlarda sponsor ve sponsorluk kavramları işletmecilik alanında sıklıkla kullanılmaktadır. Sponsorluk kitlelerce istenen ve özlenen alanlarda etkinlikler gerçekleştirmek bu yöndeki girişimleri başlatanlara finansal destek vermek şeklinde tanımlanabilir. Örgütsel destekleyicilik işletmenin olağan faaliyetlerinin doğrudan bir parçası olmayan ancak işletmenin bu desteklemeyi yapmakla ticari faydalar elde edebileceği olay ya da aktivitelere destek sağlamasıdır."<sup>95</sup>*

Ülkemizde sanat yöneticileri, sponsorluğa karşı gelişen bu eğilimi gözетerek, hedefledikleri sanatsal faaliyet veya kurumun hedefleri doğrultusunda sponsor bulmalıdır. Yapılan araştırmalara göre dünyada reklâm harcamalarına ayrılan pay azalırken, sponsorluk için ayrılan bütçelerde ciddi bir artış gözleniyor.

Sponsorship report'a göre dünyada sponsorlukların oranı her yıl giderek artıyor. 2000 yılında 22 milyar dolarken 2004 yılında 30 milyar dolara kadar ulaşmış. Ülkemizde sponsorluk kavramı çok yeni bilinen ve bağış olarak algılanan bir durumdur. Ne yazık ki kurumlar bu konuda tutarsız ve bilinçsiz davranmaktadır. Sponsorluğun şirket ve firma açısından önemi pek bilinmemektedir. Sponsorluk firma, ürün ve şirketlerin görünürlüğünü arttıran ve tanıtım şansı veren faaliyetlerdir. Toplumun belli hedef kitleleriyle iletişime geçmesine olanak verir. Kurum ve ürünü diğerlerinden ayırır. Küçük kurumların büyük kurumlarla rekabetinde avantaj sağlar. Sponsorluğun Kazandırdıklarını şöyle sıralanabilir.

*"Kurumlar, kültür ve sanat etkinliklerine verdikleri desteği "kurum kültürünün" bir parçası olarak uzun süreli ve bilinçli olarak sürdürdükleri takdirde toplumsal sorumluluk sahibi kuruluşlar olarak anılacaktır. Sponsor kurumlar kurumsal kimliklerini oluştururken, markalarını geliştirirken ya da ürünlerini tanıtırken, tüketicinin de bu doğrultuda bilinçlenmesine ve giderek toplumsal kalitenin yükselmesine katkıda bulunurlar."<sup>96</sup>*

Bu bağlamda bir sanat yöneticisi gerçekleştireceği faaliyetlere destekleyici bulması önemlidir. Gerçekleştireceği faaliyetin topluma ulaşmasını kolaylaştırır. Bütçe problemini aşar. Sponsor olan firmaların itibarıyla gerçekleşen faaliyetin itibarı da artmış olur.

<sup>95</sup> [http://www.kobimedya.com/index.php?option=com\\_content&task=view&id=51&Itemid=25](http://www.kobimedya.com/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=25), 31.01 2008

<sup>96</sup> [http://www.iksv.org/sponsor\\_iksv.asp?ms=3%7C4#2](http://www.iksv.org/sponsor_iksv.asp?ms=3%7C4#2), 31.01.2008

Sponsorluk üç kategoriye ayrılabilir. Ana sponsorluk, yan sponsorluk ve resmi sponsorluk.

Ana sponsorluk: etkinliği bütünüyle içine alan en geniş sponsorluktur. Etkinlikle birlikte anılır ana sponsor. Ana sponsorun logoları; görsel ve yazılı tanıtımlarda, davetiyelerde, broşürlerde, kataloglarda bütün yayınlarda, pano flama ve afişlerde yer alır. Yan sponsorlar ise etkinliğin belli alanlarında yer alır. Sponsorluğun boyutuna göre yazılı ve görsel malzemelerde yer alır. Fakat ana sponsor gibi etkinliğin adıyla anılmaz. Resmi sponsor olacak şirketler daha uygun bütçeyle yer alırlar. Tanıtımın yapıldığı tüm görsel ve yazılı medyada, dosya, katalog, pano, flama ve afişlerde yer alır.

Günümüzde neredeyse reklâm bütçeleri kadar kurumlar sponsorluğa bütçe ayırmaktadır. Sanat Yöneticisinin yapacağı sanat faaliyetine katkı sunacak kurumları, firmaları katarak gerçekleştireceği sanat faaliyetinin maliyetini düşürerek daha geniş kitlelere ulaşmasını, organizasyonun, hedeflerine daha hızlı etkili ulaşmasını sağlayabilir.

#### **4. SANAT KURUMLARINDAN SANAT YÖNETİCİSİNİ YNETİMSSEL İşLEVİNİ ETKİLEYEN ETMENLER**

Sanat yönetiminde; başarılı olmanın en önemli unsurlarından biride değişim sürecini iyi gözlemlemektir. Sanat yöneticisi, içinde bulunduğu kurumu bir organizma gibi düşünmek ve kurumun içinde bir kaptan bilinciyle hareket etmek durumundadır.

Sanat yöneticisi Sanat kurumları ve sanat organizasyonlarının, gelişen teknoloji ve bilgi ağı sürecinde, dünyanın küreselleşmesiyle rekabet ortamlarına ayak uydurmak zorunlulukları doğmuştur. Kurumun yenilenmesi, teknolojilerin takibi, verimliği arttırmanın en önemli unsurlarıdır. Bunun kısa adı yenilik ve değişime ayak uydurma zorunluluğudur.

Bu kurumlar, müze, sergi salonları, basın yayın kuruluşları, konser salonları, sanat dernek ve vakıflarından birçok kuruma kadar, sürekli değişim içindedir. İnsanlar sürekli yenilik görmek isterler. Kurum alışanları verimlilik açısından sürekli yenilenme gereği duyarlar. Bu değişimi sanat alıcısı da görmek

ister. Bu kurumlar bu gelişime ayak uydurma zorunluluğu; sanat yöneticilerinin ve kurumlarının sosyal, siyasal ve ekonomik... vb birçok etmenin etkisinde kalmasına sebep olmuştur. Değişik yönetim yaklaşımları vardır. Sanat yönetimin de başlı başına bir organizasyon gerektirmektedir. Sanatın yöneticisi yönetimin birçok unsurunu bilmek durumundadır. Fayol'e göre bir organizasyondaki faaliyetler

- Teknik faaliyetler ( üretim faaliyetleri)
- Ticari faaliyetler ( alım- satım)
- Finansal faaliyetler ( para bulma ve kullanma)
- Muhasebe faaliyetleri ( kayıtların ve istatistiklerin tutulması, hazırlanması)
- Güvenlik faaliyetleri ( işyeri ve iş görenlerin korunması)
- Yönetim faaliyetler<sup>97</sup>

Bu sayılan faaliyetler bir organizasyonu etkileyen başarısı belirleyen unsurlardır. Sanat kurumları da birer işletme ve organizasyondur. Bu bağlamda bir işletmede ki gerçekleşen birçok faaliyet sanat kurumlarında da görülür. Bunlar doğrudan yönetimi etkileyen etmenlerdir. Sanat kurumlarının yönetsel yapısı üzerindeki yönetsel etmenleri Fethiye Erbay sekiz başlık altında toplamaktadır.<sup>98</sup>

#### 4.1.TEKNİK ETMENLER

Sanat kurumları organizasyonlarını başarıyla gerçekleştirebilmeleri için teknolojiye ve dolayısıyla çeşitli teknik araç ve olanaklara sahip olmak zorundadır. Bu sanat kurumları, uğraştıkları sanat dalına göre teknik anlamda farklılıklar gösterir. Bir tiyatro salonunun teknik donanımından, ses, ışık vb birçok özelliğin olup olmaması o kurumun işleyişi açısından sanat yönetimini etkiler. Eğer konser organizasyonu yapılacaksa ona göre temel ve yardımcı birçok teknik araçlar gereklidir.

Bu teknik araçlar ve donanımların yapılacak aktivite büyüklüğüne göre de yeterli olması çok önemlidir. Özellikle sinema sektöründe başlı başına teknik araçlar, yapılacak iş üzerinde çok etkilidir. Teknik etmenler kurumsal ve

---

<sup>97</sup> Tamer Koçel, *İşletme Yöneticiliği*. Beta y, 9. baskı, İstanbul, 2003, s. 201

<sup>98</sup> Fethiye Erbay, Sanat Kurumlarının Yönetsel Yapısını Etkileyen Etmenler, *sanat çevresi dergisi*, Mart 2003, S, 71

yönetimsel yapılan her sanatsal faaliyette kurum içi ve kurum dışı olsun önemli bir etmendir. Bu bağlamda sanat yöneticisi Gelişen teknolojik, teknik donanım gibi yeni olanaklarını değerlendirmelidir. Bununla ilgili bilgi sahibi olmalıdır. Bu durum Sanat yöneticisinin kurum içindeki işleyişini etkiler. Sanat yöneticisi içinde bulunduğu kurumun teknik olanaklarını, bilmek çözümler üretmek ve yapacağı sanat faaliyeti üzerinde etkilerini algılamak durumundadır.

*"Örgütler birer sosyal sistem niteliğini taşırlar. Örgütlerde çalışmak ya da onları yönetmek isteyen herkes, örgütlerin işleyişleri hakkında fikir sahibi olmalıdır. Örgütler, teknoloji ve insanları, başka bir deyişle, bilim ve insanlığı birleştirirler. Teknoloji, başlı başına karmaşık bir konudur; teknoloji ve insanın bir araya gelmesi ile anlaşılması olanaksız, son derece karmaşık bir sosyal sistem ortaya çıkar"<sup>99</sup>*

Teknik donanımları şu şekilde sıralayabiliriz

- Bilgisayarlar
- Ses, ışık donanımı
- Havalandırma
- Sahne araçları
- İletişim araçları
- Güvenlik ( kamera, korunma, yangın malzemeleri)
- Taşınabilir araçlar( ses, ışık, sahne malzemeleri)

Sanat kurumları teknolojiyi takip etmek ve kurumun yapılacak organizasyonun değerini ve başarısını yükseltmek zorundadır. Bu bağlamda teknoloji yaşamın, sanatın, sosyal olguların vazgeçilmezleri arasına girmiş durumdadır.

*"Teknolojiye ilişkin genelleme yapmak kolay değildir; çünkü kullanıldığı her durum birbirinden değişiktir. Yine de değişim ve bütünleşmenin teknolojinin egemen sosyal özellikleri olduğu söylenebilir. Teknolojinin getirdiği ilerleme karşısında ödenen bedel insanların değişme zorunluluğudur. Teknolojik devrim, belli bir zaman sonra da olsa, sosyal devrime yol açar. Teknoloji öyle büyük bir hızla ilerlemektedir ki, toplumun çözüm bulmakta yetişemediği sosyal sorunlar yaratır. İşyerinde, teknolojiyi özümlemek için, yeni örgütlenme biçimleri, yeni gözetim yolları, yeni ödül yapıları ve çok sayıda başka değişimler gerekmektedir. Teknolojiye uyum*

---

<sup>99</sup> Keiht Davas, *İşletmede İnsan Davranışları*, 5 baskı, çev; Kemal Tosun, İşletme fak. Y, 1988,s 3

*göstermek için daha fazla ( ekonomik ve sosyal, mesleki ve coğrafi, yönetsel ve beşeri hareketliliğe ihtiyaç vardır.<sup>100</sup>*

Dikkat edilirse kurumsal yönetim sanat yönetimi gözünden bakıldığında teknik etmenler, içinde birçok etmen karşımıza çıkmaktadır. Gelişen teknoloji çok iyi takip edilerek kurumun hizmetine sunulabilmelidir. Kurumun teknik donanımı kontrol edilerek bakımın yanında, gerekli değişimlerde yapılabilmelidir

Sanat yöneticisi, sanat, sanatçı ve toplumu belli mekânlarda en verimli yolunun teknik ve teknolojik donanımla olacağını kavramalıdır.

#### 4.2.TOPLUMSAL ETMENLER

Sanat kurumlarını toplumdaki kopuk ayrı bir birim olarak düşünülemez. Sanat kurumları toplumsal değişim ve gelişim süreçlerinden etkilenirler. Bu etkileşim kurum içinde çalışan bireyleri etkiler. Sanat kurumları toplumdaki etkilenmenin yanında, kendi içinde çalışanları da birbirlerinden etkilenirler. Fethiye Erbay toplumsal etmenleri şu şekilde ifade etmektedir.

*"Sanat kurumları, birçok insanı bir araya getiren örgütsel sistemlerdir. Sanat kurumlarında çalışanların kendi içindeki uyumlu etkileşimi, kurumun toplumsal etkileşimini direkt etkiler. Bu etkileşim sosyal bir olgudur. Bu etkileşim kurumsal başarıyı sağlar. Her organizasyon ve kurum örgütsel bir davranış gösterir.<sup>101</sup>"Toplum bilimi, (İngilizce sociology, sosyoloji) toplum ve insanın etkileşimi üzerinde çalışan bir bilimdir. Toplumsal (sosyolojik) araştırmalar sokakta karşılaşılan farklı bireyler arasındaki temaslardan küresel sosyal işleyişlere kadar geniş bir alana yayılmıştır. Bu disiplin insanların neden ve nasıl bir toplum içinde düzenli yaşadıkları kadar bireylerin veya birlik, grup ya da kurum üyelerinin nasıl yaşadığına da odaklanmıştır.<sup>102</sup>"*

Toplum bilimini bilmek disiplini, tanımlamak için işe yarayan yollardan biride bu disiplinin toplumun farklı boyutlarını inceleyen alt dalların oluşturduğu bir küme olarak tanımlanmasıdır.

<sup>100</sup> Keiht Davas, *İşletmede İnsan Davranışları*, 5 baskı, çev; Kemal Tosun, İşletme fak. Y, 1988, s. 286

<sup>101</sup> Fethiye Erbay, Sanat Kurumlarının Yönetimsel Yapısını Etkileyen Etmenler, *sanat çevresi dergisi*, Mart 2003, S, 71

<sup>102</sup> [http://tr.wikipedia.org/wiki/Toplum\\_bilimi](http://tr.wikipedia.org/wiki/Toplum_bilimi) 04.02 2007

*"Örneğin toplumsal sınıflaşma eşitsizliği ve sınıfsal yapıları, demografi nüfusun miktar ve türündeki değişimleri, suç bilimi suç davranışı ve çarpıklıkları, politik toplum bilimi hükümet ve yasaları, ırk toplum bilimi ve cinsiyet toplum bilimi ırk ve cinslerin eşitsizliği kadar ırk ve cinsiyetlerin toplumsal yapılarını inceler."*<sup>103</sup>

Toplum bilimcilerin araştırmaları birçok alanda fayda sağlamaktadır. Bu bulgular birçok alanda kullanılmaktadır. Bu bulguları eğitimciler, yasa yapıcılar, yöneticiler, yenilik yapmak isteyenler, iş dünyasının liderleri ve toplumsal sorunları çözme ve toplumsal politikalar oluşturma konusuyla ilgilenenlere yardımcı olmaktadır.

*"sosyoloji biliminde örgütlerin birer sosyal sistem olduğu kabul edilir; bunun bir doğal sonucu olarak örgütsel faaliyetler psikolojik olduğu kadar sosyolojik yasalarla da yönetilirler. İnsanların, psikolojik gereksinimleri olduğu gibi sosyal rol ve statüleri de vardır. İnsan davranışları, hem bireysel dürtülerden hem de bireylerin içinde bulundukları gruptan etkilenir. Bu bağlamda sanat yöneticileri bu bilgileri kullanarak kurum içindeki bireyleri ve kurum hedefleri doğrultusunda toplumsal etmenleri gözetererek çözümler üretme ve yeni stratejiler belirleme yollarını aramalıdır."*<sup>104</sup>

Sanat kurumları insan faktörünün ön planda olduğu birimler olduğundan karşılıklı fikir ve duygu alış verişi çok önemlidir.

*"Çalışanlar, sanatçılar ve katılımcılar( izleyiciler, dinleyiciler, ziyaretçiler arasındaki olay ve ilişkileri karşılıklı etki ve tepkileri oluşturan sanat kurumları içinde işbirliği sistemi çalışanların fikir, duygu, inanç ve çıkar açısından birbirleri ile anlaşmaları iş performansını yükseltir. Çalışanların içinde bulundukları sanat kurumunun işleyişine ve hedeflerine bağlanması kurumun verimliliğini artıran etmenlerdendir."*<sup>105</sup>

Sanat Yöneticileri çalışanların aynı zamanda içinde bulundukları kurumun sanat çalışmalarına katmalı ve yapılan sanat faaliyetlerini kavrayacak bilgiler vermeli, çalışanlarına kurumun birer parçası olduğu duygusu aşılanmalıdır.

*"Sanat kurumunu oluşturan insanlarla işbirliği yapan, bireylerin sayısı, birleşim ve özellikler bakımından uygun ve uyumlu olmasıdır. Bir grup insanın bir veya birden çok amaç için bir araya gelmelerinden oluşan bir işbirliği sistemidir. Bu sistemin başarılı olması çalışanlar arasındaki uyum ve koordinasyonla gerçekleşir. Bu uyum çalışanlar arasındaki görev*

<sup>103</sup> [http://tr.wikipedia.org/wiki/Toplum\\_bilimi](http://tr.wikipedia.org/wiki/Toplum_bilimi) 04.02 2007

<sup>104</sup> Keiht Davas, İşletmede İnsan Davranışları, 5 baskı, çev; Kemal Tosun, İşletme Fak. Y, 1988, s.19

<sup>105</sup> Fethiye Erbay, Sanat Kurumlarının Yönetimsel Yapısını Etkileyen Etmenler, sanat çevresi dergisi, Mart 2003, S, 70

dağılımının eğitim, bilgi, deneyim gibi etmenler göz önüne alınarak çalışanların kabulleneceği şekilde yapılmalıdır.”<sup>106</sup>

Sanat kurumlarının işlevini verimli kılmanın önemli unsurlarından biride çalışanlar arasındaki nitelik ve nicelik açısından önemini Fethiye erbay şu şekilde ifade etmektedir

“Sanat kurumlarında, sunulan etkinlikler, faaliyet alanı, işler ve personelin sayısı, bileşimi ve nitelikleri arasındaki uyum gereklidir. Çalışanların bedensel, ussal ve ruhsal sağlık durumları, yetenek, beceri, tecrübe ve uzmanlık dereceleri de önemlidir. Bazen beşeri gücü yerinde olan bir kuruluşun toplumsal gücü zayıf olabilir. Bunun tam tersi toplumsal gücü kuvvetli olan bir sanat kuruluşunun beşeri yönü zayıf olabilir. Bu güç farkı iyi gözetilerek denge sağlanmalıdır. Kurum çalışanlarıyla kendi içinde bir topluluk, kurum dışında gerçekleştirdiği faaliyetlerde de daha büyük kitlelerle buluşarak daha büyük bir topluluk olduğu bilincini sanat yöneticisi çalışanlarına anlatabilmeli ve inandırabilmelidir. Sanat yöneticisinin başarısını bir bakıma toplumsal etmenleri gözetmesiyle gerçekleştirebileceğini bilmelidir.”<sup>107</sup>

#### 4.3.YÖNETİMSEL ETMENLER

Sanat kurumları, varlığını ve sürdürülebilirliğini doğru yönetimle, doğru yöneticilerle sürdürebilir.

“Sanat kurumlarının yönetiminde; öncelikle sanat kurumunu daha iyi tanımak ve anlayabilmek için, kurum içinde ve dışında oluşan olay ve ilişkileri etkileyen etmenleri iyi tanımlamak gerekir. Planlama, organizasyon, kumanda, koordinasyon ve kontrol, sanat kurumlarının, yönetsel faaliyetleridir. Yönetim tüm bu faaliyetleri iyi düzenleyip, uygulamak zorundadır. Planlama en önemli aşamasıdır.”<sup>108</sup>

Yönetim işinin başarıya ulaşmasının yolu planlamadır. Planlama hedefi gerçekleştirme açısından yol gösteren ve ona göre karar vermeyi sağlayan bir dizi süreçten oluşur.

---

<sup>106</sup> A.g.a, s. 70

<sup>107</sup> A.g.e.s.71

<sup>108</sup> A.g.e. s 71

*" Planlama, yönetim işinin birinci ve en önemli safhası sayılmıştır. Klasik Yönetim teorisinin önemli bir yaklaşımı olan " Yönetim de Süreç Yaklaşımı" görüşü, yönetim olayını planlama ile başlatmıştır. Bu görüş günümüzde hala değerini korumaktadır. Ayrıca özellikle günümüzde artan uluslar arası ilişkiler, globalleşme anlayışı ve işletmelerin uluslararasılaşması gibi gelişmeler stratejik nitelikteki planlamayı ön plana çıkarmıştır."*<sup>109</sup>

Planlama sanat kurumlarının en önemli işlevidir. Yönetici kurumun faaliyetlerini kısa orta ve uzun vadede planlamak ve plana göre organize etmek durumundadır. Sanat yönetimi faaliyetleri her zaman planlamayla başlar. Başarı açısından en önemli etmendir. Bu planlama yönetsel bir faaliyettir. Başarı üzerinde etkilidir. Planlama ilk karardır ve kurum çalışanlarının verimli çalışması ve onları motive etmek açısından verilmiş bir karar ve kararlar toplamıdır. Yani bugünden yarın la ilgili neler yapılacağına dair gerçekleştirileceklerin kararlaştırılmasıdır.

Bu kararlar kurum içinde çalışanlarla gerçekleştirilecektir. Buda bir organizasyon işidir.

*" organizasyon bir düzen veya düzenlemeyi ifade eder. Gerçekten organizasyonu*

- İş ile iş
- İş ile insan
- İnsan ile insan Arasındaki ilişkilerdeki düzen ve düzenlemeler olarak görmek mümkündür"<sup>110</sup>

Bu bağlamda yönetim, karar verme süreci planlama ve organizasyonla devam eder.

*" Tüm örgüt üyelerinin, örgütsel davranışlarının iyileştirilmesiyle ilgisi vardır. Kapıcı olsun, makinist olsun, yönetici olsun herkesin diğer insanlarla ilişkisi vardır. Bu nedenle, çalışanların tümü örgüt içi davranışsal yaşamın niteliğini etkiler. Bununla birlikte, yönetici örgüt içi davranışsal yaşam üzerindeki etkileri daha geniştir. Çünkü yöneticiler örgütteki birçok kişiyi etkileyen kararlar alırlar. Aslında yöneticiler yönetsel sistemi temsil ederler ve örgütsel davranışta sosyal sistem( insan sistemi) ile teknik sistemi bütünleştirmek, insan- örgüt ilişkilerini geliştirmek yöneticilerin görevidir"*<sup>111</sup>

Kurumların yönetsel olarak etkileyen bir unsurda işbirliği ve görev tanımlamalarının netleştirilmesidir. Çalışanlar ve yöneticiler yetki ve çalışma

<sup>109</sup>Tamer Koçel, *İşletme Yöneticiliği*. Beta y, 9. baskı, İstanbul, 2003,s.123

<sup>110</sup> A.g.e.s.167

<sup>111</sup> Keiht Davas, *İşletmede İnsan Davranışları*, 5 baskı, çev; Kemal Tosun, İşletme fak. Y, 1988,s. 7

sınırlarını bilmesi çatışmaları büyük ölçüde önleyecektir. Böylece kurumsal verimlilik artacaktır. Fethiye Erbay bu sınırları şu şekilde ifade temektedir.

*"Bir araya gelip işbirliği yapan bireylerin, birbirleriyle olan ilişkileri yatay ve dikey olarak ikiye ayrılarak tanımlanır. Bu tanımlamalar kurumsal grafikler olarak çalışma ortamı için gereklidir. Bu çalışanların görev, yetki ve sorumluluk sınırlarını bilmelerini sağlar. Bu durum kişisel çatışmaları engelleme açısından önem taşır. Eğer birlikte çalışan insanlar aynı düzeyde, aynı kadrolarda olmaları sonucunda, birbirlerine emretme yetkisi olmayacak çatışmalar istenilen zamanda sonuca ulaşmayacaktır. Bu da planlama ve organizasyon aşamalarından önce çözülmesi gereken yönetsel bir sorundur."*

*Kurum başarısını doğru yönetimle bulacaktır. Bu bağlamda aynı yetki ve sorumluluklara sahip yöneticiler ve çalışanlar Arasında çatışmalar kaçınılmaz olacaktır.*

*Çalışma ortamlarında yönetsel yönden aynı düzeyde bulunan insanların, uzun süre işbirliği etmeleri olanaksızdır. Bu açıdan resmi yapılı sanat kurumları, birden çok bireyin işbirliği ile bir hedefe ulaşma da içlerinden birini amir (üst) olarak belirleme, atama zorunluluğu doğmuştur. Birçok sanatsal etkinlik düzenlenirken özellikle biçimsel olmayan yapı ve geçici gruplaşmalarda, resmen atanmış bir sanat yöneticisine rastlanmaz ise de, burada da, dikey ilişkilerin meydana geldiği görülebilir. Çünkü bu gibi durumlarda, biçimsel olmayan kendiliğinden ortaya çıkmış bir amir vardır. Çok defa demokratik şekilde ortaya çıktığında bu kişi lider adını alır. Kaynağı biçimsel olsun, ya da olmasın, emretme otoritesinin varolduğu gruplarda yönetsel ilişkiler meydana gelir."<sup>112</sup>*

*Yönetsel ilişkiler temelde başkaları vasıtasıyla iş yapma olduğundan, ast üst ilişkileri ve görev dağılımları meydana getirmektedir. Bu durumun doğru değerlendirilmesi yöneticinin başarısı üzerinde etkili olmaktadır.*

*"Sanatsal kurumlarda biçimsel ve biçimsel olmayan ilişkilerin meydana geldiği yönetsel bir yapılar olduğundan, Sanatsal organizasyonlarda iyi bir iş bölümü ve uzlaşma derecesi uygun bir yetki ve sorumluluk dağılımı; maddi ve insani üretim etmenlerinin uyumu, insan çatışmalarının önlenmesi, saygın ve güvenilir yönetici imajı, ödüllendirme ve etkin bir haberteşme sisteminin kurulması yönetsel başarının temel koşullardır."<sup>113</sup>*

<sup>112</sup> Fethiye Erbay, Sanatın Pazarlama Boyutundaki Bileşenleri, Sanat Sokağı Dergisi, İstanbul, s.20,21

<sup>113</sup> Fethiye Erbay, Sanat Kurumlarının Yönetsel Yapısını Etkileyen Etmenler, sanat çevresi dergisi, Mart 2003, S. 71

#### 5.4. EKONOMİK ETMENLER

Sanat kurumları ekonomik faaliyet gösteren işletmelerdir. Bu kurumlar varlıklarını sürdürmek için ekonomik etmenlerden etkilenirler. Sanat kurumları insan için toplum için var olduklarından, ülkenin ekonomik durumu, kurumu doğrudan etkiler

"Günümüzde rekabetin hızlandığı, küreselleşmeyle sınırların kalktığı süreçte, kurumların yapısının değişimini ve gelişimini etkilen başka bir etmen karşımıza çıkmaktadır. Her sanat kurumu ekonomik faaliyette bulunan bir işletmedir. Varlığı başlı başına bir işletme olarak değerlendirilir. Bu bağlamda kurum yaşamak ve gelişmek anlamında ülkenin içinde bulunduğu ekonomik koşullardan bağımsız olamaz." <sup>114</sup>

Sanat yöneticisi gerçekleştireceği sanatsal faaliyeti, yapmadan önce kendine soracağı sorular vardır. Sanatsal etkinliklerin;

—Nerede,

—Nasıl,

—Ne zaman,

—Hangi amaç için

—Aktivitenin teknik yönü, <sup>115</sup>

Gibi soruları sorarak kurumun ekonomik niteliğini belirler.

Sanat yöneticisi çeşitli amaç, araç, yöntem ve olanaklar ile bunlar arasında, harcama bakımından seçimler yapma zorunluluğu vardır. Bu aynı zamanda sanat kurumunun ekonomik gücüne göre verilmiş kararlardır. Bu süreç kurumun ve ya organizasyonun ekonomik yönüdür.

" Sanat kurumlarında kar amacını varolduğu durumlarda, karlılık (ratabilite) yüksek olursa ekonomik güç de yüksek demektir. Yüksek verimlilik sağlamak için, varolan çeşitli teknik olanak ve araçlarda en az masraflısını seçme konusunda harcanan çabalar sonucu ekonomik davranılmış olur. Bu bakımdan, karlılık, sanat kurumlarını dışındaki ilişkilerin verimlilik derecesini belirleyen parasal bir kavramdır. Verimlilik ilişkisi, kurum içi

---

<sup>114</sup> A.g.e, s,71

<sup>115</sup> Fethiye Erbay, Sanat Kurumlarının Yönetimsel Yapısını Etkileyen Etmenler, *sanat çevresi dergisi*, Mart 2003, S, 71

*bir düzen ve uyumun sonucuna bağlıdır ve sanat kurumlarında maddi ve beşeri öğelerinin üretim güçlerinden eksiksiz bir biçimde yararlanmalarını olanaklı kılar. Katılık; ekonomik, politik, hukuksal, toplumsal anlamda bilgi, beceri, nitelik ve yetenekler gerekir. Sanat kurumlarında verimlilik; teknik anlamda organizasyon ve koordinasyona, katılık ise; kurum içi ve dışı uyuma bağlıdır.<sup>116</sup>*

Sanat kurumları işletme mantığı içerisinde, para bulması, para kazanması ve para harcaması gerekmektedir. Bu para miktarı çalışan sayısı, kurumun fiziki büyüklüğü, yapacağı organizasyon boyutlarına göre değişmektedir.

*"Sanat kurumlarının esas, öz ve dış sermaye kaynakları vardır. Esas sermaye kaynakları kurumun sahip ve ortaklarından sağlanan gelirlerdir. Sanat kurumları ortakları ve sahipleri, kurumların amaç ve işleyişine göre koydukları sermayelerdir. Öz kaynakları mekân, gayrimenkul, araç, gereç, eser, demirbaş, teknik araçlar ve taşınmaz gibi kendi sahip olduğu parasal değerlerdir. Dış kaynak sağlayan diğer kişiler (Devlet, belediye, vakıf, demek, çeşitli kişi, kurum ve kuruluşlarından, sponsorlardan) sağlanan gelirler. Faaliyetlerinden elde ettikleri gelirlerdir.<sup>117</sup>*

Sanat kurumları yukarıda sayılan bu kaynaklardan gelirler elde edebiliyor. Yeni yatırımlar yapabiliyor, az masraf yapabiliyorsa, yeni sanatsal faaliyetlere ve aktivitelere kaynak ayırabiliyorsa ekonomik yönden güçlü olduğundan bahsedilebilir.

#### 4.5. PSİKOLOJİK ETMENLER

İnsan toplumsal bir canlı olmasının yanında, bir bireydir. İnsan denen canlının doğada var olma kavgasında, beslenme, barınma ve üreme güdülerini hâkim olmuştur. Kendi varlığını sürdürme kavgasında onu ayakta tutan bilincin yanında egosu olmuştur.

*" insan nedir? Sorusuna, insan önce tek bir kişidir, bireydir cevap verebiliriz. Ancak birey olan insanın kökeni toplumdur. Aristoteles: " insan toplumsal bir canlıdır" der. Bu düşünce ışığı altında insanı toplumsal bir varlık olarak belirlersek, insanın yaşamını da toplumsal yaşamdan soyutlamak mümkün olmaz"<sup>118</sup>*

İnsanı toplumdan soyutlamak mümkün değildir, insanın birey olarak istek, arzu, egolarını toplumsal yapıya taşır. İletişim halinde olduğu insanlara çalıştığı kurumlara yansır.

<sup>116</sup> Fethiye Erbay, *Sanatın Pazarlama Boyutundaki Bileşenleri*, Sanat Sokağı Dergisi, İstanbul, s.20,21

<sup>117</sup> Fethiye Erbay, *Sanat Kurumlarının Yönetimsel Yapısını Etkileyen Etmenler*, sanat çevresi dergisi, Mart 2003, S. 71

<sup>118</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*. Sanat Yorum.Y.,İstanbul,2002 s54

Bu açıdan söyle düşünülebilir. Sanat kurumlarında çok çeşitli meslek grubundan çalışanlar vardır. Bu çalışanların gereksinimleri, istekleri, heyecanları, ihtiras duyguları, egoları, iş ortamını ve çalışma düzenini etkiler.

Çalışanların kin, nefret gibi davranışını belirleyen güdüler, birbirlerine karşı besledikleri duygular, bunlara gösterdikleri tepkiler ortamının verimi üzerinde etkilidir.

*"Sanat yöneticileri Sanat kurumlarının sağlıklı çalışma ortamı için çalışanların psikolojik yönünü ihmal etmemelidir. Rahat çalışma ortamı sağlayabilmelidir. Çalışılabilecek ortamların, havalandırmadan, ışıklıdımaya, kadar birçok fiziksel etmen çalışanlar üzerinde etkilidir. Bu bağlamda çalışanlar kadar, yöneticilere de pek çok görev düşmektedir. Sanat kurumlarında, sanat yöneticisi ve çalışanlar arasında çoğu zaman yaşanan kişisel gerilimin kaynağı psikolojik baskılar sonucudur. Çalışanların özgüven eksikliği, özgüven fazlalığı, yaşam koşulları, kişisel özellikleri özel sorunları davranışları ve çalışmalarını üzerinde etkili olabilmektedir. Yapılması gereken çalışanların davranışları ve sorunlarına dikkat etmek ve çözümler bulmaktır.'Sanat kurumlarında çalışanların uymasının beklendiği davranış kalıpları ve rutinleri inançlar kurum kültürü içinde şekillenir. Bunlar yıllık seremoniler veya günlük aktiviteler olabilir. Fakat her ikisinde de amaç çalışanlara nasıl davranmaları gerektiğini göstermektedir. İşlerin nasıl yapıldığını incelemek, bir çalışanın kurumun kültürüyle kurduğu ilk temastır. Çalışanın çalışma ortamı ile ilk tanışması, ilk kurum oryantasyonu, çalışanın davranış normlarını ve performansını belirler."*<sup>119</sup>

Sanat kurumdaki çalışanların davranışları, kurum kültürünün oluşmasını sağlar. Ve bu davranışlar, belli bir süre sonra kurumda çalışan herkesin rutin davranışı haline gelir

Kamuya açık aktiviteler yapmak, bu aktiviteleri planlamak, sergilemek veya bir sergi açmak bile kurum kültürüne bağlıdır. Bu kültür çalışanların ve yöneticilerin belli bir zaman ve mekân içerisindeki davranışlarının kurum kültürüne dönüşmesine yol açar. Kısacası İşleri yapmanın yüzlerce farklı yolu kurum içinde rutin hale gelir.

Kurum yöneticisi ya da Sanat yöneticisi, Sanatsal etkinliğin prova ve program performansları, sahne arkası davranışlar, sanat alıcısına karşı tavır, insanlarla diyalog... vb. gibi etkinliklerde çalışanların bireysel başarısının takdir edilmesi, kurumun kültürünü şekillendirmeye yardımcıdır.

---

<sup>119</sup> Fethiye Erbay, *Sanatın Pazarlama Boyutundaki Bileşenleri*, Sanat Sokağı Dergisi, İstanbul, s.20,21

*"Belirtildiği gibi Her sanat kurumunun, kendine özgü özel davranış ve alışkanlıkları vardır. Çalışanlar kurum içinde yıllardır çalıştıkları sanat yönetmeninin davranış kalıplarına ve kişiliğine alışmıştır. Sanat yönetmenleri görev gereği bazı aktivitelerde geçici sanat yönetmenleriyle ve ekibiyle çalışmak zorunda kalabilirler. Bu durumda farklı çalışma ve davranış modelleri var olan alışkanlığa aykırı olduğundan çatışmalar doğabilir. Bu çatışmalar kurum kültürünü, çalışanların değerlerini yıpratabilir. Bu durumlarda dikkat edilmesi gereken bu çatışmaları en aza indirecek uyumu sağlamaktır."*<sup>120</sup>

Sanatsal kurumlarda üretim duygusal ve düşünsel olduğundan çalışanların olaylara ve davranışlara duygusal bakmaları ön planda olmaktadır. İyi bir sanat yöneticisi, insan davranışlarında duygularını ve insanların hassas yönlerini görebilmelidir. Başarılı yönetici, bir psikolog gibi davranarak çalışanların duygularını ve bunların grup içindeki davranışlarını analiz etmelidir. Kesinlikle sanatsal etkinliklerde; hem çalışanın, hem sanatçının hem de etkinliğe katılanların, izleyicilerin psikolojik etkileşimini değerlendirmelidir. Bu değerlendirme sanat yöneticisinin kurumsal başarısı açısından çok önemlidir

## 5.6.POLİTİK ETMENLER

Yaşamın her alanında karşılaştığımız bir kavramdır politika. Devlet politikasından, kurum politikalarına, işletme politikaları gibi durumlar için kullanılır. Ne için kullanılırsa kullanılsın politika; belirlenmiş doğrular çerçevesindeki davranış modelleridir.

*Politika, insana-özü bir toplumsal sistemin temel prensiplerini belirleyen felsefe dalıdır. Bir ülkenin pratik politikasının amaçlarını ve seyir çizgisini belirleyen, politik felsefedir (politikadır). Ancak politik felsefenin temel işi, özel politik problemleri çözmek değildir. Politik felsefe: olayların eğilimini belirleyen, bu eğilimin sebeplerini bulup, sonuçlarını kestiren; temel toplumsal problemleri teşhis edip çözüm öneren soyut bir teoridir. Mesela, politik felsefe, "Siyasi yönetimler hangi malların fiyatını hangi yöntemlerle tesbit etmelidir?" gibi sorulara cevap aramaz; siyasi yönetimlerin böyle bir hakka sahip olup olmadıkları sorusunu cevaplandırır"*<sup>121</sup>.

Anlaşılabacağı üzere Politika; yönetim ile ilgili konu ve sorunları ifade etmektedir. Yani nasıl hangi yöntemlerle yönetileceğidir

<sup>120</sup> Fethiye Erbay, Sanat Kurumlarının Yönetimsel Yapısını Etkileyen Etmenler, sanat çevresi dergisi, Mart 2003, S, 72

<sup>121</sup> <http://www.turkish-media.com/forum/index.php?showtopic=2261> 02.02.2007

*"Sanat kurumlarının yönetim politikası, ulaşılması istenen hedefleri, düzenlenecek etkinlikleri, bu etkinliği gerçekleştirmek için izlenecek yolları ve kullanılacak araçları, dayanılacak felsefe ve değer yargılarını içine alan geniş kapsamlı bir kavramdır. Politika, büyük ya da küçük her tür sanat kurumunun yaşama ve gelişmesini etkileyen üst yönetim organlarının çalışma alanlarını kapsar. Sanat kurumlarında çalışanların ve kurumun, içinde bulunduğu toplumsal yapıdaki alışkanlıklar, gelenek ve dini inanışlar etkilidir"*<sup>122</sup>

Kurum politikaları, gerçekleştireceği sanat faaliyetlerinin, içeriği, kurumun işleyişi, çalışanların özellikleri, ulaşılabilecek kitlenin belirlenmesi gibi birçok özelliği belirler. Kurum politikası kurum sahiplerinden, ortaklarına ve en alt düzey çalışanlara kadar herkesin temel hedeflerini belirler. Bu durum sanat üretimi üzerinde doğrudan etkilidir. Burada kurumun yapacağı aktivitede sanat türlerinin belirlenmesinden, repertuara, serginin içeriğine, repertuara... Vb bir dizi iş üzerinde etkilidir.

Tarih boyunca, sanat kurumları etkinlikleri gerçekleştirirken içinde bulundukları toplumun çeşitli politik yönlendirmelerinden etkilenmişlerdir. Bu politik yönlendirme devlet sisteminin yapısından, sistem içerisindeki farklı politik görüşlerin iktidar olmasına kadar birçok etken vardır. İster istemez Sanat kurumları bu değişik politik durumlara göre kendi iç politikalarını ve işleyişini de belirlemek durumunda kalmaktadırlar. Bu süreç kurum içi çatışmalara ve farklı görüşlere de yol açabilmektedir.

*"Örneğin yeni kurulmuş bir tiyatro şirketinin risk alan yöneticisi kurum kültürünü yaratıcı yönde sürükleyici bir lideri olarak yer alırken. Politik ve toplumsal süreci iyi gözlemleyerek yeni politikalar üretebilirken Risk alabilirken, yaratıcı gelişmelere açıkken tutucu yönetim kurulu üyeleri arasında kişisel gerilimler, politik çatışmalar olabilir."*<sup>123</sup>

Güçlü bir sanatsal yönetim güçlü liderliği gerektirir, yönetici güçlü kişiliği ve inandırıcılığıyla kurumunda herkesin benimseyeceği değerler yaratarak herkesin sahipleneceği güçlü bir kültürü de beraberinde getirebilmelidir. Bunu yaparken sağlam kişiliği, bilgisi ve belirlediği kurum politikalarıyla olabilir. Çalışanları bu belirlenen politikalara sahip çıkarak kurum değerlerine ortak olurlar.

<sup>122</sup> Fethiye Erbay, Sanat Kurumlarının Yönetimsel Yapısını Etkileyen Etmenler, *sanat çevresi dergisi*, Mart 2003, S, 71

<sup>123</sup> A.g.e.s 72

*"Kurum politikaları belirlenirken kurum sahipleri, ortakları ve yöneticilerin kültür eğitim, bakış açılarına göre şekillenir. Örneğin sanat alanında yeterli donanıma sahip olmayan herhangi bir yöneticinin bir sanat kurumu başında olması durumunda kurumun kültür ve değerleriyle büyük bir çatışma yaşayabilir. Çalışanlar bu yetersizliği ve zıtlıkları fark ettiğinde isteklendime ve verimlilik düşecektir tüm kuruluş zarar görecektir. Sanat kurumunun yöneticisi amaç ve değerlerini işletebilecek gerçek anlamda sanat yönetimi eğitimi almış yöneticilerden seçilmelidir."*<sup>124</sup>

Sanat bilgisiyle donatılmış sanat yöneticileri, Sanat kurumlarının yönetiminde de hedef gösterecektir. Sanat yöneticileri konumundaki kişi hedefi daha önce belirlenmiş, politik kararlar çerçevesinde sonucu göstererek kurum çalışanları, sahipleri ve sanat alıcılarını belirlediği politikalar çerçevesinde inandıran kişiler olarak başarıyı yakalayacaklardır.

#### 4.7.EĞİTİMSEL ETMENLER

Sanatın en önemli işlevlerinden bir tanesi de eğitim görevidir. Sanat alıcısı estetik değerleri algıma ve onlara karşı ilgi duyma eğilimi gösterirler. Bu bir bakıma sanat kültürünün oluşumudur. Sanat kurumları bu bağlamda sanatsal etkinliklere katılanları, eğitmeyi de hedefler. Bu eğitim çok yönlüdür. Sanat kurumunun faaliyetlerine sürekli katılma alışkanlığını sağlama yönündeki eğitim; diğeri ise sanat faaliyetine katılma, izleme, davranışlarını öğretme ile ilgili eğitimidir. Örnek verilecek olursa bir müzeyi gezme sürecinden, bir konseri izleme sürecine kadar bir dizi kurallar vardır. Ve her sanat aktivitesinin kendine göre seyirci ve sanatçı anlamında davranış modelleri vardır. Kurum bu davranışları eğitimle gerçekleştirir. Bu davranışları sanatsal aktivitelerle verir.

*"Bu amacını gerçekleştirirken her düzey ve yaş grubunda katılımcıya sanatsal etkinliğin özelliğine göre ulaşmak amacıdadır. Çocuk tiyatrosu, sineması, gençlik gösterileri, festivaller, bienaller ile ulaşılan hedef kitlede farklı olacaktır. Bu farklı kitlelere göre de eğitici rolünün seviyesi de farklıdır. Tiyatrolar, çeşitli gösteriler, konserler, sinema, televizyon programları, sergiler sahip olunan değerleri izleyiciye aktarırken eğitici özelliğini sergiler. Sanatsal etkinlikler düzenlenirken hitap edeceği hedef kitlenin eğitim düzeyi yanında toplumsal yapının eğitim düzeyini de dikkate alarak kurum kültürüne etkilerini saptamalıdır."*<sup>125</sup>

Sanat kurumları, sanatın varlığını ve toplumla buluşmasını sağlayan önemli araçlardır. Sanatın taşıdığı anlam ve değerleri ve insan yaşamındaki

<sup>124</sup> Fethiye Erbay, Sanat Kurumlarının Yönetimsel Yapısını Etkileyen Etmenler, sanat çevresi dergisi, Mart 2003, S. 71

<sup>125</sup> A.g.e.s ,71

estetik önemi, sanatsal etkinlik aracılığı ile yüksek düzeye ulaşmayı amaçlar. Bu sanatsal etkinlik en yüksek düzeyde saygı, sevgiyi gerektirir. İnsanlar sanat aktivitesinde aldıkları haz yanında sanat aktivitesinin kattığı eğitim yönünü de önemseller ve yaşamlarında kullanırlar.

Bu bağlamda Kurumun sanat faaliyetinde toplumun değer yargıları çerçevesinde alışkanlıkları ve değişimleri sergilenirken eğitici rolü baskındır

#### 4.8.HUKUKSAL ETMENLER

Sanat kurumları varlığını sürdürmesi açısından birçok iç düzenlemeler yapmak durumundadır. Kamu kurumlarından, özel kuruluşlara, dernek, vakıf ve birçok kurumun hem iç işleyişini belirleyen tüzük, yönetmelik olduğu gibi yasayla belirlenmiş sorumlu olduğu hukuksal organlar vardır.

*“Sanat kurumları, kuruluşundan itibaren var oluşu sürdürebilmek için birtakım hukuksal yaptırım güçlerine uymak zorundadır. Sanat kurumunun ve çalışanların kendine özgü kuralları yanında toplumdaki belirlenen kurallarda çalışma sistemini etkiler. Sanat kurumlarının kuruluş tüzüğü, iç hizmetler yönetmeliği başta olmak üzere eser alımı, satımı, eserlerin piyasaya sürülüşü, eserin ircaı, sahneye koyulması sırasındaki yasal yükümlülöklere uyması gerekir. Telif hakları, sanatçı hakları, izleyen hakları, nelerin, tarihi eser sayıldığı, eser kaçakçılığı, kurumun çalıştırdığı personelin işe alımı, işten çıkartılması durumunda karşılaştığı sorunları hep hukuki yaptırımlar aracılığı ile çözer. Tüm kanun, yönetmelikler resmi yaptırımlar, kurallar sanatsal çalışmalarda yakından ilgilidir. Bir yönetici sanatsal etkinliğin planlanmasında hukuksal yönlendirmeler etkin rol oynar.”<sup>126</sup>*

Sanat yönetici hedeflediği organizasyonlarda başarılı olmak ve karşısına çıkacak sorunlara hızlı çözümler üretmek açısından karşılaşılabileceği hukuksal problemleri en aza indirmeye çalışmalıdır. Bu bağlamda sanat kurumları mutlaka sanat yöneticileri ile çalışacak bu alanda uzman hukuk danışmanlarının bilgilerinden faydalanmalıdır.

---

<sup>126</sup> A.g.e.s, 71

## 5. SANAT YÖNETİMİNİN SANAT ALANLARIYLA İLİŞKİSİ

### 5.1 SANAT DALLARININ SINIFLAMASI: YEDİ SANAT DALI

Sanat türlerinin çeşitli sınıflamaları yapılmıştır, sanat'ın ve zanaat'ın ne olduğu tartışılmıştır. Günümüzde sanat türlerinin birbirleri içine geçmesi ve birbirlerinden faydalanması bu sınıflamayı biraz güçleştirmektedir. Teknolojik gelişmeler yeni sanat türlerinin doğmasına neden olmaktadır. Sanat ve zanaat kavramı belli zamanlarda iç içe geçmiş ve birbiriyle karıştırılmıştır. Sanat ve zanaat işlev ve kavram olarak iç içe geçmiş olsa bile birbirinden çok farklı özellikler içerir. Selçuk Mülâyim sanat türleri arasındaki sınıflamayı şu şekilde yapmaktadır. Bu sınıflamayı yaparken zanaat olarak adlandırılan türleri endüstriyel sanatlar olarak ifade etmektedir.

#### "ENDÜSTRİYEL SANATLAR

- Duvarcılık
- Dokumacılık
- Marangozluk
- Demircilik
- Vb zaneatlar<sup>127</sup>

Endüstriyel sanatlar genel anlamda estetik kaygıdan çok insanın ihtiyaçlarını gidermeye yönelik faaliyetlerdir. Bu tür üretimde ürünün özgünlüğünden çok seri üretimi ön plandadır. Ticari amaç ve ürünün çok üretilmesi önemlidir.

---

<sup>127</sup> Selçuk Mülâyim, *Sanatın Tarihi Metodu*, Bilim Teknik y, 2.Baskı İstanbul, 1994, s.47

Diğer türü "güzel sanatlar" olarak adlandırılmaktadır. Ve sınıflandırma şu şekildedir.

#### " GÜZEL SANATLAR

##### RİTMİK SANATLAR

- Ritmik sanatlar
- Pantomim
- Seyirlik oyunlar

##### FONETİK SANATLAR

- Şiir
- Müzik

##### 5.1.2.3.PLASTİK SANATLAR

- Mimari
- Heykel
- Kabartma
- Resim
- Minyatür
- Süsleme

##### KARMA SANATLAR

- Sinema
- Opera
- Fotoğraf
- Dans<sup>128</sup>

Başka bir güzel sanatlar sınıflandırması da şu şekilde yapılabilmektedir; güzel sanatları biçimsel olarak çeşitli şekillerde sınıflandırılabilir. Kullandıkları araçlara ya da amaçlara göre ayrılabilir. Güzel sanatlar:

---

<sup>128</sup> Selçuk Mülayim, *Sanatın Tarihi Metodu*, Bilim Teknik y. 2.Baskı İstanbul, 1994, s.47

*"1-Maddeye biçim veren plastik sanatlar, mimari, resim, heykel, kabartma bu gruba girer. Plastik sanatlar genellikle göze hitap ettiği için görsel sanatlar olarak ta isimlendirilir.*

*2-Ses ve göze biçim veren fonetik sanatlar. Edebiyat ve müzik sanatlarını kapsamına alan bu grup daha çok kulağa hitap ettiği için işitsel sanatlar olarak da değerlendirilebilir.*

*3-Harekete biçim veren sanatlar, dans, bale ve sportif oyunlardan oluşur."<sup>129</sup>*

Bu sınıflamanın yanında genel olarak "yedi sanat dalı" sınıflaması yapılmaktadır. Dünyada kabul gören yedi ana sanat dalı Tiyatroda, sinemada, edebiyatta, mimaride, heykelde, resimde, müzikte sanat yönetiminin işlevi üzerine genel değerlendirmeler yapılacaktır. Yapılan sınıflamada, edebiyat yer almamıştır. Bunun yerine şiir yazılmıştır. Ancak edebiyat diğer sanat dallarının temelini oluşturduğu göz ardı edilmemelidir. Çeşitli dönemler de sanat dalları sınıflaması ve türleri konusunda tartışmalar yapılmıştır. Ancak günümüzde genel sanat sınıflamasında edebiyat yerini birinci sırada almış ve Diğer sanat dallarının varlığına ve gelişimine katkı sunmuştur.

*"Edebiyat fonetik sanatların bütünüdür" oluşturmaktadır. Bunun içinde şiir, roman, öykü, deneme, fıkra... Vb yer almaktadır. Edebiyat, resim, heykel, mimari, müzik ve tiyatro altı sanat dalı olarak dünyada kabul görür. Helenistik dönemde 6 ana sanat dalı olarak anılırlardı. Sonradan sinema sanatı yedinci sanat olarak anılmaya başlandıysa da her çevrede bu kabul görmemiştir. Diğer taraftan yine antik yunan çıkışlı olarak gramer, retorik, mantık üçlüsü trivium ve aritmetik, geometri, astronomi ve müzik dördlüsü de quadrivium şeklinde yedi sanat dalı olarak görülebilir ancak popüler kültürde bahsedilen bu değildir. 6.sinemadır (6sı yetmiyormuş gibi) kendisi. Entelektüel çevrelerce zamanında sanat olup olmadığı tartışılmış ama günümüzde yeri sabitlenmiştir. Sinema diğer tüm sanat dalları gibi popülizme çok rahat malzeme olabilmektedir. Ayrıca, kitlelere ulaşımında ki etkinlik ve toplum yönetimi, şekillendirilmesi konusundaki işlevselliği ile iktidarların iştahını kabartan bir sanat olarak ta büyüyüp serpilme imkânı bulmuştur."<sup>130</sup>*

Günümüzde tartışmalar süre dursun birçok düşünürün ve sanat adamının üzerinde anlaştığı sınıflama yedi sanat dalı olarak kabul görmüştür. Cahit Kınay'ın bu sınıflamayla ilgili görüşleri şu şekildedir.

<sup>129</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*, Sanat Yorum.Y.,İstanbul, 2002, s 19

<sup>130</sup> <http://www.itusozluk.com/goster.php?t=yedinci+sanattan+%F6nceki+alt%FD+sanat&d=yedinci+sanat>  
05.02.2007

*"Klasik de denilen geleneksel sınıflandırmada sanatları plastik ve görsel( mimarlık, heykeltıraşlık ve resim) ritmik ve fonetik ( dans, müzik, şiir) olarak 6 dalda toplamıştır. 1995 yılında sanatlar dalına giren sinema 7. sanat dalı niteliğiyle yer almıştır. Bu grupta toplanan sanatlara güzel sanatlar denilmektedir."*<sup>131</sup>

Bunun dışında teknolojinin gelişmesi, üretim araçlarının bilgi araçlarıyla buluşması ve kent kültürü yeni ve farklı sınıflamaları da beraberinde getirmiştir.

*"Kişinin dış dünyayı ve kendi varlığını ancak tad alma, koku alma, dokunma, işitme ve görme gibi beş duyusuyla algılayıp değerlendirebildiği ilkesinden hareket eden tanınmış estetikçi M.Nedoncelle yeni bir sanat eserini sınıflandırma sistemi geliştirmiş bulunmaktadır. Bu sisteme göre spor( beden eğitimi, ritmik jimnastik) dans ve bale dokunsal – kassal ( tacto-musculaire); mimarlık, heykeltıraşlık ve resim görsel( les arts de la vue); müzik ve şiir işitsel( les arts de aynthese visuel et auditive ) olmaktadır."*

Sanat türlerinin farklı sınıflaması ve yeni alanların ortaya çıkmasıyla farklı görüşler mutlaka ortaya çıkacaktır. Ancak genel değerlendirme ve kabul gören; Edebiyat, Resim, Heykel, Mimari, Müzik, Tiyatro, Sinema farklı sanat dalları, genel sanat kavramının altında genellikle 2'ye ayrılır: Etkinliğin sonunda ortaya çıkan nesnenin(sanat yapıtının) fiziksel anlamda bir cisim olması ile dilsel (anlamsal) bir nesne (bir metin) olması hali. Batı geleneğinde birinci türe "güzel sanatlar" denirken, ikincilere "ars liberalis" (özgür sanatlar) adı verilmiştir. Bu ikili ayırım içinde müzik ve şiir sınırdaki durumlardır.

Bunun dışın da şu şekilde bir sınıflama daha yapılmıştır.

*"Bir başka sınıflandırma biçimi, sanat nesnelerini içinde bulundukları ortamlara göre ayırmaktadır (mekânsal ve zamansal). Sanatları sınıflandırmanın geleneksel bir biçimide, gene bir süreklilik içinde edebiyat, görsel sanatlar, sahne sanatları, müzik ve mimarlık gibi bir sıralamadır. Bu tür sıralamaya tam ve eksiksiz gözüyle bakılmamalıdır."*<sup>132</sup>

<sup>131</sup> Cahit Kınay, Sanat Tarihi, 1.Baskı, Kültür Bakanlığı y, Ankara, 1993.s 3

<sup>132</sup> Anabritanica, 1990 ana yayıncılık

## 5.2. YEDİ SANAT DALINA GENEL BAKIŞ

### 5.2.1.Edebiyat

İnsan yazmadan önce, düşüncelerini, yaşadıklarını düş dünyasından ses aracılığıyla, süsleyerek, diğer insanları etkilemek amacıyla kendisine bir masal dünyası yaratmıştır.

*" Edebiyat en geniş çevreyi içine alabilen bir sanat türüdür. İnsanlar ve yaşamları ilgilendiren her çeşit konu onun kapsamı içine girer. Olaylar, eylemler, alın yazıları, dinler gibi. Bunun içindir ki idealist düşünürlere göre edebiyat diğer bütün güzel sanatlardan en üstünü olarak değerlendirilir"<sup>133</sup>*

Edebiyat bir bakıma yazıya dökülmeden önce insanın düş dünyasında yazılmaya başlanmıştır.

*" İnsanın hayatında her zaman bir " masal" unsuru olmuştur. Günümüzde düş fantazyasının konuları değişmiş ancak, binlerce yıllık geleneğin mirası hep korunmuştur. Endüstri devrimleri, dünya savaşları ve nüfus artışı, doğa- üstü kavramlarını farklı planlar içine sokmuş, ama endişe ve bilinmezlikler insanın düşünce ufkundan dışarıya çıkmamıştır. Zamanımızdan geriye, eski çağlara doğru inildikçe, masal, düş doğa-üstü unsurların insan hayatında büsbütün önemli bir yer tuttuğu; felsefe, edebiyat, bilim ve sanat alanlarına güçlü bir biçimde yansıdığı görülmektedir"<sup>134</sup>*

İnsan doğada savaş verirken doğayı anlamaya çalışırken, zorlukların içinde kendisine bir düş dünyası yarattı. Ve masallarla başladı. Bu ava giden erkeklerin avda gösterdikleri kahramanlıkları, masalsı bir şekilde dile getirmiştir. Ancak bu masallarda insan galip gelirdi. Çünkü doğada yaşamayı başarmak ve kuşaklarını sürdürmek zorundaydı. İnsan zor doğa şartlarında masal dünyasıyla rahatlamaya çalışırken, sonraki kuşaklara sürekli gelişen, anlatımı güzelleşen bir masal dünyası bıraktı. Ve bu masallar edebiyatın ilk örnekleriydi. Yazı yoktu ama insanın zihninde oluşmuş ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir repertuar oluşmuştu. Bu masal türü destanlardır.

<sup>133</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*. Sanat Yorum.Y,İstanbul,2002., s.26

<sup>134</sup> Selçuk Mülâyim, *Sanatın Tarihi Metodu*, Bilim Teknik y, 2.Baskı İstanbul, 1994, s103

*"Bütün dünya edebiyatlarında olduğu gibi Türk Edebiyatının da ilk örnekleri destanlardır. Türk edebiyat geleneği içinde "destan" terimi birden fazla nazım şekli ve türü için kullanılmış ve kullanılmaktadır. Eski Türk Edebiyatı nazım şekillerinden mesnevilerin bir bölümü ve manzum hikâyeler, Anonim edebiyatta ve Âşık edebiyatında koşma veya mâni dörtlükleri ile yazılan veya söylenen ferdî, sosyal, tarihi, acıklı veya gülünç olayları tahkiye tekniği ile çeşitli üsluplarla aktaran nazım türüne ve bu yazıda ele alınan kâinatın, insanlığın, milletlerin yaradılışını, gelişimini, hayatta kalma mücadelelerini ve çeşitli olay ve nesnelerle ilgili sebep açıklayan ve Batı Edebiyatında "epope" terimiyle anılan eserlerin tamamı da Türk edebiyatı geleneği içinde "destan" adı ile anılmaktadır. Bütün dünya edebiyatlarının başlangıç eserleri olan destanlar, çeşitli konularda yaradılış hikâyeleri yanında, milletlerin hayatında büyük yankılar uyandırmış bir kahramanın veya tarih olayının millet muhayyilesinde ortak sembol ve ifadelerle zenginleştirilmiş uzun manzum hikâyeleridir."*<sup>135</sup>

İnsan doğadaki savaşında galip geldikçe, farklı uluslar oluşturarak kendi ortak değerlerini yaratmaya çalışmıştır. Artık bu düş dünyası dilden dile anlatılan kahramanlık, toplumsal beraberlik ve bilinci oluşturan destanlara dönüşmeye başlamıştır. İnsan artık hafızasının yanında sembollerle, kavramları kaydetmeye başlamıştır. Bu ulusal bilinç ve ulusal hafızayı oluşturmuştur. Artık dil unsuru millet olma bilincinin en önemli kimliği olmuştur. Bu da yazının bulunmasıyla beraber daha da belirginleşmiştir. Artık masallar insanoğlunun tek türünün hikâyesinden daha özele millet olma bilinciyle belli toplulukların var oluş hikâyeleri olmuştur. Artık insanın kendi türüyle ilgili mücadelesi oluşmuş ve destanlar bunların örnekleridir.

*"Destanlar bütün bir milletin ortak mücadelesini ortak değerler, kurallar, anlamlar bütünlüğü içinde yorumladığı ve yaşatıldığı toplumun geçmişini ve geleceğini temsil ettiği için dünya edebiyatının en ülkücü eserleri olarak kabul edilirler. Destanlar her zaman tarihî gerçekleri doğru biçimde nakletmezler. Destanlarda tarihi olay ve kahramanlar milletin ortak bilinçaltının, vicdanının istek, beklenti, doğruları ve değerleri ile idealleştirilir, eski hatıralarla birleştirilerek tarihî gerçekmiş gibi anlatılırlar."*<sup>136</sup>

Her ulusun ortak dünya görüşü, hayata bakışı, geçmişi beklentisi yanında yanlış inanış ve bakış da destanlarına yansır.

<sup>135</sup> <http://www.turkboard.com/turk-edebiyatinin-ilk-ornekleri-destanlar-vt128773.html> 05.02.2008

<sup>136</sup> <http://www.turkboard.com/turk-edebiyatinin-ilk-ornekleri-destanlar-vt128773.html> 05.02.2008

*"Cihangirlik tutkusu, kuvvet, binicilik ve savaşçılık yanında verdiği sözde durma, acizlere ve mağluplara hoşgörü ile yaklaşma, yardımcı olma Türk destanlarında dile getirilen ortak değer ve kabullerdir. Türk destanları, kâinatın, insanın, kadının ve erkeğin yaradılışı, Türk milletinin doğuşu, çeşitli Türk devletlerinin kuruluş gelişme, çöküşleri, zafer ve yenilgileri gibi konularla beraber pek çok sebep açıklayıcı efsaneyi de içinde barındırır."<sup>137</sup>*

Dünyadaki diğer destanlar birbirleriyle paralellik gösterirler ve ilk edebiyat örnekleridir. Masal ve destandan günümüze insanoğlunun kültür, sanat, bilgi ve teknoloji birikimiyle paralel olarak ilk örneklerden günümüze edebiyatın ana hatları aynı şeye hizmet eder. İnsanın yaşadığı çevreyi anlama algılama ve kontrol altına alma dürtüsüdür.

İlk örneklerden günümüze Edebiyat türlerini önce ikiye ayırmak mümkündür. Birincisi nazım, ikincisi nesirdir. Nazım belli bir ölçü ve kalıp esas alınarak üretilmiş edebiyat ürünleridir. Ya da kısaca bütün şiir ve şiirsel metinlerdir. Hece vezni gibi belli bir kalıp ve ölçü kaygısı güdülerek yazılır. Nesir ise serbest, ölçüsüz düz yazıdır. Nazım genel olarak bütün şiir türlerini kapsar. Nesir ise [edebiyat]ın şiir dışındaki tüm biçimlerini. Roman, öykü, tiyatro, deneme gibi.

Edebiyat en geniş çevreyi içine alabilen bir sanat türüdür. İnsanları ve yaşamlarını ilgilendiren her çeşit konu onun kapsamı içine girer. Olaylar, eylemler, alın yazıları, dinler gibi. Bunun içindir ki idealist düşünürlere göre edebiyat diğer bütün güzel sanatlardan en üstünü olarak değerlendirilir.

Bu bağlamda Ayla Ersoy edebiyatın içinde şiir türünü şöyle değerlendirir.

*"Şiir: duygunun en yetkin anlatım biçimidir edebiyatta. Başlıca üç çeşit şiir türü vardır.*

*1- ulusal yaşamı anlatan epik şiir.*

*2- bireysel ruhu anlatan lirik şiir.*

*3- üstün bir tür olan dramatik şiir. Tiyatro: ise bir toplumun belli bir döneminin yaşam, tutku ve duygularını komik ya da trajik ifadelerle*

---

<sup>137</sup> <http://www.turkboard.com/turk-edebiyatinin-ilk-orneklere-destanlar-vt128773.html> 05.02.2008

*somutlaştırır. Romana gelince belli bir olayları biçimleyerek bu olayın içerdği karakter ve durumları sanatsal açıdan işlemektir.*<sup>138</sup>

Edebiyat ilk destan örneklerinden bu güne insanın yaratıcı özelliğinin en somut örneği olmuştur. Sanat olarak insanın gelişim ve değişim sürecinin itici gücü olarak devam etmiştir. İnsanoğlunun var oluşunun ilk döneminden günümüze, edebiyat insan eğitimi sağlamıştır. Kültür birikiminin sonraki kuşaklara aktarımını sağlayarak, diğer sanat dallarına alt yapı oluşturmuştur.

### 5.2.2.Resim

Bugüne kadar bulunmuş ilk resimler, mağara duvarlarına çizilmiş hayvan resimleri, av sahneleri ve yine mağara duvarlarına basılmış el izleridir. Bunlar, insanoğlunun soyut düşünme yeteneğini bu dönemlerde bile geliştirmiş olduğunu ispatladıkları için ayrıca değer taşırlar. Teknoloji geliştikçe resim yapmakta kullanılan malzemeler de gelişmiş, bitki yağlarıyla elde edilen ve öylece kullanılan pigmentlerin yerini sentetik pigmentlerle yapılmış, sağlığa daha az zararlı, daha kalıcı, kullanımı daha kolay boyalar almıştır. Tarih boyunca duvarlara, taş, tahtaya, deriye, metallere, kumaşlara, kağıda (ve çeşitlerine), cama, sentetik malzemelere resim yapılmıştır.

*"Resim sanatının zaman göre değişen tanımları yapılmıştır. XVII. yüzyılda Fransız resim sanatçılarından Nicolas Poussin " çizgi ve boya ile herhangi bir yüzey üzerinde, ışık altında görünen her şeyin taklididir, amacı haz uyandırmaktır. Tanımı yapılmıştır. Nabis resim sanatı grubunun teorisini Maurice Denis ise... Şurası iyi bilinmelidir ki bir tablo her şeyden önce belirli bir düzende bir araya getirilmiş boyalarla kaplı bir yüzeydir demıştır. Bir görsel sanat dalı olan resmin temel malzemesi boya, sanatsal ve estetik ögesi ise renktir. Paleolitik çağ mağara duvarları resimleri prehistorik devirler çanak çömlek süsleri ilk resim denemeleri ve eserleridir.*<sup>139</sup>

İçerik açısından bilinen ilk resim örneklerinin kötü ruhları uzak tutmak, bereket getirmek gibi dini inançlarla yapılmış oldukları tahmin edilir. Mısır, Çin ve Hindistan'da M.Ö. yapılmış resimler, gündelik hayatı betimlerler, hikâyeler anlatırlar ve insanların yaşamlarına kılavuzluk ederler.

<sup>138</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*. Sanat Yorum.Y., İstanbul, 2002, s.27

<sup>139</sup> Cahit Kınay, *Sanat Tarihi*, 1.Baskı, Kültür Bakanlığı y, Ankara, 1993,s.7

Resim insan tarafından yaratılmış olmasına rağmen insandan bağımsız olarak kendine özgü bir dünya oluşturur. Resim sanatında sanatçı ister bir doğa parçasına öykünsün, isterse bir insan portresini çizsin, yarattığı bu yenedünya insanının tüm duygu ve düşüncelerini içine alır. Daha farklı bir düzeye çıkararak, derinleştirip yoğunlaştıran, gerçekten farklı yeni bir gerçeklik niteliğini alır.

Resim yoluyla canlandırma dış dünyayı sanatçı gözüyle yeniden biçimlendirmedir. Sanatçı çizdiği bir insan portresinin fiziksel görüngüsünü değil, kavradığı ve algıladığı insanı resimler. Bu sanatçının yarattığı yeni insansal bir doğadır.

*"Resim beş boyuttan oluşur. Resim nesneleri ile doğrudan ilgilidir. Nesneleri üç boyutlu bir düzen içinde bulunurlar. Bu üç boyutlu düzen belli kurallar içinde iki boyutlu bir tuval yüzeyi içine geçirilebilir. Bu perspektif kurallarına göre ve resim tekniği aracılığı ile yapılır. Perspektifin kullanılmadığı yerde nesneler düzenini kaybeder, bir bakıma perspektif görüş, görme algısının mantığını sağlar. Renk, gölge, ışık tonları değiştirerek ya da fiziksel görünüşleri kuvvetlendirip, azaltarak derinlik gösterilmeye çalışılır."*<sup>140</sup>

Resim sanatı ilk insan'dan günümüze gelişerek varlığını sürdürmektedir. Ancak resim sanatı bu gelişimini zamanın koşullarına uyarak gerçekleştirmiştir.

*" Mısır, yunan ve ege'de resim yapıldığını biliniyor. Günümüz için onlardan bir şey kalmadı. Ancak bu eski medeniyetlerden kalan hatıralardan resimde derin bir olgunluğa eriştiklerini müşahade ediyoruz. Orta zamanın roma kiliselerinin kalın duvarlarının geniş alanlarını örtmek ve süslemek ve bir gaye için fresk tarzında yapılan resim XI. Yüzyıla doğru görülür. Gotik sanatı, geniş beyzi boşlukların lehine bu alanların kaybolmasıyla fresk, yerini vitray sanatına bırakmıştır. Ancak kitap ve elyazmalarının boyanması ve resimlendirilmesine de alaka duyulmuştur."*<sup>141</sup>

İnsanların en eski çağlardan beri kullandıkları bu anlatım aracı Türkler tarafından da kullanılmıştır. Orta Asya'nın bozkırlarında yaşayan Türk boylarının, ele aldığı konulardan dolayı "hayvan üslubu" olarak adlandırılan resimler yaptığı bilinmektedir.

*"Eski Türkler'de resim sanatının doğuşu, bozkır kültürünün başlangıcına kadar geri gider. Proto-Türk devri ve Hun devrinde, Türkler için kendine özgürlük yanı da olan resimden, daha doğrusu tasvir sanatından söz*

<sup>140</sup> Ayla Ersoy, Sanat Kavramlarına Giriş. Sanat Yorum.Y.,İstanbul,2002, , s 23

<sup>141</sup> Şeref Bigalı, Resim Sanatı, Türkiye İş Bankası Kültür y. Ankara, 1999, s. 12

edebiliriz. En erken devirlerden itibaren görülen kaya resimleri (petroglif), kaya ve mağara yüzeyleri üzerine yapılmışlardır. Bunlardan bazıları boya ile yapılmış, bazıları da kazıma ve çizme yoluyla gerçekleştirilmiştir. Kaya resimleri, Orta ve İç Asya'da milattan önceki bin yıllardan, M.S.14. ve 15.yüz- yıllara kadar çok çeşitli konuları kapsar. Özellikle, erken tarihli örneklerde, av kültürü ve sembolizmini yansıtan resimler egemendir. Bu resimlerin bazılarında sembolik anlamları ihtiva eden "hayvan mücadele sahneleri"nin proto-tiplerini ve sonraki bazı örneklerini meydana getiren birbirleriyle mücadele eden hayvan figürlerine rastlıyoruz. Zıt kavramların mücadelesini (iyi, kötü, aydınlık, karanlık vb.) sembolize eden bu mücadele sahneleri, insan-hayvan mücadele sahneleriyle beraber, tarih öncesi devirlerdeki "hayvan-ata" inancı ve "hayvan biçimine girme" teması ile ilgilidir."<sup>142</sup>

Türkler İslamı benimsendikten sonra dinsel yasaklar nedeniyle betimleyici resim daha az kullanılmış, onun yerine süsleyici resim sanatları gelişmiştir. Bu nedenle Türk resim sanatı denince daha çok batı etkisi altında gelişen ve betimleyici yanı da olan çağdaş resim sanatı anlaşılır. Bunlar kabartmalar, çini üstüne yapılan çizimler biçimindedir. Osmanlı döneminde de yoğun bir minyatür çalışması gözlenir. Türkiye'de batılı anlamdaki ilk resim denemeleri yeni kurulan Mühendishane-i Berri-i Hümayun (Kara Mühendishanesi) ile Mekteb-i Harbiye (bugünkü Kara Harp Okulu) gibi mühendislik ve askeri okullarında gerçekleştirildi. Önce haritacılık, teknik resim gibi konularda başlayan eğitim kısa süre içinde serbest resmi de kapsadı.

*"Resim; resim yapılan yüzeyin ölçülerine göre, duvar resmi, ve sehpa resmi olarak görülmektedir. Ankostitik, detramp (tempere), fresk, yağlıboya, suluboya ve guaş başlıca resim teknikleridir. Geleneksel resim türleri ayırımı vardır. Konularına göre, dinsel, mitolojik, tarihsel konulu türler, günlük yaşam resimleri, portre natürmort manzara( peyzaj) türleri bunlardandır."*<sup>143</sup>

İslam dini, Allah yaratılarını taklit etmeyi insanoğluna yasakladığı için İslami resimler 18. Yüzyılın ortalarına kadar, daha çok soyut desenler ve yazının şekillendirilmesi Hat sanatı, Ebru ve minyatür ile sınırlı kalmıştır.

*"1860-1869 döneminde, Paris'te Gerome'un öğrencisi olan Osman Hamdi Bey, ülkesine döndükten sonra gerçekleştirdiği yapıtlar ve Sanayii Nefise Mektebi'ni kummasıyla birlikte, resim sanatı Doğu toplumlarında yaygınlaşmaya başlamıştır. Günümüzde, dünya resim tarihinin önemli bir*

<sup>142</sup> [http://www.geocities.com/SoHo/Easel/2780/sanat/eski\\_turk\\_resmi.html](http://www.geocities.com/SoHo/Easel/2780/sanat/eski_turk_resmi.html) 07.02.2008

<sup>143</sup> Cahit Kınay, *Sanat Tarihi*, 1.Baskı, Kültür Bakanlığı y, Ankara, 1993, s 10

parçası olarak kabul edilen pek çok Türk ressam bulunmaktadır.1880'lerde, kimine göre Tonalizm, kimine göre Sembolizm akımlarıyla başlayan modern resim, konusunu avam insanda, onun gündelik yaşamında, psikolojisinde bulur. Kompozisyon, ışık, renk, çizgi, perspektif konularında konmuş kuralları yıkmaya, özgürleşme arzusu öne çıkar.1945'lerde ortaya çıkan Soyut Ekspresyonizm akımı ile resim sanatı, tamamen insanın iç dünyasına inerek somut dünyadan, kurallardan ve kalıplardan uzaklaşır; mutlak gerçeği arar, böyle bir şey olmadığına karar verir ve Fluxus akımından sonra kendini kavramsal sanata bırakır. Artık resim, sadece bir soru haline gelmiştir ve hemen hemen daima daha büyük bir bütünün ufak bir parçasını oluşturmaktadır<sup>144</sup> 1)

Batı resmi, milattan sonra dini konuları sembolik bir şekilde resmetmeye odaklanmıştır ancak figürler hareketsiz, kompozisyonlar ise kuralcıdır. Rönesanstan sonra dini konuların dışına çıkılmaya başlanmış, ressamlar eserlerine vermek istedikleri anlamlara göre nüanslar katmaya başlamışlardır. Rönesans ile canlanan ve doğayı inceleyerek, detaylı şekilde, olduğu gibi resmetme arzusu perspektif tekniğinin geliştirilmesine yol açmıştır.

### 5.2.3. Heykel

İnsanın en eski sanat dallarının bir tanesi de heykeldir. Sanatların içinde üç boyutlu oluşuyla dikkati çeken ve insanı etkileyen önemli bir sanat dalıdır.

*"Heykelin konusu ve teması genellikle insan vücududur. Yunan sanatından bu yana ideal güzel vücut en ilgi çekici konudur. Heykel sanatında iki önemli unsur vardır. Hareket ve ifade. Heykelin plastik güzelliği duyularımızı sarar. İnsanın fiziksel güzelliğinin yanında ahlaksal tavırları, mantıksal düşünceleri ve hayali gözümüze hitap edecek şekilde canlandırılır. Plastik sanatlar olarak şekillenen heykel insan vücudunun akla getirdiği bütün ifade imkânlarını kullanır. Heykel her yönden izlenebilir ve her yönden aynı ölçüde ilgi çekici olabilir."*<sup>145</sup>

Heykelin konusu insandır. Heykel sanatının en güzel örnekleri figürleri olarak tarih içerisinde insanın dikkati çekmiştir. Heykel sanatı ile ilgili belli dönemlerde farklı tanımlamalar yapılmıştır.

<sup>144</sup> <http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFF0239EEA0FCDF038B49235F373EA5ECF> 04.12.2007

<sup>145</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*. Sanat Yorum.Y.,İstanbul,2002,s 21

*"Heykeltıraşlık klasik ve yerleşmiş tanımıyla, çeşitli konuların sert maddeler kullanılmak suretiyle üç boyutlu olarak tasviri sanatıdır. Kullanılan maddeler türüne ve uygulanan tekniklere, tasvir olunan konulara göre tanımlar ve ayrımlar yapılmaktadır. Üç boyutlu formlar mekânda yükseklik, derinlik ve genişlik gösterir. Tasvir edilen bir figürün yükseklik, genişlik ve derinlik ölçülere eşit ise, etrafında dolaşılabilir. Bir form meydana getirmiş olur. Bu ronde- bosse forma heykel denir. Konunun iki boyutu eşit ölçüde, üçüncü boyut onlara göre küçük tutulmuşsa, küçültülen oranlara göre, yüksek ya da alçak kabartma meydana gelir. Alçak kabartma bir tür yontulmuş tabludur."*<sup>146</sup>

Heykel, sanatsal bakış açısıyla meydana getirilmiş üç boyutlu formlara denir. Heykele her açıdan bakılabilir. Heykel sanat dalları içinde de insanın üç boyutlu olarak algıladığı tek sanat dalıdır denilebilir. Heykel temelde mekânın kapsanması, kavranması ve mekân ile ilişki kurulması ile ilgilenir. Heykel yaratıcısının hayal dünyasının yanında konacağı mekân açısından, sanatçıya yol gösterir ve içindeki mekâna göre şekillenir.

Genellikle insan, hayvan ya da nesnelerin heykelleri yapılır. Taş ve ahşap gibi malzemelerden yontularak yapılabileceği gibi; kil, balmumu gibi ara malzemelerden modellenerek, bronz ve tunç gibi metallerden dökülebilir. Büst, rölyef ve tors gibi heykel türleri vardır.

*"Heykel ve heykelciliğin tarihi eski zamanlara kadar uzanır. Dünyanın çeşitli yerlerinde yapılan kazılarda mermer, ağaç, taş, pişmiş toprak, maden vs. gibi çok çeşitli malzemeden yapılmış heykel ve heykelciklere rastlanmaktadır. Bunlar ve diğer heykeller üzerinde yapılan incelemelerden, heykellerin büyük bir kısmının çeşitli kavimlerin ilah olarak tanıdıkları varlıkları tasvir ettikleri, bazılarının kral-kraliçe gibi hükümdar ailelerini, kahramanları ve kahramanlık olaylarını, bilim, sanat ve sporda meşhur olmuş kimseleri, bir kısmının da çeşitli insan ve hayvanları tasvir ettikleri anlaşılmıştır. Tarihi araştırmalar, ilk heykelin ne zaman ve kimler tarafından yapıldığı hakkında herhangi bir netice vermemektedir."*<sup>147</sup>

Tarihi çok eski olduğu bilinen, insanoğlunun var oluşuyla yaşıt olan heykel ve heykelciliği bu derece yaygınlaştıran asıl sebep, inançtır. İnsanlar çok tanrılı dönemlerde kendilerine tanrılar yaratmışlardır.

Özellikle tapınak ve ibadet mekânların da muhteşem heykel örnekleri yaratılmıştır. Çeşitli devirlerde yaşamış bu insanların tapındıkları ve ilah

<sup>146</sup> Cahit Kınay, Sanat Tarihi, 1.Baskı, Kültür Bakanlığı y, Ankara, 1993, s.10

<sup>147</sup> [http://www.serfed.com/pages/s\\_tarih.asp](http://www.serfed.com/pages/s_tarih.asp), 13, 11,2007

tanıdıkları şeylerin ağaç, taş, maden üzerine işlemeleri ve ibadetlerini bunlara karşı yapmaları, heykel ve heykelciliğe toplum hayatında geniş yer verilmesine yol açmıştır. İlk çağ topluluklarında sanatçılar genellikle bir geleneği devam ettirir. Ortaya konan eser, toplumun ortak malı olarak kabul edilir. Dolayısıyla eserler sanatçıların değil üretildikleri kavim ve toplulukların adıyla anılırlar.

Heykelci hem çizici hem de uygulayıcıdır. Heykelcilerin bazıları sadece ellerine verilen şekilleri ya oyarlar veya dökerler. Heykelcilikte; oyma, biçimleme, inşa ve birleştirme, döküm, bitirme gibi teknikler vardır.

"Yontma: Heykelci tek parça bir kütleyi istenen düzen içinde şekillendirir. Taş ve ahşap heykelcilikte bu usul kullanılır.

Modelleme: Şekillendirilebilir heykel malzemelerinin elle ya da çeşitli aletlerle biçimlendirilmesi. Bunların maddesi kil, balmumu ve alçıdır.

Birleştirme: Önceden şekillendirilmiş malzeme ve parçaların usulüne uygun olarak bir araya getirilmesidir. Birleştirme heykelcilikte, kumaş, saç, çıta, kalas, formika, cam, ip, metal borular vb. maddeler kullanılır.

Döküm: Kil, balmumu gibi ara malzemeye yapılan heykellerin çeşitli döküm teknikleri kullanılarak; bronz gibi dayanıklı malzemeye dökülmesidir.

Bitirme işi: Bitmiş heykelleri perdelama, cilalama, boyama ve yaldızlama gibi uygulamaların yapılmasına denir."

Heykelcilik tarihi tarım toplumunun başlamasıyla birlikte, verimsizlik sorununa çare olarak, Magna Mater (Ana Tanrıça) heykelcikleri yapılmıştır. Bu heykelciklerin malzemesi ağaç ya da topraktır. İlk örneklerini ağaç ve topraktan oluşan heykellerin orantı özellikleri yoktur. Heykeller genel olarak aynı duruşu sergiler, kişisel özellik taşımazlar. Baş oranları vücudun geneline göre büyüktür. Üç boyutlu heykelerde bile uzuvlar çizilerek gösterilir. Heykel yüzeyleri çizilerek süsleme yoluna gidilir.

*"İnsanların heykellere tapmaya başlamasından sonra, heykelcilik bir sanat ve ticaret metayı olmuştur. Yüzyıllarca insanlar, her çeşit malzeme ve maddelerden heykeller yapmışlar ve hatta bunları başkalarına satarak geçimlerini temin etmek yolunu tutmuşlardır. Arkeolojik kazılarda, çeşitli yörelerde bol miktarda bulunup müzelere konan heykeller bunu ispatlamaktadır. Bilhassa mermerden yapılan heykeller, günümüze kadar*

sanat özelliklerini korumuşlardır. Avrupa'da başlayan Rönesans hareketi ile heykeltirlik ayrı bir önem kazanmış, Michelangelo bu devirde yetişen heykeltirşların en meşhuru olmuştur. Bu zamandaki heykeltirşların yapımı, süsleme sanatı ile birlikte gelişmiştir. Ayrıca heykeltirş, şimşir, ıhlamur, meşe ve ceviz gibi sert ağaclar oyularak çok çeşitli ölçülerde yapılmıştır. Taştan yapılan heykeltirşların kırılması çabuk olduğundan, eski zamanlardan beri, mermer kullanılması daha yaygındır ve daha çok tercih edilmiştir. Zamanımızdaki heykeltirşlar tarafından ekseriya mermer, bronz, tunç gibi kırılma tehlikesi daha az olan ve dayanıklılığı bulunan malzemeler kullanılmaktadır. Bunların yanında fildişinden heykel yapmak, eskiden olduğu gibi günümüzde de biblo şeklinde devam etmektedir.<sup>148</sup>

İlk çağdan günümüze heykelin gelişmesi ve günümüzde de önemini koruması heykel sanatının insan yaşamında önemini göstermektedir.

#### 5.2.4. Mimari

İnsanoğlu doğada var olma savaşı verirken bir yandan bu savaşında galip gelmenin yollarını aramıştır. Doğanın çetin şartlarından korunmak ve varlığını sürdürmek için mağaraları bulmuş ve yaşanılabilir mekân haline getirmeye çalışmıştır. Mağaradan günümüze Gökdelenlere uzanan mimari bir bakıma insanlık tarihinin gelişim sürecinin açık müzeleridir.

*"İlk insanın ölümlere saygısı, bizzat kendisini gündüz fantezilerinin ve gece düşlerinin güçlü imgeleriyle büyülenmişliğinin bir anlatımı olan bu saygı, belki de onu sabit bir toplanır yeri ve ardından sürekli bir yerleşim yeri aramaya sevkeden pratik gereksinimlerinden bile daha büyük bir role sahipti. Paleolitik insanın zor göçlerinin arasında sürekli konuta ilk sahip olanlar ölümlerdi: bir mağara, taşlarla işaretlenmiş bir tepelik, bir toplu Tümülüs... Kent yaşamı ilk insanın en erken gömütleriyle son mezarlık, Nekropolis, arasındaki tarihsel aralıkta, uygarlıkların birbiri ardına ulaştığı bu aralıkta uzanır."<sup>149</sup>*

Özellikle tarihin ilk evrelerinde insanın dünyada dağılışı ve dağılımın coğrafi ve iklim özelliklerine göre yerel özellikler mimari de ağır basmıştır.

*"Tarih öncesinde avcılar ya da balıkçılar, göçebe hayvancılar, daha sonra çiftçiler ve yerleşik besiciler bir takım yerel mimarlık biçimlerini hayata geçirdiler; bunların çok sıkı biçimde kaynaklara, bir yaşam biçimine ve çok kesin inançlara bağlı olduğu gelenek görenek araştırmaları bağlamında anlaşılmıştır bu. Tarih öncesi dönemde bu ilkel mimarlıkların büyük bölümü*

<sup>148</sup> [http://tr.wikipedia.org/wiki/Heykel#Heykelin\\_tarih.C3.A7esi](http://tr.wikipedia.org/wiki/Heykel#Heykelin_tarih.C3.A7esi) 07.02.2008

<sup>149</sup> Leland M. Roth, *Mimarlığın Öyküsü*, çev: Ergün Akça, 3. basım, kabalcı y, İstanbul, 2006, s.201

*tecrit edilmiş durumda olsalar da, bazıları tersine ilginç değiş tokuş ve etkileşim ilişkileri içinde olmuşlardır. Sözgelimi, Ortadoğu'da ve Mısır'da klasik antikite mimarlarını doğuran, ilkel mimarlıkların karşılıklı etkileridir.*"<sup>150</sup>

Bu etkileşim insanların göçebe yaşamdan yerleşik yaşama geçişten sonra, ticaret yolları ile gelişmiştir. Hatta bu yollar han ve kervansaray gibi mimari yapının doğmasına ve mimarının birbirinden etkilenmesine yol açmıştır. Mimari sanatın oluşumunda amaç bir ihtiyacı karşılamak olarak doğmuştur. Yani fayda amaçlı olarak doğmuştur.

*"Mimari sanatını oluşturan her yapı aslında belli bir iş için inşa edilmiştir. Sadece sanatsal amaçla yapılmış bir yapıya dünyanın hiçbir yerinde rastlanmaz. Çünkü yapıların inşa edilmesi hem çok zaman ister, hem de maliyeti oldukça yüksektir. Çevremizde gördüğümüz yapılar saray, ev, parlamento binası, cami, müze vs'dir. Hangi konuya ait olursa olsun sonuç olarak fayda amacına bağlıdır. Mimari yapıdaki estetik yanın güzel olan kısımların, fayda ile ilişkisi yoktur. Mimari donmuş bir müziktir. Mekâna ve büyüklüğe sahiptir. Bir bina onu yapan mimarı unutturmaz. Çünkü mimar kendi kişiliğini, duyarlılığını, ülkülerini ve yaşadığı dönemi dile getirir.*"<sup>151</sup>

Mimarının gelişimi ve değişimini özellikle köleci toplumun oluşumunda görülebiliyor. Bu bağlamda Gerard Monneier şu görüşleri sunmaktadır.

*"Tarih öncesi dönemde, en gelişmiş bölgelerde, köylülerin yerleşik düzene geçmesi ve değiş- tokuşu sağlayan tarımsal ve hayvansal üretim tipolojisinin ve teknikleri genellikle mimarlığın kökenlerin oluşturur. Mezopotamya ve mısır'da uzman işçi kitlelerini seferber edebilen güçlü bir merkezi iktidarın ortaya çıkması ve hiç kuşkusuz, muazzam bir köle emeği, bu bağlamda önemli eserlerin ortaya çıkmasına vesile olmuştur.*"<sup>152</sup>

İnsanlık tarih içerisinde çeşitli evreler geçirerek kendi gelişim tarihinin yanında, mimarlık tarihiyle de günümüze gelmiş, bu süreç yeni sorunlar, yeni ihtiyaçlar ortaya çıkarmıştır. Yerleşik düzenden önce, ilk mimari örneğini mağaraları yaşanabilecek bir alan kılmaktan, başlayarak, kölelik dönemde tanrılarını rahat ettirebilecek, on yılları hatta yüzyılları alacak zaman dilimlerinde inşa ettiği yapılardan, toprakla olan ilişkisiyle yeni bir şekil almış, yapılardan günümüze mimari insanlığın gelişim ve değişimine şahitlik etmiştir.

<sup>150</sup> Gerard Monneier, *Mimarlık Tarihi*, Çev: İsmail Yergüz,, 1.Baskı, Dost y, Ankara, 2006,s.9

<sup>151</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*. Sanat Yorum.Y.,(İstanbul,2002, s.20)

<sup>152</sup> Gerard Monneier, *Mimarlık Tarihi*, Çev: İsmail Yergüz,, 1.Baskı, Dost y, Ankara, 2006,s.11

Mimarlık kendi içinde yeni alanlar yaratmıştır. Geçmişten günümüze mimarlık yapı inşaatının yanında, çevre düzenlemesi ve iç mimarlık alanlarını da geliştirmiştir. Kentliliğin gelişmesi ve sanayi toplumuna geçiş iç mimarlık alanını ve peyzajında mimarlıkla gelişimini sağlamıştır.

*"Sanayi üretimin atılımı, halkın hızla kentlerde yoğunlaşması ve bu olgunun doğurduğu sosyal ilişkiler, XIX. Yüzyılın sonun da başlayarak, yerleşim bağlamında yeni amaçları ve mimarlık projelerini belirlerler: sosyal konutlar, kolektif ve teknik donanımlar, ekonomik yaşamın enstrümanlarıdır. Modern mimarlık geçmişin taklidi ön yargısından kurtulurken farklı uzamları, gereksinimleri kesinlikle karşılayan bir proje geliştirir, sirkülasyonun önemi ön plana çıkarır, sanayi kökenli yeni teknik olanakları mantıkla yorumlar."*<sup>153</sup>

Mimarlık insanların yaşayabileceği mekânlar tasarlarken, yaşanılan çağın bütün koşullarına, ihtiyaçlarına göre tasarlanır. Tasarlama işi mimarın bu koşulları gözetmesinin yanında tasarım gücüne de bağlıdır.

*"Mimarlık yaşanılabilir mekân tasarlama işidir. İnsanların yaşamalarını kolaylaştırmak ve barınma, dinlenme, çalışma, eğlenme gibi eylemlerini sürdürebilmelerini sağlamak üzere gerekli mekânları, işlevsel gereksinimleri ekonomik ve teknik olanaklarla bağdaştırarak estetik yaratıcılıkla inşa etme sanatı; başka bir tanımlamayla, yapıları ve fiziksel çevreyi uygun ölçülerde tasarlama ve inşa etme sanat ve bilimidir. İnsan barınmak için yaşamak ve doğa şartlarından korunmak için bir mekân ihtiyacı duyar ve bu mekânı kendine özgü kültürel, fonksiyonel, teknik ve farklı zevklerde yaratır."*<sup>154</sup>

Mimarlık insanlık tarihi kadar eski ve evrensel bir meslektir. İnsanlık tarihinin her döneminde önemli meslekler arasında olmuştur. Dini yapıların, ihtişamlı yapısıyla tanrıya ulaşma arzusundan, farklı dinlerin kimlik özelliklerini gücünden, iktidarı gücünü simgeleyen saraylara ya da bir kentin dokusunu oluşturan basit konut tiplerine kadar her türlü açık ve kapalı mekânı tasarlar.

Mimari tasarımın öznesi olan yaşam, coğrafi, iklimsel, kültürel, demografik farklılıklar içerir. İnsanlar için tasarlanan bu çevre kırsal veya kentsel olabileceği gibi, yapıları veya mekânları kuşatan yakın dış çevre de mimarın içine girer. Bu peyzaj mimarisidir. Dış çevrede yer alan bütün objeler de mimari konunun içindedir. Dış çevrenin yanında iç mekânda mimarın konusudur. Mekân, içinde yaşamın gerçekleştiği fizik ortam olarak tanımlanabilir. Günün

<sup>153</sup> Gerard Monneier, *Mimarlık Tarihi*, Çev: İsmail Yergüz., 1.Baskı, Dost y, Ankara, 2006,s.129,130

<sup>154</sup> <http://www.mimarenes.net/?p=61> 11.02 2008

koşulları ve ihtiyaçları sürekli değiştiğinden iç mekân düzenlemesi mimaride önemli bir yer almıştır.

*"İç mimarlık hem sektör hem de eğitim alanlarında 20. yüzyılın başında Amerika Birleşik Devletlerinde kurumsallaşmıştır. Dünya'ya yayılan bu meslek, özünde "Güzel Sanatlar ve Süsleme (dekoratif) sanatların bir doğal gelişimi, Ev ekonomisinin bir parçası ve Mimarlığın odaklanan özel bir alanı olarak yapılandırılmış ve uzmanlaşarak gelişmiştir. Bu açıdan bakıldığında Güzel Sanatların gerektirdiği plastik değerleri içeren, estetik bilgi ile yoğrulmuştur. Ancak Mimarlığın bina olgusuyla ilişkilendirilen bir konumda da yer almaktadır. Bina içinde yaralan mekânların hacim ve yüzeylerini değerlendiren bir boyutu içermesine karşın; yapı sistemleri, fiziksel çevre kontrolü, aydınlatma, ergonomi, ısıtma, vs gibi mekân konforu konularında da bilgili olması gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında mekânı kullanan bireylerin kalitesini, konforunu öne çıkartan tanımlı mekânların, tanımlı işlevlerle, kullanıcı için biçimlendirilmesi ve tasarlanması içermektedir."*<sup>155</sup>

İnsanın yaşanabilir mekân özlemi, konfor ve estetiği önemsemesi, yalnız yapıyla olmamaktadır. İnsanların iç mekânlarda da bir bütünlük ve arayış içinde olmaları iç mekân düzenlemelerine verilen önemi artırmaktadır.

*"Bu açıdan bakıldığında mesleğimiz her türlü iç mekanda ve bu mekanların yapılanması için gerekli mobilya tasarımı, boya, kumaş, aydınlatma, vs konularında hizmet verdiği düşünülmelidir. İster birey, ister aile, ister bir kurum olsun, kendi yaşayış/yapısal/işleyiş/çalışma özelliklerine uygun olarak tasarlanmış bir iç mekânda günün neredeyse tamamını geçiriyor olması moral değerlerle birlikte performansını da artıran çevre verilerine dönüşecektir. Bu nedenle kullanıcısı henüz belli olmadan ortaya çıkan binalar iskan ruhsatı alınmış olsa bile, henüz bitmemiş olarak kabul edilmelidir. Çünkü mekânı yaşanır kılan onu kullanan bireylerdir ve mekânlara yaşanmışlığını verende bu bireylerin oluşturduğu kimliğin mekânlara aktarımıdır."*<sup>156</sup>

Mimarlıkla ilgili geçmişten günümüze birçok tanımlamalar yapılmıştır

"MÖ 1. yy.'da yaşamış olan Roma'lı mimar Vitruvius "De Architectura" adlı kitabında başarılı bir mimarlık için "Utilitas, Firmitas, Venustas" (kullanışlılık, sağlamlık, güzellik) etmenlerinin gerekli olduğunu ileri sürmüştür. Rönesans' ta bu tanım, "Comodita, perpetuita, bellezza" (kullanışlılık,süreklilik- kalıcılık, güzellik) olarak benimsenmiştir. 1581'de bir İngiliz yazarı mimarlığı "yapı bilimi" olarak tanımlarken 19.yy'da İngiliz

<sup>155</sup> <http://www.icmimarlik.net/cat.asp?nid=17> 11.02.2008

<sup>156</sup> <http://www.icmimarlik.net/cat.asp?nid=17> 11.02.2008

eleştirmen John Ruskin mimarlığın "yapılara uygulanan süslemeden başka bir şey olmadığı" nı ileri sürüyordu. Amatör bir eleştirici olan Sir Henri Watton "The Elements of Architecture" (1624) adlı kitabında mimarlığın üç koşula ( kullanışlılık, sağlamlık, güzellik) yanıt vermesi gerektiğini belirtir. Frank Lloyd Wright'a göre de "mimarlık biçim haline gelmiş yaşamdır."<sup>157</sup>

Varlığı İnsanlık tarihi kadar eski olan ve en eski mesleklerden bir olan mimarlık yapı sektörünün de ayrılmaz bir parçasıdır. Yapı sektörü ise, tüm dünya ülkelerinde, hiçbir zaman değerini ve varlığını yitirmeyecek en büyük sektör olup, diğer sektörlerin de itici gücü olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle, mimarlık, geçmişin birikimleri ve deneyimleri üzerine inşa olur.

Mimarlık mesleği konusunda yanlış anlamalar sonucu çizim sanatı olarak algılanmış, mimari sanatına yardımcı olan ancak çalışma alanı, tüm yapılarda kullanılan elemanların malzeme, mukavemet, statik ve dinamik durumlarını ve ekonomisini inceleyen bilim dalı olan inşaat mühendisliği ile mimarlık kavramları birbirine karışmıştır. Mimarlık sanat dalıdır. İçinde çevre düzenlemesi, iç mekân düzenlemesiyle, sosyal, ekonomik ve toplumsal koşullarla şekillenen mekân yaratma sanatıdır.

Toplumların kültürel, ekonomik, sosyal ve coğrafik yapılarına göre şekillenir. Mimarlık yapının oluşumundan çevre tasarımı ve iç mekan tasarımı kadar yaşanabilir estetik çevreler yaratır. Mimari geçmişten günümüze toplumun gelişim ve değişimlerine şahitlik eder. Toplumun ulaştığı ekonomik ve kültür düzeyini ifade ettiği açık hava müze görevini üstlenir.

Mimarlık aynı zamanda bir toplumun yaşanabilir alanlara estetik bakış açısını ifade eder.

---

<sup>157</sup> <http://www.ikikardesizolasyon.com/forum/mimarlik-nedir-t83.0.html> 11.02.2008

## 5.2.5.MÜZİK

İnsanın yaşamının ayrılmaz parçası olan müzik insan yaşamını sesle anlatma ve ifade etme sanatıdır. Müzik insanının bütün duygularını sesle ifade eder.

"İnsana, bütün sanatlardan daha büyük bir kolaylı ve etkileme gücüyle ulaşan müziği " seslerle düşünme, sesler aracılığıyla yaşamı duyumsama ve geliştirme yolunda insan gerçeğinin, bütün ilişkiler içinde, araştırılması sanatı" olarak tanımlayabiliriz. Müzik matematiksel bir mantık, disiplin, zamanı kullanma, suma, diyalog kurma, hareket etme ve ilişkiler sanatıdır."<sup>158</sup>

Müziğin doğusunda insanın korkularından arınma ve doğaya karşı güçlü durma durumu söz konusudur. Doğa devinim halindedir. Hareketlidir. Ve sürekli ses vardır. Ayla Ersoy şöyle ifade eder.

*"Müzik sanatı büyüden doğmuştur. Bazı büyülü adların söylenmesi yasaklanmış olup, onların yerine başka sesler kullanılmıştır. Böylece kutsal olmayan sesler, büyülü seslerden doğmuştur. Ritmik ve düzenli ses tekrarları ilkel insanlarda büyüün etkisini artırır. Müzikte bu ahenkli seslerin tekrarlanmasından oluşmuştur. Böylece müzikteki belli yükseklikteki tonlar, şarkı söylenebilmesi için gerekli tonal ritmik yapıya ulaşmıştır. Yaylı ve telli çalgıların öncüsü, avcılarının kullandıkları yay idi, üfleme çalgıların öncüsü de yine, avcılıkta işaret vermek için kullanılan araçlardı."<sup>159</sup>*

Müzik en genel tanımı ile sesin biçim, devinim ve ritim kazanmış hâlidir. Bu unsurlar dinleyenin zihninde şekillenerek duygulara dönük etki yaratır. Müzik söz unsuruyla bir başka anlatım yaratır. Söz unsurunun müzikle birleşmesi bir kompozisyon oluşturur. Dinleyen söz ve müziği bir bütünsellik içinde algılayarak müziğin oluşumunu zihninde gerçekleştirir.

*" Müzik iki temel ögeyi içerir: ses malzemesi ve onun insan tarafından değerlendirilmesi. Bu iki öge, müziği hazırlayan " seçme ve yönlendirme" eylemi olarak sağlamıştır. İnsanoğlu böylece sesleri kendi amacına uygun biçimde kullanmayı başarmıştır. " müzik, belli bir amaç ve yöntemle, belli bir güzellik anlayışına göre işlenerek birleştirilmiş seslerden oluşan estetik bütündür."<sup>160</sup>*

<sup>158</sup> Cavidan Selanik, *Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni*, 1. Baskı, Doruk y, Ankara, 1996, s2

<sup>159</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş*. Sanat Yorum.Y.,İstanbul,2002, s.34

<sup>160</sup> Ahmet Say, *Müzik Tarihi*, 4. basım, Müzik ansiklopedisi y, 2000, s 17

## *Müziğin oluşumunda kendini en yalın biçimiyle ifade etme durumu vardır*

*"Müzik özü gereği insanın duygularının, yaşantısının ve zekâsının dolaysız bir şekilde dile getirdiği bir sanat türüdür. Ne denli içsel duyguları dile getirirse, sanatsal etkinlik gücü de o denli üst düzeyde olur. Müzikte bu içsellik kendine uygun bir biçim içinde oluşur. Müzikte işitme duygusuna dayalı tonaj sisteminin soyut varlığı doğada yoktur ve hiçbir benzetmeye başvurmaz. Sanat türleri içinde başka hiçbir sanat böylesine yetkin ve kapalı bir bütün oluşturmaz. Müzik yapıtının ortaya çıkması için gerçek dünya ile ilgisi ve bağlantısı yoktur. Bütün bir yaşamın tutkularını, özlemlerini ve bilinçaltında kalmış duyguları dile gelir."<sup>161</sup>*

Müzik sanatının diğer sanat dallarından ayrılan en önemli özelliği bir zaman sanatı olmasıdır. Müzik icra edildiği andan itibaren varlığını hissettirir.

*"Bir ses sanatı olan müzik, plastik sanatların aksine, tıpkı söz sanatlarında olduğu gibi bir zaman sanatıdır. Plastik sanatlarda kullanılan malzemenin( boya, alçı, çamur, taş vb) elle biçim verilebilen nesnel malzemeler olmasına ve bu malzemelerle yapılan eserlerin belerli bir mekân içerisinde yer almasına karşın, ses ve söz sanatlarının ana malzemesi, ancak işitme duyumuzla algılayabildiğimiz sesler'dir. Dolayısıyla bu tür yapıtlar bu tür yapıtlar, mekân bölümleri içinde değil, zaman kesimleri içinde yer alabilirler. bu nedenle de yer aldıkları zaman kesiminin sona ermesiyle yok olurlar. Plastik sanat yapıtlarını ikinci kez görebilmek için, bulundukları mekân bölümüne bakmak yeterlidir. Ancak ses sanatının yer aldığı zaman kesimi, ilerleyen her saniyede biraz daha gerilerde kalmış olacağından, bir kez daha yaşayabilmek ve o sesleri bir daha dinleyebilmek mümkün değildir."<sup>162</sup>*

Sidney Finkelstein müziği teknik şekilde değerlendirip tanımlamaktadır.

*"Teknik değişle müzik, ses yüksekliği ( diklik – perde) ( incelik-kalınlık) ce tartım ( ritim ) bağlantıları içinde düzenlenmiş seslerin sanatıdır. Müzik insana sesinin, insan kulağının ve de seslerin daha zengin, daha karmaşık biçimde düzenlenmesine olanak veren, dolayısıyla da insan sesinin ve insan kulağının daha iyi gelişmesini sağlayan müzik gereçlerini( çalgılarını) yapma becerilerinin bir gelişimidir. Ne var ki, müzik, salt insanların seslerin nasıl işlenebileceğine duydukları merakla gelişmezdi. En başında bu yana müzik, insanların coşkusal bir etkinliği, bu coşkulara dışsal bir biçim verme yolu olagelmıştır. Konuşmanın müziği olan çekim, vurgu ve seslemenin bulunmadığı bir konuşmayı tasarlayalım; müziğin taşıdığı güç*

<sup>161</sup> Ayla Ersoy, *Sanat Kavramlarına Giriş. Sanat Yorum.Y.*, İstanbul, 2002, s. 25

<sup>162</sup> Ahmet Say, *Müzik Tarihi*, 4. Basım, Müzik ansiklopedisi y, İstanbul, 2000, s 78–79,

*konusunda bir şeylerin o zaman farkına varabiliriz. Bir düşünce aracı olarak konuşma dilinin esas gücü sözcük anlamlarında, dilbiliminde yatar.”<sup>163</sup>*

Müziğin tek bir tanımı üzerinde karar vermek çok güç, bu bakımdan farklı açılardan farklı bilimsel yaklaşımlardan tanımlar görülebilmektedir. Bu bağlamda müziğin tek bir tanımla açıklanması yerine farklı açılardan (sosyolojik, psikolojik, akustik, politik vb.) yapılan birden fazla tanımla açıklanması yaygınlık kazanmıştır. Bir sosyologun müziğe olan yaklaşımıyla, bir akustik fizikçinin yaklaşımı arasında gerek tanım, gerek metodolojik olarak büyük farklılık vardır. Tüm bu yaklaşımlar müzikologlar ve müzik teorisyenleri tarafından araştırılır ve değerlendirilir.

Müziğin oluşumunda dört unsur göze çarpar; Diklik, yoğunluk, süre ve tınıdır. Müzik konusunda en büyük sıkıntı, müziğin bilimsel yönleriyle yeteri kadar tanıtılamamasıdır. İnsanların günlük hayatta bile sürekli iç içe oldukları bu olguya bilimsel yaklaşmak faydalı olabilir.

*“Musiki-musika-muzika-müzik kelimeleri Yunanca kökenlidir.*

*Yunan alfabesinde m-o-u-s-a harfleriyle yazılan ve musa diye okunan peri anlamındaki kelimenin sonuna gelen -ike veya -ika takısı, o kelimeye konuşulan dil anlamını kazandırır; Elenika (Yunanca), Turkika (Türkçe), İtalika (İtalyanca) örneklerinde olduğu gibi...*

*Musa'ya eklenen -ike takısı, peri kelimesine de perilerin konuştuğu dil anlamını verir.( ta musiké )*

*Müsikiye daha sonraları toplumumuzda İslâmi terimle meleklerin dili denilmiştir.(Elest bezmi'nin avazesı)”<sup>164</sup>*

Bu tanımlara bakıldığında, müziğe eski çağlardan itibaren batıda da doğuda da tanrısal özellikler atfedildiği görülür.

Müzik sanatların içinde insanı zihinsel ve duygusal olarak en çabuk etkileyen sanat dallarından biridir. Müzik insanın duygu ve düşünceleri sonucu yaratılması ile sanattır. Sonsuz bir üretim ve yaratım yönü vardır. Müzik duygusal olarak algılanması yanında akıl ile kavranabilir. Müzik insan hafızasına kaydedilir. Bu özelliği ile bireyin ve toplumun algı, duygu ve us açısından durumunu ifade

<sup>163</sup> Sidney Finkestein, Müzik Neyi Anlatır, 3. Baskı, Kaynak y, İstanbul, 2000, s10

<sup>164</sup> <http://www.diyadinnet.com/YararliBilgiler-488&Bilgi=bilimsel-m%C3%BCzik-nedir-ve-m%C3%BCzik-nedir>  
11.02.2008

eder. Toplumun gelişim ve değişimine katkı sunarak, bu değişimden kendiside etkilenir. Müzik sosyo- kültürün ayrılmaz bir parçasıdır.

*"Sosyo- kültürel sistemin gerçekten var olması için iki önemli değişkenin bulunması gerekir: bunlar, birer biyo-kültürel varlık olan insanlar ve insanların birbiriyle anlaşmak için kullandığı sembolik sistem, yani dil'dir. Dil ile müziğin genel ilişkisi konusunda çağdaş dilbilimci George Thomson şöyle demektedir." Dilbilgisi ile müziksel biçimin ilkeleri ortak bir temele dayanır. Bu temel, " İş" tir. İnsan sesi, müzikal niteliğine iş şarkıları sayesinde kavuşmuştur. Nakarat ya da heyamola, insanın çalışma sırasındaki zorlama anlarında çıkardığı ve hiç değiştimeden tekrarladığı anlaşılabilir bir çığlıktır."*<sup>165</sup>

İnsanın duygularının bir anlatım aracı olaması müziğin sanatsal gücüdür. Müzik aynı zamanda bir bilimdir. Diğer sanatlarda olduğu gibi üretim sanatçının estetik bakış açısı, yeteneği ve teknik donanımına bağlıdır. Sesin en güzel şekli müzik ile dile gelir. Resim, renklerin birleşmesinden; şiir, kelimelerin kaynaşmasından nasıl oluşuyorsa; müzik de seslerin, duygu, düşünce ve heyecanımızı anlatmak üzere belli bir estetik anlayışına göre seçilip işlenmesinden oluşmaktadır. Müziğin ilk oluşumunda ilkel duygusal tepkiler vardı. Ama insanın bilgi birikimi arttıkça müzik yaratısında düşünsel üretim ön plana çıkmıştır. Sanat kavramında diğer alanlarda olduğu gibi müzikte de tasarım ve estetik planlama müziği bilim ve sanat yapan özelliklerdir.

Bugün dünyanın neresine gidilirse gidilsin en yerel toplumlardan, en uygar toplumlara kadar müzik, sosyal yaşamın ayrılmaz parçası durumundadır. Yerel, ulusal ve evrensel anlamda müzik insanın kimliği haline gelmiştir. Dünyanın her yerinde yapılan müzik festivalleri, yarışmaları ve müzik organizasyonlarını görebilmekteyiz. Müzik diğer sanatların yanında da var olmuştur, sinemada olmazsa olmaz bir değer. Tiyatro sanatının yardımcısı olmuştur. İnsanın yaptığı her aktivitede müzik var olmuştur. Devletler müzik alanında yerel ve ulusal ve uluslar arası alanda topluluklar oluşturmuştur.

Başlangıcı belirlenmeyecek kadar uzak olan bir zamandan bu yana, ilkel kabileler tarafından yapılan temsili nitelikteki toplantılara, dini ayinlere, bir ritimsel gürültü eşlik etmekteydi. Bu gürültüyü, hem ritmin müzikten önce var olması biçiminde açıklamak, hem de müziksel gösterilerin en eskisi olarak kabul etmek

---

<sup>165</sup> Ahmet Say, *Müzik Tarihi*, 4. basım, Müzik ansiklopedisi y, 2000, s. 31

mümkündür. Müzikten önce ritim vardır ve müziğin doğmasını koşullayan etmen olarak sunulabilir.

İlk ritimden bugüne insanın ulaştığı çok sesli müzik sürecine baktığımızda müzik sanatı insanın evrim sürecindeki gelişimine en doğru şahittir. Ve şu değerlendirme yapılabilir. İnsan var oldukça müzikte var olacaktır. Bugün müzik sektörünün dünyada ulaştığı boyut, müzikle ilgili teknolojiler, hayatımızın her alanına girmesiyle görülmektedir.

Bu bağlamda müzik alanı çok geniş bir yelpazeyi içerir. Müzik üretiminden dinleyiciye ulaşmasına kadar karmaşık birçok yapıyı içerir. Sanat yöneticisi bu alanla ilgili boşlukları doldurabilmelidir. Müzik, üretiminden dinleyicisine ulaşana kadar sanat yönetiminin alanına girer.

#### 5.2.6.Tiyatro

Tiyatro, bir sahnede, seyirciler önünde oyuncuların temsil etmesi amacıyla yazılmış edebi eserdir. Tiyatro önce edebi bir metin olarak ortaya çıkar. Yazarın hayal dünyası oyununun nasıl başlayıp nereye varacağı, neyi anlatacağı, nasıl anlatılacağını şekillendirir.

" Tiyatroyu anlamada önkoşul tiyatronun kendine özgü kuralları olduğunu bilmektir. Eski anlayışta tiyatro biliminin zaman zaman yazın bilimine katılmış bir şey olduğu sanılırdı; bu anlayış uzun süre yanıltıcı bir rol oynamıştır. Oysa tiyatro yaratısı yazınsal kurallardan apayrı, kendine özgü kuralları ve nitelikleri içeren yapıtlarla oluşur"<sup>166</sup>

Tiyatro metni değerlendirildiğinde, sanatsal değeri kendine özgü kurallarıyla, sahne de hayat bulması ve bu hayat buluşuyla seyirci üzerinde etki etmesidir. Yazılan bu metin salt bir sanatsal metin olarak okunmasında edebi bir metin olarak değerlendirilmesi beklenmemelidir. Metnin etkisi kendin den değil yazılan bu metnin, sahne olarak ayrılmış bir yerde, oyuncuların söz ve hareketleriyle, canlandırmasıyla etkisi beklenebilir. Tiyatro sanatının etkisi ve özelliği bundandır.

---

<sup>166</sup> Özdemir Nutku, *Sahne Bilgisi*, Kabaıcı y, İstanbul,2002, s.31

*"Tiyatro sözcüğü Yunanca'da "seyirlik yeri" anlamına gelen theatron'dan türetilmiş, dilimize İtalyanca'daki teatro sözcüğünden geçmiştir. Günümüzde modern bir tiyatro binası başlıca üç bölümden oluşur.*

— İzleyicilerin oturarak oyunu izlediği oditoryum;

— Oyunun sergilendiği sahne;

— Sahnenin iki kenarında ve arkasında, çeşitli dekor ve gereçlerin bulunduğu sahne arkası ya da kulis."<sup>167</sup>

Tiyatro ilk insanla doğmuş en eski sanat türlerinden biri olarak kabul edilebilir. İnsan elinde bir metin olmazsa bile doğanın içindeki mücadelede, avlamada bir bakıma hayat gerçekliğinin tiyatrosunu oynuyordu. Avlandıktan sonra avını nasıl yakaladığına dair ayinler yaparak doğaya karşı bir güç gösterisi yapıyordu. Bu da tiyatro olarak değerlendirilebilir.

*"Tiyatro da başka sanatlar gibi dinsel törenlerden doğmuş, sonra dinden bağımsızlaşarak sanatlaşmıştır. Kökeninde, ilkel insanın doğa olaylarını kendi bedensel hareketleriyle simgesel olarak temsil etme çabaları yatar. Avrupa'da Üst Paleolitik Çağ'dan (İ.Ö 40-10 bin yıl önce) kalma mağara resimlerinde, ellerine ve yüzlerine hayvan postları geçirmiş insanların ritmik hareketler yaptığı görülmektedir. Bunlar, maske ve kostüm kullanımının, dolayısıyla tiyatronun ilk örneği sayılır. Maske, kişinin kendi kimliğinin aşarak başka kimlikleri ve daha genel varlık biçimlerini temsil etmesinin en etkin yollarından biridir."*<sup>168</sup>

Yunanca theatron sözcüğünden gelmektedir. Çünkü günümüzdeki anlamıyla çağdaş tiyatronun tarihi bağ bozumu tanrısı Diyanizos adına yapılan dinsel törenlere dayanmaktadır. İlk tiyatro şenliği M.Ö. 534 yılında Atina'da yapılmıştır.

Tiyatro sanatı bir sahne sanatıdır. Canlı performansı içerir. Seyirci ve oyuncular anı havayı solurlar ve alıcısıyla etkileşim halinde olan bir sanattır. Sahnede başlar ve sahnede son bulur. Metin olarak Tiyatro eseri, olayları oluş halinde gösterir. Sınırları belirler. Anlatılmak istenen konuyu ve sonuçları gösterir. Bu yönüyle yazıya, konuşmaya ve eyleme dayanan bir gösteri sanatı olarak da tanımlanabilir. Ancak yazın yönü edebi bir değer olarak değerlendirilmemelidir.

<sup>167</sup> <http://www.tiyatrotarihi.com/> 12.02.2008

<sup>168</sup> <http://www.tiyatrotarihi.com/> 12.02.2008

*" Tiyatro yapıtı, daha doğarken yazınsal yapıttan ayrılır; çünkü sözcük ve kitap biçimleri içinde saptanmış yazın tek kişinin yaratıcılığı ile ortaya çıkar. Bu kişi dünya görüşünü, üslubunu, biçimini ve anlattığı insanları yalnız başına üretir. Oysa tiyatro biriktelik başarısına bağlıdır; çeşitli güçlerin birlikte çalışmasıyla yapıt ortaya çıkarılır."*<sup>169</sup>

Tiyatroyu bir edebiyat ögesi olarak düşünmenin yanında, sahneye çıkmasıyla yardımcı diğer öğeler tamamlamaktadır. Bunların en başında oyuncular gelir. Bir tiyatro eserinin insan ögesi olmadan yaşama geçmesi mümkün değildir. Oyuncunun yanında, sahne, sahne düzeni, sahnedeki dekor, ışık, kostüm, müzik ve teknik elamanlar gibi unsurlar katılabilir.

*"Tiyatro; şiir, edebiyat, felsefe ve tarihi, müzikle dansı, resim ve estetikle mimariyi, sesle jesti, dekor ve kostümle ışığı, teknoloji ile elektroniği, daha birçok bilim ve sanat disiplinlerini kendinde birleştiren ve bu bileşimden kendi sentezini yaratan bir sanattır."*<sup>170</sup>

Tiyatro edebi eser olarak yazılırken temel amaç metni roman hikâye ve masal gibi okuyucuya sunmak değildir. Temel amaç metnin seyirci karşısında sahnelenmesidir. Diğer edebi metinlerde okuyucu okuduğu edebi metinle arasına başka etmenler sokmazken, tiyatro metni başlı başını toplumu ve bireyleri yani seyircinin, kulağına, gözüne, zihnine, psikolojisine etki etmeye çalışır.

Tiyatro başlı başına diğer sanat dallarını içine alan, karışık bir sanat dalıdır. Tiyatro belli bir mekân ve zaman içine alıp bundan kesitler sunan bir sanat dalıdır.

*" Tiyatronun yaşamı, seyirciden seyirciye, seyirciden sahneye olan kan dolaşımı ile gerçekleşir. Bunun için de, seyirci topluluğunun yapısı, sahneye koyuş biçimi, oyuncuların özellikleri tiyatronun yaşamasında etkindir."*<sup>171</sup>

Tiyatro insanoğlunun gelişimiyle ilkel toplumdan günümüzde ki çağdaş toplumlara kadar farklı evreler geçirmiş, bu gelişim ve değişim sürecini de deyam etmektedir. Tiyatro antik yunan tiyatrosuyla başlatılmaktadır. Dünya tiyatrosu sınıflandırıldığında antik yunanla başlatılarak, Romantik tiyatro ve günümüz çağdaş tiyatroya kadar götürülebilir. Bu değişim ve gelişim süreci tiyatro yapıtı üzerinde de ektilidir.

<sup>169</sup> Özdemir Nutku, *Sahne Bilgisi*, Kabcacı y, İstanbul,2002, s.31

<sup>170</sup> Okday Korunan' ın "Oyuna giden patika" kitap hazırlık dosyasından bir bölüm.

<sup>171</sup> , Özdemir Nutku, *Sahne Bilgisi*, Kabcacı y, İstanbul,2002, s.32

" Tiyatro yapının geçici niteliği, tiyatro sanatını her çağa göre yeniden kumak için ön çalışmalara zorlar kişileri. Sözgelimi Shakespeare'nin yapıtları için yazınsal değerlendirme aynı kalmasına karşın, tiyatro, çağların değişen profiline, sanatçıların yorumuna, güncel sorunlarına bağlı değişik ve yeni değerlendirmelerine gitmek zorundadır."<sup>172</sup>

Tiyatro bu değişim ve gelişim sürecinde tarihi dönemler içinde şöyle görülmüştür.

- Antik çağ
- Roma tiyatrosu
- Ortaçağ
- Rönesans
- Orta Sınıf tiyatrosu
- 19. yüzyıl ve romantizm
- Çağdaş Tiyatro

Tiyatro değişim ve gelişimi yukarıda sıralandığı gibi gerçekleşmiştir. Bu tarihsel süreç içinde tiyatro akımları da, toplumun ekonomik, sosyal siyasal yapısına göre yeni ve farklı tiyatro akımlarının doğmasına yol açmıştır. Bu akımlar;

"1-Klasikçi Tiyatro

2-Romantik( Koşumcu) Tiyatro

3-Doğalcı (Naturalist)Tiyatro

4-Simgesi Tiyatro

5-Dışavurumcu (expresyonist) Tiyatro

6-Gerçekçi Tiyatro

---

<sup>172</sup> Özdemir Nutku, *Sahne Bilgisi*, Kabaıcı y, İstanbul,2002, s s.32

7-Eleştirel Gerçekçi Tiyatro

8-Toplumcu Gerçekçi Tiyatro

9-Epik Tiyatro

10-Uyumsuz Tiyatro

11- Ezilenlerin Tiyatrosu"<sup>173</sup>

### 5.2.7. Sinema

Yedinci sanat dalı olup olmadığı uzun zaman tartışma konusu olan sinema günümüzde uluslararası alanda ortak bir tanım ve dil oluşturmuştur. Dünyada ulusların ve toplumların propaganda aracı haline gelmiştir. Bu alanda da insanları etkileme, gündem oluşturmada büyük bir güç olmuştur.

Altı sanat dalı ve karma sanat dallarından faydalanarak ortaya çıkan sinemanın, en önemli tartışma konusu, sanat kaygısından çok toplumu etkileme, sanatsal mesajdan çok anlık zevk duygusu tatminine yönelik olduğudur. Bu konuda tartışma konusu olmaya devam ediledursun sinema; istenilen amaca yönlendirilebilen bir sanattır.

Sinema 1800 lü yılların sonundan bu güne gelişimini sürdürmüş, kendi dilini oluştururken içinde barındırdığı birçok meslek grubu kendine özgü yeni dil ve terimler oluşturmuştur. Sinemada görevli kişileri, kabaca, yapım ekibi, yönetim ekibi, senaryo ekibi, oyuncular, çekim ekibi, sanat yönetim ekibi, set fotoğrafçısı, ulaşım ekibi, laboratuvar ekibi, kurgu ekibi, çekim sonrası ses ekibi bulunmaktadır.

*"Film, ses kaydı ve video, doğa ve daha eski neredeyse diğer bütün sanatların gelişimi üzerine köklü bir etkide bulunmuş ve onlar da önemli ölçüde doğa ve daha eski sanatlar tarafından biçimlendirilmişlerdir. Ama sanatlar tayfı geniş olduğu halde, sinema ve kayıt sanatlarının alanı daha geniştir. Sinema, kayıtlar ve bantlar birer medyadır, yani iletişim araçlarıdır."*<sup>174</sup>

<sup>173</sup> [http://www.tiyatrotarihi.com/tyatro\\_turleri.html](http://www.tiyatrotarihi.com/tyatro_turleri.html) 12.02.2008

<sup>174</sup> James Monaco, Bir Film Nasıl Okunur? Sinema Dili, Tarihi ve Kuramı, çev: Ertan Yılmaz, Oğlak y. 2006, 7 basım, s 65

Sinemanın ortaya çıkması teknolojik birçok faktörün bir araya gelmesiyle olmuştur. Teknoloji sinemanın oluşumunda, doğusunda ve gelişim sürecinde sinemanın içinde olmuştur. Teknoloji olmadan sinemanın oluşması mümkün değildir.

*"Sinematografinin getirdiği yenilik, insanların kökeni çok eski tarihlerine uzanan, hareketli görüntüler elde edebilmek istediğinin gerçekleşmiş olmasında yatıyordu. Beyaz perdede görünenler, izleyicileri gerçekten heyecanlandırıyordu. Optik bilimi beklenmedik bir sıçrama yapmış, resmin boyutlarını inanılmaz ölçüde geliştirmişti. Beyaz perdede bir lokomotifin izleyicilerin üstüne doğru gelmesi, bir fabrikadan işçilerin çıkışı, insanların sokaklarda gidip gelmeleri, bir duvarın gözler önünde yıkılması, seyirciye yepyeni ufuklar açıyordu."*<sup>175</sup>

Sinema, herhangi bir hareketi düzenli aralıklarla parçalara bölerek bunların resimlerini belirleme ve sonra bunları gösterici yardımıyla karanlık bir yerde, bir perde üzerinde yansıtarak hareketi yeniden oluşturma işidir.

*"Sinema genelde, uygulamalı( teknik bir icat olarak sinema bilimsel bir araçtır) alanında çevresel, resimsel, dramatik ve anlatısal alanlardan geçerek müziğe kadar bütün alanları kapsar. Her ne kadar sinemayı en iyi biçimiyle dramatik sanatlardan olarak biliyorsak da , sinema güçlü bir biçimde resimseldir."*<sup>176</sup>

Sinemanın, sanat olarak oluşturulma sürecinde, seyirciye ulaşmasına kadar geçen süreç birçok teknik yapıyı içinde barındırır.

Film göstermeye yarayan özel bir makineyle görüntülerin beyaz perdeye yansıtıldığı salon veya yapıya da sinema denir. İlk film cihazına büyülu fener (lanterne magique) denmiştir.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndaki Madde 5'e göre sinema:

*"Tespit edildiği materyale bakılmaksızın, elektronik veya mekanik veya benzeri araçlarla gösterilebilen, sesli veya sessiz, birbiriyle ilişkili hareketli görüntüler dizisidir."*

---

<sup>175</sup> Rekin Teksoy, Sinema Tarihi, 2. Baskı, Oğlak y, İstanbul, 2005, s 16

<sup>176</sup> James Monaco, Bir Film Nasıl Okunur? Sinema Dili, Tarihi ve Kuramı, çev: Ertan Yılmaz, Oğlak y. 2006, 7 basım, s 33

Sinemanın oluşumunda seyirciye ulaşana kadar yapılan bütün faaliyetler sinema faaliyetidir. Teknik birçok yapıyla varlığını kazanır.

İnsanları ve toplumları çok hızlı bir şekilde etkileyen sinemanın üzerinde de birçok tanımlar yapılmıştır. Rudolf Arnheim'e göre;

*"Film; resim, müzik, yazın ve dansa şu yönden benzer: sanatsal sonuçlar üretmek için kullanılabilir, ama bu amaçla kullanılması zorunlu olmayan bir araçtır. Örneğin renkli resimli kartpostallar sanat değildir ve sanat olmaları amaçlanmaz. Aynı şey bir askeri marş, gerçek itiraflardan oluşan bir öykü ya da striptiz için de geçerlidir. Filmler de mutlaka sanat olmaz zorunda değildir"*<sup>177</sup>

Filmin sanat olabileceğini kararlı bir şekilde reddeden birçok eğitilmiş insan var. Onlar temelde şunu söylüyorlar:

*" Film gerçekliğinin mekanik bir yeniden üretimi olduğu için sanat olamaz" bu görüşü savunanlar bu sonuca resim sanatıyla karşılaştırma yaparak varırlar. Resim sanatında gerçeklikten resme uzanan yol sanatçının gözünden, sinir sisteminden, elinden, en sonunda tuvale atılan fırça darbelerinden geçer. Süreç, nesneden yansıyan ışık ışınlarının bir mercekle sistemi tarafından toplanarak üzerinde kimyasal değişimler yapacakları duyarlı bir katmana yönlendirildiği fotoğrafçılıktaki gibi mekanik değildir. Bu durum, fotoğraf ve filmin " Müzler" in tapınağındaki yerini yadsınamazı haklı kılar mı? Fotoğraf ve filmin yalnızca mekanik yeniden üretimler olduğu, bu yüzden sanatla hiçbir ilişkisinin olmadığı karalamasını baştan sona ve sistemli olarak çürütmek için de mükemmel bir yöntemdir. Bu amaçla, film aracının temel öğelerini ayrı ayrı incelenip " gerçeklikte" algıladıklarımızın onlara denk düşen özellikleriyle karşılaştırılacak. Böylece iki görüntü türünün temelde birbirinden ne kadar farklı olduğu görülecek. Zaten filme sanatsal kaynaklarını sağlayan da bu farklılıklardır. Böylece aynı zamanda film sanatının işleyiş ilkelerini de anlayacağız."*<sup>178</sup>

Sinemanın sanat olup olmadığı tartışılabilirsin sinemanın günümüzde yedinci sanat olarak gücünü hissettirdiği, kitleleri etkilediği ve sektör olarak kurumsallaştığı ortada olan bir gerçektir.

<sup>177</sup> Rudolf Arnheim, *Sanat Olarak Sinema*, çev: Rabia Ünal, 1. baskı, öteki y, Ankara, 2002, s.14

<sup>178</sup> A.g.e.s.14

## İKİNCİ BÖLÜM

### 1.TÜRKİYE’ DE LİSANS DÜZEYİNDE SANAT YÖNETİMİ EĞİTİMİ

Ülkemizde Sanat Yönetimi alanında eğitim veren vakıf ve devlet üniversiteleri mevcuttur. Vakıf üniversitesi olarak, İstanbul Kültür Üniversitesi, İstanbul Bilgi Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi, Devlet Üniversitesi olarak Yıldız Teknik Üniversitesi “Sanat Yönetimi” alanında lisans eğitimi vermektedir.

#### 1.1.İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ

Sanat tasarım Fakültesi Dekanı ismet Vildan Alptekin Sanat ve Tasarım Fakültesinin var oluşunu şu şekilde ifade etmektedir;

*“Sanat ve Tasarım insan hayatının temelini oluşturan en önemli öğelerdir. Tasarımsal kurgular yaşamın fonksiyonel bölümünün temelini oluşturur, sanatsal üretimler ise çağdaş bir düzeyde bireyin gelişimini sağlar.*

*Sanat ve Tasarım Fakültemizin amacı, yukarıdaki doğrultuda; kültürü, sosyal, çağdaş sanatçı ve tasarımcılar yetiştirmektir. Fakültemiz öğrencileri Ülkemizin en tanınmış öğretim üyeleri tarafından tasarım ve sanat dünyasının ve teknolojinin en son yeniliklerini takip ederek alanlarında fark yaratacak şekilde yetiştirilir.*

*Bölmelerin birçoğuna öğrenciler yetenek sınavı ile alınırlar, hazırlık sınıfı okumadan eğitimlerine başlarlar. Her bölüm kendi alanına yönelik programına, derslerine ve ders içeriklerine sahiptir. Programlar aynı zamanda öğrencileri profesyonel yaşama hazırlayacak biçimde düzenlenir. Bunların yanı sıra her program, öğrencilere sanat ve tasarım alanında daha donanımlı olmalarını sağlayacak geniş bir seçmeli ders seçeneğine sahiptir. Dersler uygulamalı ve teorik dersler olmak üzere dengeli bir dağılım gösterir. Öğrencilerimiz özel isteklendirme yöntemleri ile yönlendirilir ve onların sanat*

*ve tasarım alanındaki yetileri geliştirilerek çok iyi bir sanatçı ve tasarımcı olmaları sağlanır.”<sup>1</sup>*

**İstanbul Kültür Üniversitesi Sanat tasarım fakültesi bünyesinde eğitim faaliyetlerini sürdüren Sanat Yönetimi bölümü bölüm başkanı Prof Dr. Nükhet Güz Sanat Yönetimi bölümünün var oluş amacını şu şekilde ifade etmektedir**

*“İstanbul kültür Üniversitesi, sanat yönetimi bölümü 2002–2003 ders yılından itibaren eğitime başlamıştır. Alışlagelmişin dışında sanatsal projeler üretecek sanat yöneticilerini ihtiyaç olduğunu bilinciyle fakülte sanat ve tasarım fakültesi içerisinde sanat yönetimi bölümü olarak eğitimine başlamıştır.*

#### **Sanat yönetimi**

*Sanatı ve sanatçıları buluşturup bir eğitim metodolojisi altında yenedünyalar yaratmak,*

*Sanatsal olanakları toplumsal yapının önünde tutarak sanatı özünde benimseyen insanlar yetiştirmek,*

*Sanat ağırlıklı, bilgili, profesyonellere yön veren insanlar yetiştirerek sanatın özgürce var olacağı ortamı yaratmak. Ciddiyet ile şakacılığın sınırında yer alan bir yaratıcılık vardır. Sanat tam orada var olur.”<sup>2</sup>*

**İstanbul Kültür Üniversitesi Sanat Tasarım Fakültesi Sanat Yönetimi bölümünün Eğitiminin Temel Hedefi şu şekilde belirtilmektedir.**

**Estetik, Mesleki Etik değerler, Bilimsel ve Teknik bilgilerin kazandırılmasıdır.**

**Sanat yönetimi bölümüne yetenek sınavıyla alınan öğrenciler için başvuru koşulları şu şekilde belirtilmiştir.**

**Bu ana sanat ve bilim dalına ÖSS sınavında 160 ya da üzeri puan almış öğrenciler başvurabilir. Bu puan almış öğrenciler özel yetenek sınavına tabi tutulmaktadır. İstanbul Kültür Üniversitesinde mezuniyet Sanat Yönetimi Bölümüne her yıl için ortalama 60 öğrenci alınmaktadır. Dört yıllık lisans programında öğrenciler hukuk ve iktisat içerikli teorik derslerin yanı sıra yoğun**

<sup>1</sup> <http://sanattasarim.iku.edu.tr/site/index.asp> 14.02.2008 İsmet Vildan Alptekin

<sup>2</sup> <http://sanattasarim.iku.edu.tr/site/index.asp> 14.02.2008 Nükhet Güz

sanatsal uygulamalı derslerle uzmanlık düzeyinde eğitim alarak “Sanat Yöneticisi” unvanını kazanacaklardır.

Sanat Yönetimi bölümünde okuyan öğrencilerin aynı zamanda staj yapmak zorunluluğu vardır. Staj eğitimin önemli bir bölümünü içerir.

Seminer ve atölye konuları şu şekilde belirtilmektedir.

— Güncel konular üzerine tartışma, sanata yönelik simgelerin oluşturulması

— Sanat parametrelerini tartışmak amacı ile gerekli terimleri bulma deneyleri

— Toplu uygulama (ensemble) çalışma metodolojisi, - Temel çizimden özgün tasarıma sanatsal anlamlar yükleyerek gelişmek

— Tarihsel sanatı kullanarak güncelin analizi, - Edebi ekoller ve modern sanata giriş, post modern anlamak.

Öncelikle bölüm içinde uygulama alanları yaratılarak öğrencilerin profesyonelliğe hazırlanmaları sağlandığı gibi, Eğitim, Kültür ve Turizm Bakanlığı, TRT Genel Müdürlüğü, yazılı ve görsel medyanın ilgili birimleri ile sanat çevre ve kurumlarında staj dönemleri öngörülmektedir.

İstanbul Kültür Üniversitesi Bölüm Başkanı Prof. Dr. Nükhet Güz Sanat Yönetimi Mezunları Çalışma Alanları şu şekilde ifade etmektedir.

*“Sanat Yönetimi bölümü mezunlarının, alanlarıyla ilgili bilgiyle donanmış olarak, sanat estetiği ve evrensel sanat felsefesine yatkın birer işletmeci olarak mezun olacaklardır. Mezuniyet sonrası çalışılabilecek başlıca alanlar aşağıda sıralanmıştır.*

*Resim galerisi, fuar organizasyonu, sanatçı ve copyright ajansı, fonetik ve plastik sanatlarda üst düzey yöneticilik, sanat danışmanlığı, müzecilik, tiyatro işletmeciliği ve müdürlüğü, sanatçı ajansı ve televizyon kanalı kuruculuğu ve işletmeciliği, televizyon ve sinema için program ve film yapımıcılığı, televizyon ve tiyatro genel sanat yönetmenliği.<sup>3</sup>*

---

<sup>3</sup> <http://sanattasarim.iku.edu.tr/site/index.asp> 14.02.2008 Nükhet Güz

## 1.2 İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ

İstanbul Bilgi Üniversitesinde Sanat Yönetimi Bölümü yanında, diğer üniversitelerde Sanat Yönetimi bölümü içinde yer alan sahne ve gösteri sanatları bölümüne kültür yönetimi bölümü olarak iki bölüme daha ayrılmıştır.

### SANAT YÖNETİMİ BÖLÜMÜ

Sanat Yönetimi Bölümü İstanbul Bilgi Üniversitesinde İletişim Fakültesi bünyesinde bir bölüm olarak yer almaktadır. Programın Koordinatörü olarak; Yrd. Doç. Dr. Deniz Ünsal görev almaktadır. Ünsal sanat yönetimi bölümünün kurulma hedeflerini şu şekilde ifade etmektedir;

*"Günümüzde bienaller, sanat fuarları ve müzeler sanatın sergilenmesinin ötesinde izleyici ile süregelen bir ilişki ve çok yönlü bir iletişim kurmak durumundalar. Bu ilişki bir yandan kurumların mali açıdan ayakta kalmalarını sağlarken, öte yandan sanatın ve sanatçının yaratıcılığına, izleyicinin beklentisine ve toplumsal sorunlara duyarlı olmayı da beraberinde getiriyor. Sanat Yönetimi Programı bu felsefeden yola çıkarak görsel sanat kurumlarının katılımcı, paylaşımcı ve sürdürülebilir olabilmeleri doğrultusunda karar alabilecek ve uygulayabilecek genç yöneticiler yetiştirmeyi hedefliyor."*<sup>4</sup>

İstanbul Bilgi Üniversitesinde Sanat Yönetimi bölümü 2006- 2007 akademik yılında açılmıştır. Geleceğin sanat yöneticilerini yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Koordinatörü olan; Yrd. Doç. Dr. Deniz Ünsal Sanat Yönetimi bölümünün amaçlarını şu şekilde ifade etmektedir,

*" \* Sanat Yönetimi Programı müze, galeri, sanat fuarları, bienaller ve benzeri kurum ve etkinliklerde sanatı toplumsal ve ekonomik kalkınmanın ayrılmaz bir parçası olarak ele almaktadır.*

*\* Program, sanat tarihinden sanat kurumları işletmeciliğine, sanat eleştirisinden müze eğitim programları tasarlamaya dek uzanan geniş bir yelpazede dersler sunmaktadır.*

*\*Öğrenciler, görsel sanatların ulusal ve uluslararası düzeydeki kültürel ve ekonomik etkisini göz önünde bulunduran, yaratıcı ve*

---

<sup>4</sup> <http://map.bilgi.edu.tr/art.htm> Yrd. Doç. Dr. Deniz Ünsal 14.02.2007

*disiplinlerarası ihtiyaçlara cevap verebilecek bir donanıma sahip olacaklardır.”<sup>5</sup>*

**İstanbul Bilgi Üniversitesi Sanat Yönetimi Bölümünden mezun olanlar;**

Sanat ortamına yön veren çeşitli kurumlarda yöneticilik başta olmak üzere, iletişim, sponsorluk, sergileme, program ve seyirci geliştirme gibi çeşitli görevlerde çalışabilecek olan Sanat Yönetimi mezunlarının iş alanlarından bazıları şunlardır:

- \* Müzeler
- \* Sanat Fuarları
- \* Bienaller
- \* Sergiler
- \* Galeriler
- \* Özel sektör ve kamuda kültür-sanat kurumları

## **SAHNE VE GÖSTERİ SANATLARI BÖLÜMÜ**

Sahne ve Gösteri Sanatları Yönetimi Programı olarak tiyatro, dans, opera ve performans sanatları alanındaki kurum ve girişimlerin işleyişi hakkında formasyon vermek ve işletme bilgisini deneyimle bütünleştirecek geleceğın sahne ve gösteri sanatları yöneticilerini yetiştirmek amacıyla kurulmuştur.

Program öğrencileri Türkiye’de ve Avrupa’da kültür-sanat hayatının içinde aktif biçimde yer almaları konusu önemsemektedir. Bu alanla ilgili çalışmalara ağırlık verilmiştir.

Sahne ve gösteri sanatları bölümü öğrencileri Paris’te Centre Pompidou’da (müze gençlik programları), Rock’n Coke Müzik Festivali’nde,

---

<sup>5</sup> <http://map.bilgi.edu.tr/art.htm> Yrd. Doç. Dr. Deniz Ünsal 14.02.2007

ResFest Dijital Film Festivali'nde, İstanbul Kültür Sanat Vakfı'nın düzenlediği uluslararası müzik, caz, sinema ve tiyatro festivallerinde staj yapmışlardır.

Program öğrencileri her yıl akademik araştırmalar ve Çizgili Günler Şenliği ile Sahnesiz Tiyatro Günleri gibi etkinlikler düzenlemektedir.

Bölümün son sınıf öğrencileri Her yıl kültürün belli alanlarında projeler ve akademik çalışmalar üretmektedir. 2007 yılında "Liseliler 2010'a Katılıyor!" adlı bir proje yarışması ile liselilerin İstanbul'un Avrupa'nın Kültür Başkentliği sürecine aktif bir biçimde katılmasına teşvik etmekte ve desteklemektedirler.

Sahne ve Gösteri Sanatları Yönetimi Programı mezunları özel sektör ve kamudaki kültür-sanat kurum ve kuruluşlarının yanı sıra gönüllü ve diğer kar amacı gütmeyen kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşlarında yöneticilik başta olmak üzere çeşitli pozisyonlarda çalışabilmektedirler. Sahne ve Gösteri Sanatları Yönetimi mezunlarının iş alanlarından bazıları şunlardır:

- \* Kamu ve özel tiyatro, opera, bale kurumları
- \* Dans toplulukları
- \* Konser organizasyon kuruluşları
- \* Festivaller
- \* Performans toplulukları
- \* Kültür-sanat merkez ve örgütleri
- \* Ulusal ve çokuluslu müzik şirketleri

Sahne ve gösteri sanatları bölümünde eğitim almak isteyen öğrenciler Özel Yetenek Sınavı ile alınmaktadır. Özel yetenek sınavına girecek öğrenci ÖSS sonucunda en az 160 puan alması gerekmektedir.

Istanbul Bilgi Üniversitesi Kùltür Yönetimi bölümü 2006-2007 akademik yılında açılmış, Kùltür Yönetimi Programı, geleceğın kùltür profesyonellerini yetiştirmeyi amaçlamaktadır.

Kùltür yönetimi bölümünde eğitim alan öğrenciler; büyük bir hızla değışen kùltürel, ekonomik ve sosyal çerçevede yerel, ulusal ve uluslararası düzeyde yaratıcı projeleri yenilikçi yaklaşımlar geliştirebilecek profesyoneller olarak mezunolmaları hedeflenmektedir.

Kùltür Yönetimi Programı, öğrencilere her türlü kùltür ürün ve etkinliğinin tasarlanması, yürütülmesi, pazarlanması ve tüketiminin yanı sıra bu süreçlerin organizasyonu ve yönetimi için gerekli donanımı sağlayacaktır.

Kapsamlı ders programıyla, öğrenciler işletme bilgisi, iletişim ve yönetim becerileri kadar kùltürün çok çeşitli ve zengin uygulamaları hakkında derinlemesine bilgi ve görgü edineceklerdir.

Kùltür alanında çalışan çeşitli kurumlarda yöneticilik başta olmak üzere kurumsal iletişim ve sponsorluk gibi pozisyonlarda çalışabilecek olan Kùltür Yönetimi mezunlarının iş alanlarından bazıları şunlardır:

- \* Özel sektör ve kamuya ait kùltür kurumları
- \* Festival organizasyonları
- \* Avrupa Birliği ve diğer uluslararası kùltür kurumları
- \* Kùltür amaçlı Sivil Toplum Kuruluşları, dernekler ve vakıflar
- \* Film prodüksiyon ve dağıtım şirketleri
- \* Fuarlar
- \* Spor kulüpleri
- \* Yayın şirketleri
- \* Ulusal ve çokuluslu müzik şirketleri

### 1.3 YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

Yıldız teknik Üniversitesi sanat ve tasarım Fakültesi bünyesinde Sanat Bölümünü içerisinde Sanat Yönetimi Programı olarak eğitim vermektedir. Sanat Bölümü, "Birleşik Sanatlar Programı", "Sanat Yönetimi Programı" ve "fotoğraf ve video programı" olarak eğitim vermektedir.

Birleşik sanatlar programı vizyonunu; Geçmişin birikimi ile geleceğe yönelik çalışmalar yapabilen, farklı alanlardaki etkileşimleri sanat alanı ve ortamında değerlendirebilen, düşünceleri biçime dönüştüren, yetenekleri gelişmiş, yüzeysel açıklamaların çekiciliğine kapılmayan, güçlü zihne sahip insanlar yetiştirmek.

Birleşik sanatlar programının misyonu

Geçmişin bilgi, biçim ve becerilerini öğretmek ve günümüz koşulları ile örtüştürmelerini sağlamak.

Yeni teknolojileri kullanmayı ve geliştirebilmeyi öğretmek.

Analiz, sentez, yorum üçlüsünü birlikte kullanma disiplini pekiştirmek.

Sanat için gereken akademik altyapının oluşturulması ve gereken malzemelerin temini, tanıtılması, etkin ve verimli kullanılmasını öğretmek.

Yaşam standartlarını yükseltmek için, günlük yaşam ile sanatı birleştirme becerilerini kazandırmak.

Bir ürün ortaya koymaya yönelik düşünsel yada maddi çalışmalar sürecini oluşturmak.

Ürünün gerçekleştirilmesi aşamasında yönlendirici olan proje, çizim, maket v.b. tümünü en iyi şekilde uygulamayı öğretmek.

Kullanılan malzeme ya da malzemelerin olanakları ve bu malzemelerin amaçlanan işleve uyarlanması kullanılan yöntemleri, parçaların bütün içinde yan yana geliş biçimini ve ürünün onu izleyecek ya da kullanacak olanlar üzerindeki etkilerini bilimin yöntemleri ve akıl yolu ile kurgulayabilmeleri için eğitmek.

**Bileşik Sanatlar Programının mezunlarına Kazandıracakı Bilgi ve Beceriler**

- a. Temel sanat kavramalarını kullanabilme
- b. Yaşamın Değişim ve dönüşümünü değerlendirebilme
- c. Bu değişim ve dönüşümü biçimlendirebilme
- d. Konusu ile ilgili bilgi ve beceriye sahip olma
- e. Proje geliştirebilme sunabilme ve uygulayabilme
- f. Farklı bilgi ve becerileri farklı bir yapı oluşturabilmek için kullanabilmek
- g. Uygulama aşamasında gerek duyulan diğer meslek dallarıyla organize davranış biçimi geliştirebilme
- h. Malzemeyi etkin ve verimli kullanabilmek
- i. Günlük yaşamla sanatı birleştirme becerisi
- j. Kullandığı malzemenin olanaklarını bilmek
- k. Ürünün onu izleyecek veya kullanacak olanlar üzerindeki etkisini kurgulayabilme
- l. Sözlü ve yazılı iletişim kurabilme yeteneği
- m. Sosyal yaşamda uluslararası ve ulusal etkileri izleyebilme

## SANAT YÖNETİMİ BÖLÜMÜ

Sanat alanı ile toplumun her kesimini buluşturacak araştırmalar yapmak ve bunu gerçekleştirecek bireyler yetiştirmek.

Programın Misyonu:

Sanat ve kültürün amaç ve önemini temel alma,

Öğrenciye sanat ve kültür alanlarında etik, politik, eğitsel, sosyal sorunları yönetme becerisi ve eleştirel bakış açısı kazandırma,

Uygulamalı eğitim misyonunu yüklenme.

- Ulusal ve uluslar arası etkinliklerde görsel iletişimi kuvvetlendiren özgün ve nitelikli ortam yaratmak...

## 2.4 YEDİ TEPE ÜNİVERSİTESİ

Sanat Yönetimi Bölümü Yedi Tepe üniversitesinde Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde yer almaktadır.

Sanat Yönetimi Bölümü bir yandan sanatsal etkinlikler, diğer yandan söz konusu etkinliklerin gerçekleştirilme süreci ve sanat mekânlarının organizasyonu üzerine disiplinler arası eğitim veren bir bölümdür.

Etkinliklerin nesnesini oluşturan sanatın tarihsel gelişimi, geleneksel ve modern sanatların etkinlik mekânları, kültürel çalışmalar, film çalışmaları, sanat etkinliklerinin maliyet hesapları, sponsorluk ve halkla ilişkiler gibi, sanat etkinliklerinin "sahne arkası"nı oluşturan bilgiler Sanat ve Kültür Tarihi, Çağdaş Sanat, Sahne Sanatları, Görsel Sanatlar, Halkla İlişkiler, Kültürel Çalışmalar, Pazarlama, Ekonomi, Reklâm Yönetimi gibi dersler aracılığıyla sağlanmaktadır.

Bölüm öğrencileri bir yandan verilen danışmanlık servisleriyle, diğer yandan bilimsel toplantılar aracılığıyla ülkemizde ilk kez Yeditepe Üniversitesi'nin 1998 yılında başlattığı Sanat Yönetimi eğitimi ve çalışma alanları konusunda bilgilendirmekte ve staj yerleri sağlanarak yönlendirilmektedir.

Eğitim sürecinde konser, festival ve sergi etkinliklerinde yer alan öğrenciler bir yandan da bu etkinlikler aracılığıyla deneyim kazanmaktadır.

Yönetim bilgisi ile sanat kuram ve uygulamalarını birleştiren öğrenciler mezuniyet sonrası gerek sahne ve gösteri sanatları başta olmak üzere özel sektörde; gerekse kamu sektöründe çalışma olanağına sahiptir.

Sanat ve İşletme alanlarının bir bileşimi olarak tasarlanan Sanat Yönetimi Lisans Programı, kültür ve sanat endüstrilerinde kariyer yapmak isteyen öğrencileri mesleğe hazırlama amacı taşır. Rekabetçi sanat piyasasına hazırlanan öğrenciler için zorunlu olan stajla birlikte öğrenciler profesyonel deneyim kazanma olanağı bulur.

Yeditepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi bünyesinde yer alan Sanat Yönetimi Bölümü, sanat ve işletme programlarının titiz bir kombinasyonudur. Türkiye'nin önde gelen vakıf üniversitelerinden olan Yeditepe Üniversitesi, uluslararası alanda isim yapmış kadrosu ve sanat yönetimi alanında yükselen gereksinimleri karşılamasıyla haklı bir ün kazanmıştır. Üniversitemizin İşletme Bölümü de, bölümümüzün işletme derslerini üstlenerek programımıza destek vermektedir.

Doyurucu programının yanı sıra, işbirliği yaptığı kültür ve sanat sektörünün önde gelen kuruluşlarındaki staj olanakları, öğrencileri profesyonel sanat yöneticileri olarak hazırlamada önemli rol oynamaktadır.

150 kredi saatlik bir program olan Sanat Yönetimi, üç alanda eğitim vererek üzere dikkatle hazırlanmıştır:

Sanat ve Estetik (60 kredi saat). Sanatla ilgili alan, Çağdaş Sanat ve Yorumu, Türk Sanatı, Görsel Sanatlar, Sahne Sanatları, Estetik ve Sanat Felsefesi, Sanatta Eleştirel Düşünme ve Yazma, Düşünce Tarihi, Temel Sanat, Çağdaş Sanat Uygulamaları, Fuar ve Sergileme Teknikleri gibi dersleri içermektedir.

İşletme (60 kredi saat). Yeditepe Üniversitesi İşletme Bölümü tarafından verilen işletme derslerinden bazıları şunlardır: İşletme Yönetimi, Finansal Muhasebe, Ekonomi, Örgütsel Davranış, Sosyal Psikoloji, Proje Geliştirme ve Yönetimi, Yatırım ve Finans.

Sanat Yönetimi (30 kredi saat). Sanat, estetik ve işletmenin bir bileşimi olan ve sanat kurumlarının ihtiyaçlarını karşılama amacı güden alan derslerinden bazıları şunlardır: Sanat ve Kültür Yönetimi, Türkiye'de Sanat ve Kültür Yönetimi, Sanat Pazarlaması, Müzik Endüstrisinde Prodüksiyon ve Pazarlama, Festival Yönetimi, Bienal Yönetimi, Müze Yönetimi, Koleksiyon Yönetimi, Sanatta Sponsorluk ve Uluslararası Sanat Yönetimi. Profesyonel sanat kurumlarında staj zorunludur.

## **2.YEDİ SANAT DALININ SANAT YÖNETİMİ İLE İLİŞKİLENDİRİLMESİ (EDEBİYAT, RESİM, HEYKEL, MİMARİ, MÜZİK, TİYATRO, SİNEMA)**

Genel Sanat türlerinin sınıflandırmasında Sanat Yönetmeni: dünyada kabul edilen 19 yüzyılın sonların da itibaren yedinci sanat dalı kabul edilen sinemayla beraber; edebiyat, resim, heykel, mimari, müzik ve tiyatro zaman içerisinde yeni sanat dalları ortaya çıkarmıştır. Sinema dünya da kabul edilen 6 sanat dalından faydalanmak ta ve bu sanat dallarının varlığıyla olmaktadır. Bu yedi sanat dalı birleşimleriyle ortaya karma sanat dalları çıkarmıştır. Örneğin edebiyat alanında sinema senaryo alanından faydalanmıştır. Opera dansın şiirin ve müziğin birleşiminden oluşmuştur. Bale müzikten faydalanmaktadır. Bale içinde dansın, müziğin olduğu bir alan olarak karşımıza çıkar. Bunun yanında tiyatrodan faydalanır. Bu sanat dallarının birbirinden faydalanması, zamanla kaçınılmaz olarak yeni sanat dallarını doğuracaktır.

Bu değişim ve gelişim sanat yöneticiliği alanının genişlemesine yol açmaktadır. Bu soru şu şekilde sorulabilir. Sanat yönetmeni ne yapar, hangi donanımlara sahip olmalı? Bir sanat yönetmeni neyi ne kadar bilebilir? Sınırları nelerdir. İşte bu bağlamda yedi sanat dalında sanat yönetmeni tanımlamasını ve sınırlarını çizme gerekliliği ve bunun dışında karma sanat dallarında iş yapacak sanat yönetmenlerinin tanımlamalarını bilmek gerekliliği karşımıza çıkmaktadır. Üniversitelerde sanat yönetimi bölümünde okuyacak ve sonra sektörlerde iş arayacak ve çalışacakların, ne ile karşılaşabilecekleri sorununa yaklaşmak ve bu alanla ilgili literatür oluşturmak meslek başarısı açısından gerekmektedir. Yaptığımız çalışmalarda sanat yönetmenliği kavramının bir meslek olarak algılanıp algılanmadığı da karşımıza çıkmakta ve farklı sanat dallarında sanat yönetmenlerinin farklı uzmanlık alanlarına ayrılması gerektiği sonucu gündeme gelmektedir.

## 2.1. EDEBİYATTA SANAT YÖNETİMİ

Edebiyat sanatı insanlık tarihinin hafızası ve belleği olarak, hem kendini geliştirerek hem de insanlığın gelişimine katkı sağlayarak, adını koyduğumuz bilgi çağının güneşi olarak her daim var olacağı kesindir. İnsanlığın sözlü edebiyatından yazılı edebiyatına geçiş, insanın yazıyı bulmasıyla daha da büyümüştür. Bu gelişim süreci edebiyatın kendi literatürünün kendine ait sanatsal dilin ve kodların oluşmasına yol açmıştır. Bu kodun adı bilgidir. Bilgide ancak edebiyat kodlarıyla saklanabilir ve kuşaklar arası aktarım gerçekleşebilir

*" Kalıcı olmayan ve ezgisel bir nitelik taşıyan bir bilgi, ancak bir ayin şöleni sırasında insanlarca ulaşılabilir bir nitelik kazanır ve bir ticari mal gibi biriktirilmez. Yazı sözden farklı bir dildir."<sup>6</sup>*

Ancak edebiyat tarihi söz kültürüyle başlamıştır. İnsanlar yazıyı bulmadan sözle, hafızalarındaki bilgileri ses ile birbirlerine aktarıyorlardı. Antik Yunan'dan, günümüze, Anadolu halk edebiyatına bakıldığında yazı olmasına rağmen sözlü gelenekle karşılaşılıyor.

*" Bu nedenle, yazıya sahip olmayan tarih öncesi ya da yazı öncesi Yunanistan'la ilkel toplumlara özgü sözlü gelenekten uygarlaşmış halkların belirgin özelliği olan yazılı bir belleğe geçen, yazısı olan tarih dönemi Yunanistan'ı arasındaki yanıltıcı kopukluğu yadsımayı öneriyoruz. Farklı biçimlerde de olsa da Yunanlılar ve Romalılar, çağlara göre değişen oranlarda ve farklı kullanımlarda olmakla birlikte yazıyı ve sözlü dili her zaman bizler gibi eşzamanlı bir biçimde kullanmışlardır."<sup>7</sup>*

Günümüzde sözlü kültür bütünüyle dünyaya hâkim olmuştur. Bilgi teknoloji ve çok çeşitlilik bunu gerektirmektedir. Sözlü kültür edebiyat ve yazın hayatının bu çok çeşitlilik içerisinde, ulusal ve uluslar arası kendini kabul ettirme gereğini duyurmuştur. Küreselleşme ve internet dünyası bunu daha da çok etkilemiştir.

Bu değişim ve gelişim yazar - okuyucu arasında farklı yapıların doğmasına yol açmıştır. Genel değerlendirmede yazar ve okuyucu arasında yalnızca metin vardır.

---

<sup>6</sup> Florence Dupont, *Edebiyatın Yaratılışı*, çev: Necmettin Sevil, Ayrıntı y, 1. Basım, İstanbul, 2000, s 16

<sup>7</sup> A.g. e. s. 17

*" Edebiyat kurumu, kendisini göstermeyen yazar ile okuyucu arasında toplumsal bir sözleşme gerçekleştirir; metne ulaşılmasını yalnızca bu sözleşme sağlar. Bu sözleşme metnin içinde yer alır ve okunan metni, herhangi birisinin herhangi birisine gönderdiği ileti durumuna düşmekten alıkoyar"<sup>8</sup>*

Edebiyat kurumunun, yazar ile okuyucu arasındaki metin bağlantısı, edebiyat sanatının hedeflediği ve yazar için önemli olan bir unsur. Ancak edebiyat kurumunun, günümüz kaos dünyasında yazar ile okuyucu arasındaki bağlantının oluşmasını sağlayacak yeni köprüler oluşmuştur.

Yazın dünyasını edebiyat dışında, gazete dergi, köşe yazıları olarak ya da son dönemde internet ortamında gerçekleşen alış veriş olarak değerlendirmekte de fayda vardır.

*"Yazınsal yapının "ürün" olması, yapının biçimine ve tekniğine ilişkin sorunların ( tarihsel olarak verilmiş gerçeklerin, yazınsal yapıta nasıl dönüştürüleceğine ilişkin sorunlardır bunlar) öne çıkmasına yol açmalıdır. Açıyor da! Gerçekten bir metni yazınsal kılan, gerçeklerin dönüştürülmesindeki biçim ve tekniklerdir."<sup>9</sup>*

Edebiyat sanatının oluşumunda da, sıradan bir yazı yazmak, herhangi, bir düşünceyi anlatmak onu yazın yapıtı kılmaz. Bu bağlamda sanatla ilgili tanımı yapıldığında kısaca sanat "fayda amacı güdülmeden üretilen estetik değerlerdir.

Editörler, genel yayın yönetmenleri ve yayıncılar okuyucuyla, yazar arasında bir köprü görevini yerine getirmektedirler.

Sermaye sisteminin yarattığı koşullar. Üretimin metaya dönüşümünü zorunlu kılmıştır. Farklı sosyal sınıflar, farklı gelir gruplarına yönelik, konjonktürün gerektirdiği edebi üretimler ve post modern yaklaşımlar edebiyat sanatının yeniden şekillenmesine, yazarla okuyucu arasına başka faktörlerin girmesine yol açmıştır.

Edebiyatta sanat yönetmeni; sanatı yöneten, sanatçıya yol gösteren, daha çok kitleyle buluşmanın yollarını arayan, yazarın üretim sürecinde, ona yol gösterecek bir alan ortaya çıkmaktadır. Artık yazar ve okuyucu arasında metnin dışında yeni bir alan oluşmaktadır. bu da edebiyatta sanat yönetmenidir. Tam olarak bir meslek olarak algılanmasa da, analiz etme ve belli kriterlerle,

<sup>8</sup> Florence Dupont, *Edebiyatın Yaratılışı*, Çev: Necmettin Sevil, Ayrıntı y, 1. Basım, İstanbul, 2000, s. 22

<sup>9</sup> Hilmi Yavuz, *Edebiyat ve Sanat Üzerine Yazılar*. Yapı kredi y, 1 basım, İstanbul, 2005, s 19

mühendislik, doktorluk avukatlık gibi diploma derecesi olmazsa bile bugün, editörleri, genel yayın yönetmenlerini ve yayıncılar edebiyatta sanat yönetmenliği görevini yerine getirmektedirler.

Edebiyatta sanat yönetmenliği kavramı çok rastlanır ve bilinir bir kavram değildir. Daha çok yayıncı, editör, genel sanat yönetmeni kavramlarına rastlamaktayız. Bu alanla ilgili birçok soruyla karşılaşmaktadır. Örneğin; edebiyat sanatçısı ortaya çıkardığı ürünü, toplumla nasıl buluşturacaktır? Burada sanat yönetmeninin işlevi ne olacaktır? Edebiyatçının ürettiği ürün kâğıt üzerinde yazılardan oluşmaktadır. Bu bir şiir kitabı, bir roman, hikâye, senaryo, tiyatro oyunu, düşünce yazısı olabilir. Bunun sanatsal değerinin oluşması, kitleyle buluşmasıyla olacaktır. Bu durumda, bu buluşmayı sağlayan bu eserin basımını ve dağıtımını gerçekleştiren yayıncı mıdır? Sorusunu akla getirmektedir.

Edebiyatın bütün alanlarını kitleyle buluşturan, sanat dergileri, bir araç olarak kullanılmaktadır. Dergiyi yayına hazırlayan, editörler ve yayın yönetmenleri sanat yönetmeni görevini yerine getirmektedirler.

Günümüzde günlük gazetelerin verdiği kitap ekleri, edebiyat alanındaki yeni eserleri tanıtmakta, bu eserlerin üreticileriyle ilgili bilgiler vermektedir. Sanat yönetmeni temelde toplumsal eğilimleri gören ona göre tema üreterek, sanatsal üretimin nesnesi üzerinde etkili olabilmekteyken edebiyatta bu tartışma konusudur. Resimde, müzikte, tiyatrodaki, heykelde, mimaride, tiyatrodaki sanat yönetmeni üretim üzerinde doğrudan belirleyici olabilirken edebiyatta ancak üretilen eser üzerinde işlevini sürdürebilmektedir.

Edebiyatta sanat yönetmenliği çok kabul edilir bir kavram olmamıştır. Ancak diğer sanat dallarının gelişimiyle çok ilgili olan edebiyat, bu işlevini insanoğlu ve sanat var oldukça sürdürecektir. Peki, biz burada sanat olarak edebiyatın, yöneticisi nasıl tanımlanacaktır. Örneğin bir tiyatro yazını ortaya çıkaran bir yazara "Mevlana'nın sekiz yüzüncü doğum yılı nedeni ile, Mevlana ile ilgili bir tema belirlenerek bir öykü yazdırmak edebiyatta sanat yönetmenliği işlevini yerine getirmek olarak değerlendirilebilir mi? Ortada edebi bir metin var ve tema belirlenmiştir.

Edebiyatta editörlük başlı başına bir yönetim ve organizasyondur. Bir kitabın, derginin basımı başlı başına sanatsal bir iştir. Bu süreçte editörler sanat yönetmeni işlevini sürdürmektedirler.

Sanat yönetmeninin ( editörler) bugün doğrudan doğruya üretimi yönlendirememesi sanat yönetmenliği işlevini sonraki süreçlerde yerine getiremediğini göstermez.

Bugün, teknolojinin ve iletişim araçlarının hayatımızı kuşattığı süreçte, edebiyat alanında da yayın evleri, genel yayın yönetmenleri ve editörler toplumsal değişim ve ihtiyaçlarının hızlı değişimlerini gözlemlemekte ve buna göre edebiyat alanında da üretim üzerinde yazarları yönlendirmekte, ya da toplumsal eğilimleri gözetererek ona göre üretilen eserlerin topluma sunumları konusunda öncelikleri görebilmektedirler

## 2.2. RESİM VE HEYKEL DE SANAT YÖNETMENİ

Resim ve heykeltirilikte sanat yönetmeni kavramı K rat r l k olarak kurumsallaşmıştır. K rat r (Latince: curatus; İngilizce: curator), bir müze, galeri, arşiv veya kütüphane koleksiyonunun yöneticisidir. Plastik sanatların içinde gelişmiş ve kurumsallaşmış bir alandır.

Türk dil kurumuna göre k rat r;

*" Müze, kütüphane, sergi, hayvanat bahçesi vb.ni yöneten ve etkinliklerini düzenleyen yetkili kimse"*<sup>10</sup>

Küratörler, plastik sanatlar alanında, sanat y netmenleridir. Çağdaş sanat bağlamında k rat r, sergi düzenleyicisi anlamında kullanılır. Küratörler, bir koleksiyonu arzuladıkları bir etkiyi yaratmak amacıyla düzenlerler. Serbest küratörler (freelance curator) ise herhangi bir galeri veya müze adına çalışmayan,  a daş sanatta nispeten yeni ortaya çıkmış kişilerdir. Küratörler plastik sanatlarda, sanat yapıtı ile sanat alıcısını/ izleyicisini buluşturan " sanat y netmenleridir. Sanat Yönetmeni'nin ( K rat r) temel işlevi, sergi ve müzeler aracılığıyla sanat yapıtını alıcısıyla buluşturmaktır. ABD ve Avrupa'da gelişmiş olan bu meslek ülkemiz de sanat galerileri ve müzelerin gelişmesiyle önemli bir alan olma yolunda ilerlemektedir. Türkiye'nin önemli k rat rlerinden Vasıf k rt n k rat r n ne iş yaptığını şu şekilde açıklamaktadır.

---

<sup>10</sup> <http://www.tdk.gov.tr/TR.21.02.2008>

*"Küratör için sergi yapımcısı diyebiliriz. Aslında küratörlük yeni bir müessese değil. Son 10 yılda bir patlama yaşadı. Bienaller son yıllarda ilgi çekmeye başladı, dolayısıyla küratörlerde ilgi çekti. Küratörlük ahım şahım bir şey değil, künyenize küratör yazar ve küratör olursunuz. Ama küratör yazdığınız için bu sizin iyi bir küratör olmanızı sağlamaz. Birde böyle şeyle gündeme geldiğinde gençler böyle anılmak istiyor. Ama bu o kadar eğlenceli bir iş değil. Makinenin peşinde koşturdunuz, ampul değiştirdiğiniz, merdiven taşıdığınız, folyoları yapıştırdığınız günlerde var"<sup>11</sup>*

Bu bağlamda sanat yönetmeni olan küratörler, çalıştıkları kurumu ve yaptıkları iş doğrultusunda, işin her alanında bulunmak durumundadır. Yalnızca işin yönetsel yanı değerlendirildiğinde, bir küratörün yönetici özellikleri konusunda vasıf kortun şunları ifade etmektedir.

*"Tabii ki! Hayal sizin ise onu en iyi siz satabilirsiniz, küratörlerde bir tür sözleşmeli elemanlardır. O yüzden para bulmaktan, malzeme taşımaya kadar her işi yaparlar"<sup>12</sup>*

Günümüzde, sanat kurumları, karşılarına çıkan finansal konulardan teknolojiyle ilgili uygulamalara kadar birçok sorun karşısında küratörlerin rolünü tekrar gözden geçirmek durumunda kalmışlardır. Bunun sonuçlarından birisi ABD ve İngiltere gibi ülkelerdeki üniversitelerde verilen küratörlük uygulamaları dersleridir. Bağımsız küratörler kendi özel yöntemleriyle sergiler oluşturmaları için veya ortak çalışma amacıyla galeri ve müzelerce davet edilebilmektedirler

Sanat yönetmeni olan küratör sanat yapıtı ve izleyiciyi buluşturma görevini yerine getirmenin en iyi yollarını aramak durumundadır. Toplumun ve sanat alıcısının algılayabileceği çalışmalar yapmak gerekmektedir. Ancak bu bazen istenildiği sonuçları vermeyebiliyor. Vasıf kortun bu konuyla ilgili şunları dile getirmektedir.

*"Herkesin anlayabileceği seviye diye bir şeye inanmıyorum. Öyle bir şey olsa başka bir iş yapardık. Herkesin anlaması ya da sevmesi gerekmiyor. Sanat yalnız anlamakla kuşatılsa sanat olmazdı. Kalabalıkta bir guruptan izleyici yaptığınız işi anlamaya müsaitse ve siz ona anlaması için hiçbir kolaylık sağlamıyorsanız, o zaman işinizi doğru dürtüst yapmıyorsunuz demektir."<sup>13</sup>*

<sup>11</sup> [http://www.indeksiletisim.com/hizmet\\_goster.asp?ID=794&hizmet\\_id=8](http://www.indeksiletisim.com/hizmet_goster.asp?ID=794&hizmet_id=8), yaşa dergisi, vasıf kortunla röportaj

<sup>12</sup> [http://www.indeksiletisim.com/hizmet\\_goster.asp?ID=794&hizmet\\_id=8](http://www.indeksiletisim.com/hizmet_goster.asp?ID=794&hizmet_id=8), yaşa dergisi, vasıf kortunla röportaj

<sup>13</sup> [http://www.indeksiletisim.com/hizmet\\_goster.asp?ID=794&hizmet\\_id=8](http://www.indeksiletisim.com/hizmet_goster.asp?ID=794&hizmet_id=8), yaşa dergisi, vasıf kortunla röportaj

Dikkat edilmesi ve birbirinden ayrılması gereken en önemli unsur sanatçı ve sanat yöneticisinin birbirinden farklı olduğudur. Sanat yönetmeni sanat üretimine ait bir faaliyet içerisinde değildir. Sanat yöneticisi doğrudan sanat, sanatçı ve sanat alıcısı arasından bir köprüdür. Kûratörün sanatçı olup olmadığı sorusunu Vasıf Kortun şu şekilde cevaplamaktadır.

*" Kûratör asla sanatçı sayılmaz izleyiciyle sanatçı ve sanatçının işi arasında okuma yapan geçici bir medyadır, ama sanatçı değildir. Kûratör olsa olsa başarısız bir sanatçıdır. İşimiz bu değil zaten hele ki başkaları üzerinde sanat yapmak bana pek sağlıklı gelmiyor"<sup>14</sup>*

Resim ve heykelde sanat yönetmeni ( Kûratör), ortak bir sanat ruh oluşturma çabası içindedir. Sanatçının ürettiklerini göz önüne alarak bun da bir tema oluşturur. İşin başlangıç noktası bu temayı belirlemektir. Farklı sanatçıların birbirinden bağımsız yarattıkları yapıtlar ortak bir tema etrafında izleyicisine sunulduğunda ortaya yeni bir ifade ve kompozisyon çıkmaktadır. Bu bağlamda sanat yönetmeni işlevini yerine getirmiş oluyor.

*"Belirlediğiniz temada bir eserin yeri varsa, sanatçıyla kişisel sorunlarınız olsa bile eserine yer vermeye mecbursunuz. Beğenmediğiniz sanatçıyla çalışmama lüksünüz yok. Bazen çok sevdiğiniz insanla çalışmaya başlayıp serginin sonunda birbirinizden nefret edebiliyorsunuz. Kimi zaman da tam tersi oluyor. Tabii bu insandan insana değişiyor. 10 kişiden dokuzu da sevmediği insanla hiçbir koşulda çalışmayabilir. Doğal olarak bunun kesin bir cevabı yok. Ama arkadaşlık ilişkilerinin bu işleri yönetmemesi gerekiyor."*

Son yıllarda dünyada ve ülkemizde sanat ve kültürel anlamda önemli bir faaliyet olan Bienal, Türkiye' de en önemli faaliyet durumuna gelmiştir. Uluslar arası alanda çok bilinen bir faaliyettir. Bianneller uluslar arası ve ulusal düzeyde ilgi çeken ve bilinen faaliyetlerdir.

*"Bienal Türkiye'nin bayrak aktivitesidir. Ne film, müzik, tiyatro festivalleri ne de Formula 1 bienal kadar önemli bir faaliyet değil. Vakıf yıllardır bu işi iyi götürüyor ve bienal profesyonelleşti. Yabancı kûratörlerle çalışılarak doğru bir yol izleniyor. Kimi sergiler iyi kimisi kötü ancak bienal genel anlamda başarılı. Bienaller sayesinde birçok sanatçı Türkiye dışında çalışma şansını yakaladı. "<sup>15</sup>*

<sup>14</sup> [http://www.indeksiletisim.com/hizmet\\_goster.asp?ID=794&hizmet\\_id=8](http://www.indeksiletisim.com/hizmet_goster.asp?ID=794&hizmet_id=8), yaşa dergisi, vasıf kortunla röportaj

<sup>15</sup> [http://www.indeksiletisim.com/hizmet\\_goster.asp?ID=794&hizmet\\_id=8](http://www.indeksiletisim.com/hizmet_goster.asp?ID=794&hizmet_id=8), yaşa dergisi, vasıf kortunla röportaj

Sanat yönetmeninin varlığı ve gücü bienallerde kendisini göstermektedir bu tür organizasyonlar ekip çalışmasıyla gerçekleştirilebilir ve başarıya ulaşabilir. Bazı durumlarda sanat yönetmenleri çalışabilecekleri hazır ekipleri olması yanında, organizasyonun durumuna göre yeniden bir ekip oluşturma gereği doğabilir.

Küratörlük yani sanat yönetimi, işinde başkaları aracılığıyla amaca ulaşma durumu söz konusudur. Bu bağlamda insanların ve organizasyonun yönetimi söz konusudur

*" Duvar yazılarından eserlerin taşınmasına, sanatçılarda anlaşmaktan duvarın rengine, aydınlatmadan duvarın nasıl yapılacağına, eserin yanında yer alacak yazıdan yazının redaksiyonuna, grafik tasarımcıdan mimara kadar pek çok unsur olduğunu unutmamak gerekir. Tabii bunları sürekli yaptığımız için bize nispeten kolay geliyor. Sonuçta izleyici de bir süreç projesi değilse bitmiş bir şey görüyor ve "güzel" deyip gidiyor. Küratörlük işinin büyük bölümünü ne yazık ki yönetim, takip, idari işler kapsıyor."*<sup>16</sup>

Küratörlük " Resim ve Heykel sanatında " "Sanat Yönetmeni" işlevini yerine getiren, bu alanda eğitim almış, tarih, sosyoloji, sanat tarihi, kısacası sosyal bilimler alanında donanımlı, diğer sanat dallarını bilen, genel kültürle donanmış, Resim ve Heykel alında uzman kişilerdir

### 2.3. MİMARİDE SANAT YÖNETMENİ

İnsanlığın yaşı kadar eski olan mimarlık, yedi ana sanat dalı sınıflamasında yerini almış, toplumların ulusların yaşayışlarının karakterini yansıtan Müzeler gibi işlevini ilk insandan günümüze kadar getirmiştir.

*" mimarlık insanın düşüncesinin ve özleminin fiziksel bir temsili, ürettiği kültür ve inançlarının kayıdır."*<sup>17</sup>

*"Sanat ya da mimarlık tarihini ele alırken, onu insanlığın evriminin üç temel aşamasını meydana getiren Göçebe Uygarlık- tarımsal Uygarlık- endüstri uygarlığı dönemlerine göre mafsallandırmanın en isabetli yöntem*

<sup>16</sup> [http://www.indeksiletisim.com/hizmet\\_goster.asp?ID=794&hizmet\\_id=8](http://www.indeksiletisim.com/hizmet_goster.asp?ID=794&hizmet_id=8), yaşa dergisi, vasıf kortunla röportaj

<sup>17</sup> Leland M. Roth, *Mimarlığın Öyküsü*, çev: Ergün Akça, 3. Basım, Kabalcı y, İstanbul, 2006,

*olacağı kesindir. Gerçekten de uygarlığı, giderek de kültürü radikal değişikliklere, başkalaşmalara uğratan bu üç dönüm noktası somut örnekleriyle en iyi yansıtabilen disiplinin, hem teknik, hem de sanatsal niteliklerinden dolayı mimari olduğu söylenebilir”<sup>18</sup>*

Mimarlık, insanların barınmalarını sağlayan mekânlar yanında insanların yaşam biçimlerini, doğaya bakışlarını ve doğayı algılamaları, doğayla ve kendi türüyle kurduğu bir iletişim biçimidir. Mimarlık insanların korkularını yenmede evrende ve doğadaki yalnızlığını giderip kendine koruyucu çevre olarak algılamasıyla aynı zamanda psikolojik bir gereksinimi de karşılar. Bu bağlamda mimarinin son yıllarda, özellikle modern mimaride katı tanımlamalarını yani “yararacı ya da işlevci” anlayışıyla değerlendirmek mimarlığı sanattan koparmak olur. Mimarlığın genel anlamda “yararacı” yönü kesinlikle vardır. Ancak salt bu yön mimarlığın küçük bir yönünü yansıtır.

Sanatın temel işlevi insanı korkularından, arındırmak ve yaşamı daha güzel kılmak, estetik değerler katmak olduğu düşünüldüğünde, mimarlık bunu en iyi şekilde yerine getirmektedir.

*“ Her mimari yapı, belli bir kültürün taşıyıcı elementidir, hatta zamana karşı direnen bir yapı taşıdır. Bu nedenle, bir yapıyı sadece ona yüklenen işlevsellikle belirlemek eksik olur. Mimari bir yapının varlığını doğru olarak tanıyabilmek için ona felsefi bir boyuttan bakmak gerekir. Mimari bir tasarım, mekân içinde yayılan maddi kütleyi aşan bir varlıktır. O bir yanıyla maddeseldir, diğer yanıyla da tinsel bir varlık, bir kültür varlığıdır. Her mimari tasarım bir sanat yapıtı olarak varlığın gizemine katılır, ondan pay alır. Mimari tasarım bunu çok güçlü bir erk olarak yapar. Bu erek yaratmadır.”<sup>19</sup>*

Sanatta varlığını sürdüren sihirli cümle olan “ yaratma’ mimari sanatının en önemli unsurudur.’

Mimarlık kavramını değerlendirildiğinde, mimar bir sanatçıdır. Mimar imge dünyasında, günün koşullarına göre, teknolojinin koşullarına göre yeni mekânlar tasarlar.

*“ Platon, Timaios adlı eserinde demiurgos’un niteliklerini belirlerken, onun sadece basit bir “ yaratma” etkinliği içinde olmadığını, aynı zamanda “ güzel olan” a biçim kazandırdığını söyler. Güzel olan biçimlendiği anda o , aynı zamanda “ iyi olan”dır da. Çünkü kendinden amacı güzel olanı ortaya koymak olan etkinlik, doğal olarak içeriğindeki ilkenin belirlenimi gereği “ olması gereken”i de başka türlü söyleyecek olursak “ iyi olan”ı da beraberinde taşıyacağından, demiurgos*

<sup>18</sup> Bülent Özer, *Kültür- sanat - Mimarlık*, 4.Basım, Yapı y, İstanbul, 2004, s.189

<sup>19</sup> Ayşe Şentürer, Şafak Ural, Funda Uz Sönmez, *Etik- Estetik*, 1. Baskı, Yapı y, İstanbul, 1998, s.111

*sırf estetik olanı değil, aynı zamanda etik olanı da yaratmaktadır. Dolayısıyla mimar, yalınkat bir çizgi çizmenin ötesinde ve bunun aracılığıyla da bize "yerimizi" göstermek ediminin dışında, estetik hazzı ve çevre ile uyumlu yaşamının etik belirlenimleri işaret eden bir rol üstlenmektedir.<sup>20</sup>*

Mimarlık zaman içerisinde yeni alanların doğmasına yol açmıştır. Dış çevre, mimari yapının dış çevresi, kısacası peyzaj olarak tanımlanır. Dış çevreyi oluşturan doğal ve kültürel bileşenleri ve çevrelerini korur. Peyzaj mimarı doğal çevrenin kullanım dengesi gözetilerek; ekolojik, ekonomik, estetik ve işlevsel ölçütlere uygun (olarak) planlaması, tasarımı, onarımı, korunması ve yönetim konularında bilim ve sanat temelinde proje üreten kişidir. Peyzaj Mimarlığı'na ilişkin konularda; planlama, yapısal ve bitkisel tasarım, proje uygulama / yapım, bakım, yönetim, fizibilite, denetim, danışmanlık ve bilirkişilik hizmetleri vermektir.

Mimarlığın yapısında, yapıya ilişkin sanatsal üretim, iç ve dış çevrenin kullanılabilir alanlarını belirlerken, hiçbir yönetsel işlevi mevcut değildir. Ancak peyzaj bir yönetim görevini de yerine getirir. Peyzaj mimarları, Korunacak alanların belirlenmesi çalışmalarını yürütür, koruma alanı statüsündeki yerlerin (milli parklar, tarihi ve arkeolojik alanlar vb.) Gelişme ve Yönetim Planlarını yapar.

Mimarlık tarihsel süreç içerisinde yeni bir alanın daha doğmasına yol açmıştır. İç yapının düzenlenmesi, mimarın belirlediği mekân sınırları içerisinde bu mekanlar; ev, büro, sinema, lokanta veya çevreyi (bahçe, vb), müşterilerin isteklerini ve ekonomik olanakları dikkate alarak sanat ilkelerine uygun biçimde düzenler ve döşer. Bunu yapan kişi iç mimardır.

İç mimarlık, yani mekân içi düzenlemesi, Mekân tasarımında ilk araştırmalardan yapının bitimine kadar mimarlık ekibinin içinde yer alır ve mekânların boyut, konum ve ekipmanlarını araştırır, belirler ve tasarımlarını hazırlar.

İç mimar, mimarın belirlediği sınırlar içerisinde, alıcıların isteklerini belirler, iç mekânda yapılacak değişiklikleri ve konulacak eşyaları saptar, mekân tasarım krokisini çizer. Malzeme kalitesini ve iç mekan ile ilgili maliyetleri hesaplar. Alıcının kişiliğini belirler, alıcının kişiliğine göre iç yapının uyumunu sağlar. Yapıların yeniden düzenlenmesi ve işlerin yönetilmesi konularında her türlü araştırma ve tasarımı yaparak projelerini düzenler.

---

<sup>20</sup> A.g.e. s.117

Bu bağlam da mimaride sanat yöneticisi kavramının doğru değerlendirilmesi gerekmektedir. Mimar, yapı sanatının yaratıcıdır. Sanat yönetimi, sanat yapıtı ile alıcıyı birbiriyle buluşturan, yapıt, sanatçı ve alıcı ( izleyici, dinleyici) arasında köprü olan kişi olarak tanımlandığında sanki bir “ emlakçı” olma durumu ortaya çıkmaktadır. Ancak mimaride yapılan iş diğer sanat dallarından farklıdır.

Mimar bir yapının oluşumundan bitimine kadar, yapı sanatının, iç düzenlemesinden, dış düzenlemesine kadar, bütün aşamalarında yer alır. Kontrol eder.

*“ Bu genellikle mimarlık tarihinde veya mimarlık “teorisi” denen şeyde ele alınan açıkça çok farklı bir kanıtlar bütünüdür. İlk üç adımın belli ki “ kültür” ün çeşitli yönlerini içerdiği ama dördüncünün sadece binaların incelenmesinin yeterli olmadığını, bunların sakinlerinin de tutkuları, mobilyaları vb. yani tüm maddi kültürleriyle incelenmesini içerdiği göz önünde tutulmalıdır. İnsan sadece soyutlanmış tek bir binayı inceleyemez; o binanın sistemin bir parçası olarak açık mekânlar, yollar, öteki yerleşmeler, komşular, komşu yerleşmeler, hatta bazen tüm bölge ( ve her hal ve durumda içindeki “ donanımı) ile ilişkisini de incelemek durumundadır.”<sup>21</sup>*

Mimari sanatın oluşumundan, bitimine kadar başlı başına bir yönetim ve planlamayı içerir, Mimar, Peyzaj Mimarı, İç Mimar ve Şehir Bölge Plancısını da içine alan başlı başına bir organizasyonu içermektedir.

Yedi ana sanat dalı içerisinde saygın yerini alan mimari, Teknolojinin ve bilimin gelişmesi, insanların rahat yaşanabilir ortamlara olan ihtiyaçları ile önemini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda varlığıyla başlı başına sanat olan mimari, diğer sanat dalları gibi, kendi sanat yöneticisi oluşturmak durumundadır. Sanat yöneticisi görevini, yapının oluşumundan bitimine kadar adı konmamış olsa da mimar, peyzaj mimarı ve iç mimar arasında paylaştırılmış durumdadır.

Mimar, sanatçı işlevini yerine getirmektedir, sanat bir yönetim işi değildir. Düşünsel bir üretim sürecini içermektedir. Peyzaj mimarı, dış çevreyi yaratan bir sanatçıdır, iç mimar içyapıyı oluşturan bir sanatçıdır.

---

<sup>21</sup> Amos Rapoport, *Kültür-Mimarlık- Tasarım*, çev: Selçuk Batur, Yapı y, 1.Basım, İstanbul, 2004, s.27

Öneri olarak sunulan; bu üç sanat üretimini buluşturan yönlendiren, mimari yapıyla, alıcısını buluşturan, yapı daha oluşmadan, alıcıların isteklerini belirleyen, planlayan, bu bağlamda mimara, peyzaj, mimarına ve iç mimara bilgiler sunarak yapının oluşum sürecinde onlara yol gösteren ve en son yapının alıcıya ulaşmasında görev üstlenen " sanat yöneticileri" olmalıdır.

## 2.5.MÜZİKTE SANAT YÖNETMENİ:

Müzik güzel sanatların gösteri ve sahne sanatlarında yer alan çok yönlü ve değişik türleri olan bir alandır. Etnik, bölgesel, ulusal ve uluslar arası düzeyde müzik türleri karşımıza çıkmaktadır.

İlkel müzikten günümüze çok sesli sürece uzanan çağdaş müziğe uzun bir yol almış olan müzik tarihi, insan duyumu estetiğini geliştirerek günümüze kadar gelmiştir. Bu gelişimde insanoğlunun bilgi birikimini sağlaması, teknolojinin gelişmesi, çağları değiştiren buluşlar da etkili olmuştur. İlk insan ya da tarih öncesi çağ insanları müziği nasıl yarattı. Tarih öncesi dönemlerde telli çalı yoktu. Neden?

*" Çünkü ilkel insan, salt ezgisel yönü olan bu tür çalgıları geliştirmekte neden bulamamıştır. Ona göre ezgisel anlatım, sarkıcının alanına girer; bu yüzden çalgıları bu alan sokmayı aklına getirmez. İnsana sesi çalgılardan eskiye uzanır. En ilkel aşamada şarkı vardır, ama çalı yoktur."<sup>22</sup>*

İlk insan müziği büyü ve tapınma aracı olarak kullandığından ritim ve şarkı vardı. Müzik şarkı söylemek ve ritim tutmakla başladı, bu müzik, ya da şarkı insanın hangi dürtüsüyle başladı insanı buna iten nedir.? Bunu Sachs şöyle ifade etmektedir

*" Kendi sesine düzenli bir biçim vermek isteyen insan, iki değişik, daha doğru bir deyişle iki karşıt anlam yolu buldu: biri sözlerin egemen olduğu, sesin salt bir araç gibi kullanıldığı Logogenik yoldur. Öteki, sözlere çok az bağlı, taşkın, içten gelen, kızgınlığın, gerginliğin başıboş bırakılmasıyla ortaya çıkan müziktir. Buna Pathogenik, coşkunluğun müziği diyoruz"*

---

<sup>22</sup> Ahmet Say, Müzik Tarihi, 4. basım, Müzik ansiklopedisi y, 2000, s 29

Ahmet Adnan Saygun ezginin doğuşu konusunda şunları ifade etmektedir

*" İlk iinsannını aynı anda birçok yerlerde birden ortaya çıkmış olması gereken bu ilk insanın nasıl şarkı söylediğini kim bize açıklayabilir? Eski kavimler musikisini üzerine hiçbir şey bilmediğimize göre, musikinin başlangıcı üzerin, ister istemez sonradan edinme ve yetrsiz bilgilere dayanarak yürüttüğümüz yargıların kesinlikle doğru olduğunu nasıl ileri sürebilirsiniz?"*

Müziğin oluşumuyla milyonlarca yıllık bir süreçten günümüze geldiği, toplumların kendi değerlerini, dilini ifade eden bir tarz olduğu gerçeğidir.

Dil ile müziğin ilişkisi konusunu çağdaş dilbilimci George Thomson şöyle ifade etmektedir

*" Dilbilgisi ile müziksel biçimin ilkeleri ortak bir temele dayanır. Bu temel, "iş" tir. İnsan sesi, müzikal niteliğine ilişkin iş şarkıları sayesinde kavuşmuştur. Nakarat ya da heyemola insanın çalışma sırasında zorlama anlarında çıkardığı ve hiç değiştirmeden tekrarladığı anlaşılmas bir çığlıktır."<sup>23</sup>*

İnsanın diğer sanatları ve üretim araçlarını yaratmadaki dürtüsü müzikte de vardır. Ve müzik insanın var oluşunda ki üretim çığlığıdır.

İlk insandan günümüze müzik alanında büyük boyutlarda üretim gerçekleştirilmiştir. Günümüzde müzik büyük paraların döndüğü ve insanın sosyal yaşamında vazgeçemediği ve diğer sanat dallarına göre ulaşılabilirliği en kolay olan sanat dalıdır.

Bu bağlamda müzik kendi alanında gelişimini ve birikimini yaparken yeni alanlar yaratmıştır. İncelendiğinde müzik üretimini bir fabrikaya benzetebiliriz, birçok kişinin ve birçok parçanın birleşimi sonucu oluşur.

*" Müziğin gelişimi başka her şeyden çok tekniğin gelişmesine bağımlıdır... Müzikte bir fikir, esas olarak tonların birbirleriyle bağlantılarından oluşur. Ne var ki, çok kullanılmış her bağlantı ne denli yoğun değişimlerden geçirilirse geçirilsin, sonunda tükeniş sayılmamalıdır. Anlatıma değer bir düşüncüyü iletme gücünü artık taşıyamaz. O yüzden*

---

<sup>23</sup> Ahmet Say, Müzik Tarihi, 4. basım, Müzik ansiklopedisi y, 2000, s 31

*besteci, yeni yeni şeyler icat etmek, yeni yeni şeyleri tartışmaya sunmak, bunlardan çıkan sonuçları işlemek zorundadır.<sup>24</sup>*

Müzikte sanatçı üretimini yetenekleriyle ve aldığı eğitimle üretimi gerçekleştirir. Ve sürekli toplumun değişen zevkine göre yeni yaratımlar sunar. Özellikle sözlü müziklerde söz, beste, yorumcu, müzisyen, aranjör vb... birçok etmen vardır. Müzik türlerinin çeşitliliği bu alanla ilgili birçok yeni iş alanının oluşmasına yol açmıştır.

Müzik üretim sürecinde birçok kişinin olmasına rağmen dinleyici ile iletişim halinde olan, eseri seslendiren, ya da enstrümanı çalan kişidir. Müzikte dinleyici sonuca bakar, ona müziği duyurana dinler. Diğer faktörler dinleyici için önemli olmayabilir. Bu müzik sanatının doğası gereğidir.

Müzikte sanat yöneticisi bir organizatördür, konser düzenler, sanatçıyla dinleyicisini buluşturur. Günümüzde sanatçıların yardımcısı olarak ifade edilen menajerler “ müzikte sanat yönetmenliği görevini yerine getirirler.

Ancak menajerlik temelde “ sanat yönetici” kavramını tam anlamıyla ifade edememektedir. Menajerler, sanatçının iş bağlantılarını, organizatörlerle olan diyaloglarını, konser, televizyon programlarını nasıl yürüteceğini belirlemektedir.

Sanatçının, ya da yorumcunun üretim sürecine, yani müziğin yaratım sürecine katkıları pek görülmemektedir. Bu süreçte daha çok yapımcılar yer almaktadır. Yapımcıların sanatçı albüm ve üretim üzerinde maddi ve manevi hakları bulunmaktadır.

Müzikte, yapımcılar menajerin dışında bir diğer unsorda organizasyonları yapan, konser düzenleyen, kişilerdir. Özellikle konser ve festival organizasyonlarını gerçekleştirmektedirler organizatörler.

*Prodüktör özetle, bir albümde sanatçıdan çıkabilecek en iyi sonucu çıkarmak için çalışan kişidir. Düzenlemecileri, icracıları, stüdyoyu, ses mühendislerini seçen kişidir. Altında kendi seçtiği bir prodüksiyon koordinatörü bulunur. Ülkemizde prodüktör kavramı genel olarak “albüme parayı bastıran kişi” olarak bilinse de bu doğru değildir. Yine ülkemizde başka bir genel yaklaşım, düzenlemelerin, kaydın, in hep bir kişi tarafından yapılmasıdır, bunun sonucunda parçalara mesafeli bakabilecek bir kişinin*

---

<sup>24</sup> Sidney Finkstein, Müzik Neyi Anlatır, 3. Baskı, Kaynak y, İstanbul, 2000,s104

*eksikliği hissedilir. Her projenin en üst noktasında genel olarak bir idari prodüktör bulunur. İdari Prodüktör, daha çok mali işlemlerle uğraşır. Prodüktör ise idari prodüktöre bağlı çalışır.*<sup>25</sup>

Sanat yönetmenliği kavramı dışında bunu yerine getiren ve yürütücü olarak adlandırdığımız; sanatçıların yardımcıları vardır. Yani sanatçı menajerleri vardır. Sanatçı menajerliği, bir sanatçının kariyerini geliştirmesine ve ileriye taşımaya yardımcı olan faaliyetleri kapsar. Bu faaliyetler, kapsamlı bir kariyer planlamasından, şarkıdaki bir sözün değişmesini önermeye kadar olan bir aralıkta olabilir. Bir menejerin, planlayan, organize eden, strateji belirleyen, öngören, detayları önemseyen bir yapıya sahip olması gerekir.

Menajerler sanatçının, giyiminden, davranışlarına, basınla olan ilişkilerine kadar birçok işle uğraşırlar. Menajerler sanatçıların repertuar oluşturmalarına, değişik ülke ve yörelerde seslendirecekleri eserleri belirlemeye kadar birçok alanla ilgilenirler. Bu bağlamda müzisyen menajerleri " sanat yönetmenliği görevini yerine getirmektedirler.

Ancak menajerlik tam anlamıyla sınırları belirlenmiş, literatürü oluşturulmadığından, bu alanla ilgili herhangi bir akademik eğitim söz konusu değildir. Bu alan ihtiyaçlara göre kendi literatürünü kendisi oluşturmaktadır.

Yaratıcı kararlarla veya günlük detaylarla ilgilenmeyen, sanatçının sadece iş ilişkilerini yürüten, muhasebe ve finans işlerinin düzgün işlenmesini sağlayan ve kontratlarla ilgilenen yürütücü de vardır. Ancak Sanatçı menajerini ajans gibi düşünmemek lazımdır, menajerler sanatçıya yalnızca doğrudan konser işleri bulmakla ilgilenen kişiler değildir, sanatçının çalışacağı ajansı ayarlarlar. Menajerler ne kadar sanatçı yardımcısı olarak düşünülse de bu doğru değildir. Sanatçı menajeri düzenlemeci, besteci, sponsor, editör veya kişisel asistan da değildir. Sanatçı menajeri bu sayılanların tamamının işlerini iyi yapmasını sağlayan, kontrol eden, sanatçının bir plak şirketiyle sözleşme yapmasını sağlayan kişidir ve tüm bu hizmetleri karşılığında genelde sanatçının gelirinden belli yüzde alırlar.

Müziğin dünyada bir endüstri haline gelmesiyle birlikte bir yapımın ortaya çıkmasından pazarlanmasına kadar her alan ve kavram ayrı bir sektör haline gelmiştir. Bu kavramlardan biri olan edisyon, söz yazarı ve bestecinin (ve hatta

---

<sup>25</sup> <http://www.tasoda.com/sss.htm>

düzenlemecinin) bir eseri meydana getirmesinden kaynaklanan hakkıdır. Bu hak kişinin kendisi ya da anlaşmalı olduğu şirket tarafından temsil edilir. Edisyon şirketleri eser sahipleriyle onların eserlerini tarz olarak uygun yapımlarda kullanmak üzere tanıtım ve pazarlamasını yapmak için belli bir yüzdeyle anlaşır. Burada önemli olan eser sahibinin eserlerinin uygun prodüksiyonlarda kullanılmasını sağlamak ve eser sahibinin bundan doğan hakkının takibini iyi yapabilmektir.

Özellikle müzik alanında "sanat yönetmenleri" kurumlar bazın da ve topluluklar bazında olmaktadır. Devlet senfoni orkestrası, flarmoni orkestrası, oda orkestrası, müzik toplulukları şefleri sanat yönetmeni işlevini yerine getirmektedirler. Bu tür kurumların başında bulunan sanat yönetmenleri müzik alanında eğitilmiş sanatçılardır. Örnek verilecek olursa; Cemal Reşit Rey konser salonu ve topluluğunu " Genel Sanat Yönetmeni olan Yalçın Çetinkaya ile ilgili şu bilgiler verilebilir;

*"CRR'nin son yıllarda kazandığı bu haklı prestijin arkasında önemli bir müzik adamı var: İki buçuk yıldır CRR'nin ve topluluklarının genel sanat yönetmenliğini yapan Yalçın Çetinkaya. Müziğe on yaşında başlayıp hem Türk hem Batı müziği eğitimini konservatuarda gerçekleştiren Çetinkaya, Türk ve Batı müziğinin tarihi, teorisi ve felsefesi üzerine önemli araştırmalar ve yazılar kaleme almış bir yazar aynı zamanda. Öyle ki kitap olarak da yayınlanan yüksek lisans çalışması, niteliği ve ilk olma özelliği ile kültür çevrelerinde geniş yankı uyandırmıştır."<sup>26</sup>*

CCR'nin sanat yönetmenliğini yapan Çetinkaya müzikte sanat yönetmeninin vasfını ve yapması gerekenleri şu soru üzerine şöyle ifade etmektedir

Türk ve Batı müziğinin ruhunu ve literatürünü iyi bilen ve bu bilgiyi yazıyla paylaşan biri olarak CRR'nin programını belirliyorsunuz. Bu özelliğiniz ne katıyor CRR'ye?

*" Övünmek gibi olmasın, uzun yıllar boyunca hem İstanbullu, hem meraklı bir adam olarak dünyanın bütün müziklerini dinledim. Hem bu kültürün hem Batı kültürünün enstrümanını, akademik eğitimini görerek çaldım, iyi hocalardan eğitim aldım. Deyim yerindeyse bu çaba, bende rafinerinin gözeneklerinin hassaslaşmasına yol açtı. Burada biri konser verecekse gerçekten dünya çapında bir sanatçı olması gerekir. Çünkü*

---

<sup>26</sup> [http://www.ekopusula.com/interview\\_detail.php?id=210](http://www.ekopusula.com/interview_detail.php?id=210) erişim 24.02.2008

*İstanbul'da dinleyici, izleyici bunu hak ediyor. Program koordinatörlüğünden müzisyenlere kadar geniş bir kitle ile istişare ediyorum, seçtiğim isimleri. Yaptığımız işi en iyi biçimde yapmaya çalışalım ve sanatçının en hasını davet edelim diyoruz, buna göre seçiyoruz isimleri. İstanbul'da 21. yüzyılda oluşan yeni müzik biçimine katkıda bulunmaya çalışıyoruz.”<sup>27</sup>*

Müzikte sanat yönetmeni iki alanda düşünülebilir. Özellikle büyük toplulukları, orkestraları, koroları, yöneten sanat yönetmenleri olarak düşünmek gerekmektedir. İkincisi de yürütücü( menajer) olarak adlandırılan tek bir sanatçıyla ilgilenen "sanat yönetmenleri" dir.

Büyük topluluk, ve orkestraların başında, konser düzenleyen, repertuar belirleyen, yıllık konser programları belirleyen sanat yönetmenleri, bu alanla ilgili akademik eğitim almış, sanatçı kökenli " sanat yönetmenleridir"

## 2.5.TİYATRO DA SANAT YÖNETMENİ

Tiyatro alanında " sanat yönetmenliği kavramı da belirgin bir durumdadır. Devlet tiyatroları, Şehir tiyatroları ve Özel tiyatroları, "sanat yönetmenleri" aracılığıyla yönlerini belirlemektedir.

Devlet tiyatroları içerisinde, sanat yönetmenleri ve idari kadro birbirinden ayrıdır. Tiyatrodaki sanat yönetmeni idari işlerle ilgilenmezler. Daha çok sahne ve repertuarla ilgilenirler.

*"Ödenekli tiyatrolar (Devlet Tiyatroları ve Belediye Şehir Tiyatroları) kamu tiyatrolarıdır. Halkın vergileriyle işlerler. Çalışanları, kamu adına ve onlar için görev yaparlar. Birçok bakımdan olduğu gibi repertuar bakımından da kamuya karşı sorumludurlar. Kamu tiyatroları özel<sup>28</sup> tiyatrolar gibi kimsenin özel mülkiyeti, özel tiyatroları değildir ve öyle yönetilmemelidir."*

Tiyatro kurumları hizmet üreten tüzel varlıklardır. Devlet tiyatrolarının temel amacı sanat olduğundan sunulan ürününün sanatsal değeri ön plandadır. Bu bağlamda hedefe ulaşmak açısından ona yön veren, planlayan bir organizasyonu gerektirir. Kurumun başındaki kişi genel sanat yönetmenidir. Devlet tiyatrolarında her kurumun bir genel sanat yönetmeni vardır. Devlet tiyatroları idari işlerle ilgili yöneticilerle, sanatla ilgili yöneticileri birbirinden

<sup>27</sup> [http://www.ekopusula.com/interview\\_detail.php?id=210](http://www.ekopusula.com/interview_detail.php?id=210) erişim 24.02.2008

<sup>28</sup> <http://www.tiyatrokeyfi.com/gorusler/repertuvarnasil.html> ( erişim 25.02.2008) Hasan Erkek

ayırmıştır. Genel sanat yönetmeni, sanat yönetmeni, müdür olarak bir görev dağılımı yapılmıştır. Müdürler idari ve mali işlerle ilgilenirler.

Tiyatrolarda repertuarın belirlenmesinin bir kamu sorumluluğu olduğunu belirten Hasan Erkek bu konuyla ilgili şu görüşleri sunmaktadır.

*"Demokrasıyla yönetilen ülkelerdeki bütün kamu kuruluşları gibi, kamu tiyatroları da kamu adına bazı kurullar tarafından yönetilmelidir. Nasıl ülke yönetiminde krallık yerine halk adına meclis/ler yetkiliyse, kralın bir uzantısı ve temsilcisi olan Genel Sanat Yönetmenlerinin tek belirleyiciliği yerine de kamu adına görev yapacak yetkin bazı kurullar (yönetim kurulları, repertuar kurulları, denetim kurulları, disiplin kurulları vb.) belirleyici olmalıdırlar. Bununla birlikte o kurulların içinden çıkacak olan ve/veya onları temsil edecek olan Genel Sanat Yönetmenleri de olabilir. Ama Genel Sanat Yönetmenleri, kral yetkileriyle donatılmamalı, sınırsız sorumsuz olmamalıdırlar. Herşey onların iki dudağı arasından çıkacak olan emirlere tabii olmamalıdır."*<sup>29</sup>

Yukarıda belirtildiği ve eleştirildiği gibi kamu tiyatrolarında " sanat yönetmeninin işlevi ve tiyatro sanatının üretimi üzerinde büyük etkisi olmaktadır

Tiyatroda " sanat yönetmeninin görevi sahnededir. Yani Sanat yönetmeninin bir sahnesi vardır. Bu sahnede sanat faaliyetinin başında olan, sanat yönetimini belirleyen kişidir. Sanat yönetmeni tiyatro repertuarını belirler, yönetmeni ve yönetmenle beraber oyuncuları belirler. Tiyatroda sanat yönetmeni; sanat, sanatçı ve toplum arasındaki politikayı belirler, böylece sanat ve toplum arasındaki iletişimi sağlar.

Genel Müdürlüğün Görevleri; Devlet tiyatrolarında 5441 sayılı yasanın 4 maddesinde şöyle tarif edilir;

Genel Müdürlük yerli ve yabancı eserlerle halkın genel eğitimini, dil ve kültürünü yükseltmek, Türk Sahne Sanatlarının yurtiçinde ve yurt dışında gelişmesini ve yayılmasını, tanıtılmasını sağlamak, Türk dilini yerleştirmek ve şive birliğini meydana getirmek, temel değerler üzerinde doğru yargılara varılmasını sağlamak, sanat estetik duygusunu geliştirmek amacı ile yurtiçinde tiyatrolar açmak, yurtiçinde ve yurtdışında turneler ile milli ve milletlerarası festivaller düzenlemek, yönetmek ve denetlemekle görevli ve yetkilidir.

---

<sup>29</sup> <http://www.tiyatrokeyfi.com/gorusler/repertuvarnasil.html> ( erişim 25.02.2008) Hasan Erkek

Bilgi donanımı: ulusal ve uluslar arası alanda kurumu temsil edecek yeterlilikte olmalı. Yabancı dil bilmeli sahneye koyduğu eserleri iyi analiz etmeli, alanında yüksek eğitilmiş olmalı, ekip ruhundan anlayan biri olmalı, iş disiplini sahibi olmalı

Tiyatro tarihin, sanat tarihini bilmeli, kostüm bilgisi olmalı, sosyal bilimleri bilmeli, toplum ve sanatçı psikolojisinden anlamalıdır

## 7.6.SİNEMADA SANAT YÖNETMENİ:

Bir sanat dalı olarak sinema ve onunla birlikte sinema teknolojisi, varlığını yüzyıldır sürdürmekte, her geçen gün toplumu ve bireyleri kuşatan bir güç olarak etki alanını artırmaktadır. Sinemayla ilgili teknoloji dünyanın birçok yerinde benimsenmiş ve yayılmıştır

*" ilkel sinema aygıtları Birleşik devletler, Fransa, Almanya ve büyük Britanya 'da neredeyse eş zamanlı olarak 1890 'lar da ortaya çıkmıştı. Sonraki yirmi yıl içinde dünyanın her köşesine yayılmış, yüksek bir teknoloji geliştirmiş, dünyanın bütün kentlerindeki izleyiciler için en popüler eğlence biçimini yaratarak, girişimciler, sanatçılar, bilim adamları, politikacıların dikkatini çeken önemli bir endüstri haline gelmişti"*<sup>30</sup>

Bu yüzyıllık süreç sinemada, yeni iş alanları yarattı, yeni meslekler oluştu. Yedinci sanat dalı olarak kabul edilen sinema, kendi içinde endüstrisini yarattı, bu yaratım süreci sinemanın kendinden önce var olan bütün sanat dallarından ve teknolojiden faydalanmasıyla olabildi. İnsanların vazgeçemeyeceği bir araç haline geldi.

*" sinema bir araç olarak eğlencenin yanı sıra eğitim, propaganda ve bilimsel araştırmalar içinde kullanılıyordu."*

Sinema bu gelişim süreci içerisinde sanat yapısı olarak değerlendirilmesiyle, onu yöneten yönlendiren, değişik görevleri olan yeni birimler yarattı.

Daha çok tarihi filmlerde görev alır. Sanat yönetmeni sonuca bakar, sahnede olabilecek objeleri değerlendirir. Ülkemizde sanat yönetmeni setçi gibi

---

<sup>30</sup> Geoffrey Nowell-Smith, Dünya Sinema Tarihi, Çev: Ahmet Fethi, 1. basım, kabaıcı y, İstanbul, 2003 s.13

düşünülür. Sinemada sanat yönetmeni plastik bir öğedir. Sinemada yaratıcı dediğimizde; yönetmen, senarist ve müzik yönetmenleri akla gelir. Filmin maddi ve manevi sahipleri bunlardır. Yapımcı maddi hakların sahibi, oyuncu komşu hakların sahibidir.

Sahnenin geçtiği mekânın plastik düzeninden sorumludur. Filmde yönetmen zihni, plastik ve kas gücünü işleyen kişidir. Sanat yönetmeni plastik öğeden sorumlu kişidir. Yani yönetmenin malzemesidir. Zihni dediğimiz, senarist, müzisyen, yönetmendir. Plastik öğeler sanat yönetmeni ve görüntü yönetmenidir. Kas gücü oyuncu ve set ekibidir.

*" Yeni başlayan yapımcı ve yönetmenlerin genelde pek ciddiye almadığı çok önemli bir görevdir sanat yönetmenliği. Sanat yönetmeni, yönetmenin senaryoda esinlendiği görüşlerini somutlaştırmakla yükümlüdür. Görüntü yönetmeniyle işbirliği yaparak senaryodaki karakterlerinin yaşadığı dünyayı yaratır."*<sup>31</sup>

Sanat yönetmeni mekânı düzenler, filmsel mekânı, mekân eksikliklerini tamamlamaktadır. Senaristin sözlerine göre mekân, kostüm belirler.

*"Sanat yönetmeni, sanat bölümünün başıdır. Küçük bütçeli işlerde sanat yönetmeni bölümün bütün işlerini bazen tek başına yüklenir, sanat yönetmeni sonuçta filmin genel havasından sorumlu kişidir. Yönetmen ve görüntü yönetmeniyle işbirliği içinde ve bütçenin sınırlarını zorlamadan çalışabilmelidir."*<sup>32</sup>

Sanat yönetmeni aynı zamanda sinemada bir ekonomist gibi olabildiğince maliyetler azaltacak ve filmi mali anlamda zorlamayacak düzenlemeler yapmak zorundadır.

*" Filmin dünyasını o yaratır ve görüntü yönetmeni de o dünyayı aydınlatır. Yönetmenin hayallerini gerçekleştirmeye çalışır ama bunu ekonomik bir şekilde yapmalıdır. Sanat yönetmeni senaryoyu dikkatli bir şekilde inceler ve yönetmenle baş başa vererek film için görsel bir plan tasarlar. Plan ne olursa olsun, işini mantıklı bir bütçe ve süre içerisinde bitirmesi gerekir."*<sup>33</sup>

---

<sup>31</sup> Peter W.Rea, David Irving, Sinema ve Videoda Kısa Film, Çev: Selçuk Taylaner, Es y, İstanbul, 2004, s.195

<sup>32</sup> A.g.e.s.225

<sup>33</sup> A.g.e.s.225

Sinemada, televizyon dizi çekiminde, sanat yönetmenleri iş alanları bulabilmektedir. Günümüze kadar alaylı yetişen sanat yönetmenleri şimdi, akademik alanda eğitim veren üniversitelerde ayrı bölüm olarak yer almaktadır.

Sinemada sanat yönetmenin bilgi donanımı geniş olmak zorundadır. Öykü evreni içinde, öykülemeyi alarak öyküleme içinde mekânı, atmosferi, mimari perspektifi, bilecek ve plastik malzeme konusunda karar vererek yönetmene yardımcı olacaktır. Sinemada sanat yönetim ekibi, sanat yönetmeni, sanat yönetmeni yardımcısı, ressam, mimar, kostüm ve aksesuar sorumlusu, makyaj uzmanı ve yardımcıları, kuaför ve yardımcıları ve terziden oluşan bir ekiptir. Sanat yönetmenliği ekibi bu kadar görevliden oluşsa bile; sanat yönetmeni filmin bütünüyle ilgilenir, senaryo aşamasından filmin gösterimine kadar bütün aşamalarında vardır.

## SONUÇ VE GENEL DEĞERLENDİRME

Yedi sanat dalında ideal bir yöneticinin nasıl olacağı üzerine bir inceleme ve araştırma konusu yapılmıştır. Genel anlamda yöneticilik, sanatçının tanımı üzerine yapılan inceleme de edebiyat alanında oluşmuş, belirlenmiş bir sanat yöneticisi mevcut değildir. Sanat yönetiminin edebiyat alanında günümüze kadar yönlendirici ve etkin özelliğine rastlanılmamıştır. Yazar, yayıncı, yayın yönetmeni, editör ve ürünü pazarlayan satıcı çizgisinde bir süreçle yazın ürünü kitleyle buluşabilmektedir. Bilimin teknolojinin gelişmesi ve yeni ihtiyaçlar edebiyatta "Sanat Yöneticisi" kavramını sonraki süreçte daha da şekillendirecektir. Ancak Edebiyat Fakülteleri, güzel sanatlar Fakülteleri ile Sanat Tasarım Fakülteleri işbirliğiyle " edebiyat alanına hâkim " Sanat Yönetmenleri" bölümünün açılması ve bu alanla ilgili eksikliğin tamamlanması gerekmektedir. Edebiyatta Sanatında Sanat Yönetmenin yapması gereken işi, yazar, yayıncı, yayın yönetmeni ve editör tarafından yapılmaktadır.

Koruyucu anlamında olan küratörler Resim ve heykelde sanat yönetmenliği görevini yerine getirmektedirler. " dünyada bienallerde önemli görevleri olan küratörler. Resim ve heykel alanında, geniş anlamda değerlendirildiğinde plastik sanatlar alanında " sanat yönetmenliği görevini yerine getiren, gerçekleştirdikleri organizasyonlarda sanat adına önemli işler yapan kişilerdir.

Mimaride çok belirgin bir " sanat yöneticisi" görülmemekle birlikte mimaride sanatçıyı temsil eden, daha doğrusu sanatçı olan mimar, mimari yapının tasarımından bitimine kadar her aşamasında yer almaktadır. Mimar, peyzaj mimarı ve iç mimar'ın yardımıyla yapının sanat yöneticiliğini yerine getirmektedir. Öneri olarak: mimarın, iç mimarın ve peyzaj mimarının yapması gereken yönetsel ve organizasyon işlerini yapabilecek, üç birim arasında koordinasyonu sağlayacak, tüketici eğilimlerini ve isteklerini saptayacak ve satış-

pazarlama sürecini takip edecek mimaride " sanat yönetmeni" ihtiyacı görülmektedir. Bu bağlamda sanat tasarım fakülteleri, mimarlık fakültelerinde bu alanla ilgili bölümlerin açılması ve gelecekte bu ihtiyacı karşılayacak kadroların oluşturması mimari sanatının gelişimi açısından önemlidir

Müzik alanında sanat yönetmenliği iki şekilde karşımıza çıkmaktadır. Topluluk ve kurumları yöneten sanat yönetmenleri ve bireysel olarak tek bir sanatçıyla ilgilenen menajerlik türleri. Topluluk ve kurumlardaki sanat yönetmenleri genel anlamda konservatuar mezunu alanının uzman sanatçıları tarafından yürütülmektedir ve işleyiş açısından doğrudur. Ancak bireysel olarak sanatçı menajerliği yapanlar " sanat yönetmeninin yapması gerekenleri yerine getirmektedir. Bu bağlamda menajerlik alanının, sanat tasarım fakültelerinde ayrı bir alan olarak, müzikte sanat yöneticisi kavramıyla bütünleştirilerek bu alanda akademik eğitimi sanat yönetmenlerinin yaratılması önerilmektedir.

Tiyatroda kamu ve özel tiyatrolar olarak sanat yönetmenleri kendi kimliklerini bulmuş ve tiyatro sanatının üretimine akademik anlamda hizmet etmektedir. Özel tiyatroların "sanat yönetmenleri" bu alanda eğitimi, tiyatroyu bilen kişiler tarafından yürütülmektedir. Devlet tiyatroları " sanat yönetmenliğinin kurumsallaştırılması açısından örnek alınacak bir düzeydedir.

Sinema alında sanat yönetmenliği, kurumsallaşmış, sinema sektöründe yetki ve görevleri tam olarak belirlenmiş bir meslektir. Sinemada senaryo aşamasından seyirciye ulaşana kadar, her aşamada yer alan sanat yönetmenliği, televizyon dizilerinin ortaya çıkmasıyla da bu alanda aranır bir meslek olduğu gözlenmektedir,

Değerlendirildiğinde hangi sanat dalı olursa olsun "sanat yönetmeni" bir organizasyon işi yapmakta üretilen sanat yapıtıyla alıcısını buluşmaktadır, yani sanat yönetmeni ortak bir görevin tanımlanması veya bir amacın gerçekleştirilmesi için bireysel çabalarını sistematik ve bilinçli bir şekilde birleştiren, sanatçı, sanat yapıtı ve alıcısını buluşturan uzman kişilerdir

## KAYNAKÇA

### Kitaplar

- 1.**Arnheim, Rudolf.**, *Sanat Olarak Sinema*, cev: Rabia Ünal, 1. baskı, öteki y, Ankara, 2002.
- 2.**Ak, Mehmet.**,*Kurumsal Kimlik ve İmaj*, Işıl ofset y, 1 baskı, İstanbul,1998.
- 3.**Akay, Ali.**, *Sanatın Sosyolojik Gözü*, 1.Basım ,Bağlam y, , İstanbul, 1999.
- 4.**Balta Peltekoğlu,Filiz.**, *Halkla İlişkiler Nedir?*, 5. Baskı Beta y, İstanbul ,2007
- 5.**Baykal,Besim.**, *Organizasyonların Yönetimi İlkeler ve Süreçler*, met/er matbaası y, İstanbul, 1981.
- 6.**Barutçugil, İsmet.**, *Organizasyonlarda Duyguların Yönetimi*, Kariyer y,2. baskı, İstanbul, 2004.
- 7.**Becer, Emre.**, *İletişim ve Grafik Tasarım*, Dost y, İstanbul, 2005.
- 8.**Bigalı, Şeref.**, *Resim Sanatı*, Türkiye İş Bankası Kültür y. Ankara, 1999.
- 9.**Brecht, Bertolt.**, *Sanat Üzerine Yazılar*, Cem y, çev: Kamuran Şipat, İstanbul, 1987.
- 10.**Davas, Keiht.**, *İşletmede İnsan Davranışları*, 5 baskı, çev: Kemal Tosun, İşletme fak. Y, 1988
- 11.**Ersoy, Ayla**, *Sanat Kavramlarına Giriş. Sanat Yorum.Y.*,İstanbul,2002.
- 12.**Eriñç, Sıtkı M.**, *Sanat Psikolojisi'ne Giriş*, Ütopya y, 2.Baskı, İstanbul, 2004.
- 13.**Eyüboğlu, Sebahattin .**, *Cilt 1 Söz Sanatları*, *Sanat Üzerine Denemeler ve Eleştiriler*. Cem y, İstanbul, 1981,
- 14.**Finkestein, Sidney.**, *Müzik Neyi Anlatır*, 3. Baskı, Kaynak y, İstanbul, 2000.
- 15.**Farago, France.**,*Sanat*, Çev: Özcan Doğan, Doğubatı y,Ankara, 2006.
- 16.**Göksel, Bülent., Kocabaş, Füsün., Elden, Müge.**, *Pazarlama İletişimi Açısından Halkla İlişkiler ve Reklam*, yayınevi y 1. basım, Ekim 1997, İstanbul
- 17.**Güvenç,Bozkurt.**, *İnsan ve Kültür*, *Antropolojiye Giriş*, Sosyal Bilimler Derneği y, Ankara, 1972
- 18.**Kınay, Cahit.**, *Sanat Tarihi*, 1.Baskı, Kültür Bakanlığı y, Ankara, 1993.
- 19.**Koçel, Tamer.**, *İşletme Yöneticiliği*. Beta y, 9. baskı, İstanbul, 2003,

- 20.Küçükeroğan, G. Rengin.,** reklam söylemi es y, İstanbul, 2005.
- 21. Küçükeroğan, Bülent.,** televizyonda Geçen Kültür ve sanat Yolu, es y, İstanbul 2004,
- 22.Kazancı, Metin,** Halkla İlişkiler, Ankara üni y, no 459, Ankara 1980.
- 23.Lukacs, George.,** *Estetiğe Giriş*, çev: Ahmet Cemal, 3.Basım, Payel y, İstanbul, 1999.
- 24.Monneier, Gerard.,** *Mimarlık Tarihi*, Çev: İsmail Yerguz,, 1.Baskı, Dost y, Ankara, 2006.
- 25.Mülayim, Selçuk.,** Sanat Giriş, Bilim Teknik y, 2. Baskı, İstanbul,1994.
- 26.Mülayim, Selçuk.,** Sanatın Tarihi Metodu, Bilim Teknik y, 2.Baskı İstanbul, 1994.
- 27.Monaco, james.,** Bir Film Nasıl Okunur? Sinema Dili, Tarihi ve Kuramı, çev: Ertan Yılmaz, 7 basım Oğlak y., , 2006
- 28.Nutku, Özdemir.,** Sahne Bilgisi, Kabalcı y, İstanbul,2002.
- 29.Özer, Bülent.,** *Kültür- sanat - Mimarlık*, 4.Basım, Yapı y, İstanbul, 2004.
- 30.Özkök, Ertuğrul.,** *Sanat, iletişim ve iktidar*, Tan y, Ankara, 1982.
- 31.Roth, Leland. M.,** *Mimarlığın Öyküsü*, çev: Ergün Akça, 3. Basım, Kabalcı y, İstanbul, 2006,
- 32.Rapoport, Amos,** *Kültür-Mimarlık- Tasarım*, çev: Selçuk Batur, Yapı y, 1.Basım, İstanbul, 2004.
- 33.Selanik, Cavidan.,***Müzik Sanatının Tarihsel Serüveni*, 1. Baskı, Doruk y, Ankara, 1996.
- 34.Say, Ahmet.,** Müzik Tarihi, 4. basım, Müzik ansiklopedisi y, İstanbul, 2000.
- 35.Smith, Geoffrey Nowell,** *Dünya Sinema Tarihi*, Çev: Ahmet Fethi, 1. basım, Kabalcı y, İstanbul, 2003.
- 36.Şentürer, A., Ural, Ş., Uz Sönmez, F.,** *Etik- Estetik*, 1. Baskı, Yapı y, İstanbul,1998.
- 37.Yavuz, Hilmi.,** Edebiyat ve Sanat Üzerine Yazılar. Yapı kredi y, 1 basım, İstanbul, 2005.
- 38.Teksoy, Rekin.,** Sinema Tarihi, 2. Baskı, Oğlak y, İstanbul, 2005.

## **Makale dergi**

**39. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Dergisi** cilt 10/ sayı 1/ Temmuz 1993/ s247–259

**40. Boyut dergisi**, sponsorluk ücretsiz eki yıl 2007

**41. Korunan, Okday.** “Oyuna giden patika” kitap hazırlık dosyasından bir bölüm

**42. Erbay, Fethiye,** *Sanatın Pazarlama Boyutundaki Bileşenleri*, Sanat Sokağı Dergisi, İstanbul, s.20,21

**43. Erbay, Fethiye,** *Sanat Kurumlarının Yönetimsel Yapısını Etkileyen Etmenler*, sanat çevresi dergisi, Mart  
**internet**

**44.Alptekin, İsmet Vildan,** <http://sanattasarim.iku.edu.tr/site/index.asp> (Erişim Tarihi: 14.02.2008)

**45. Güz,Nüket.,** <http://sanattasarim.iku.edu.tr/site/index.asp> (Erişim Tarihi: 14.02.2008)

**46. Ünsal,Deniz.,** <http://map.bilgi.edu.tr/art.htm> (Erişim Tarihi: 14.02.2007)

**47. Sanat Nedir?**<http://www.geocities.com/enveryolcu/sanat/nedir.html> ( Erişim Tarihi: 12.11.2007)

**48.** [http://tr.wikipedia.org/wiki/Toplum\\_bilimi](http://tr.wikipedia.org/wiki/Toplum_bilimi) ( Erişim Tarihi: 04.02 2007)

**49.**[http://www.geocities.com/temelfelsefe/estetik\\_nedir.html](http://www.geocities.com/temelfelsefe/estetik_nedir.html) (Erişim Tarihi: 12.12 2007)

**50.**<http://www.ntvmsnbc.com/news/260868.asp?cp1=1> (Erişim Tarihi: 12.11.2007)

**51.**<http://www.delikanforum.net/ozgun-yazilariniz/3593-medya-nedir-ne-degidir.html>, (Erişim Tarihi: 28.01.2007)

**52.**[http://www.kobimedya.com/index.php?option=com\\_content&task=view&id=51&Itemid=25](http://www.kobimedya.com/index.php?option=com_content&task=view&id=51&Itemid=25), (Erişim Tarihi: 31.01 2008)

**53.**<http://www.turkish-media.com/forum/index.php?showtopic=2261> (Erişim Tarihi: 02.02.2007)

**54.**<http://www.itusozluk.com/goster.php?t=yedinci+sanattan+%F6nceki+alt%FD+sanat&d=yedinci+sanat> (Erişim Tarihi: 05.02.2007)

**55.**[http://www.iksv.org/sponsor\\_iksv.asp?ms=3%7C4#2](http://www.iksv.org/sponsor_iksv.asp?ms=3%7C4#2), (Erişim Tarihi: 31.01.2008)

**56.**<http://www.turkboard.com/turk-edebiyatinin-ilk-ornekleri-destanlar-vt128773.html> (Erişim Tarihi: 05.02.2008)

**57.**<http://www.kultur.gov.tr/TR/BelgeGoster.aspx> (Erişim Tarihi: 04.12.2007)

- 58.[http://www.serfed.com/pages/s\\_tarih.asp](http://www.serfed.com/pages/s_tarih.asp), (Erişim Tarihi: 13, 11,2007)
- 59.<http://www.mimarenes.net/?p=61>( Erişim Tarihi: 11.02 2008)
- 60.<http://www.icmimarlik.net/cat.asp?nid=17> (Erişim Tarihi: 11.02 2008)
- 61.<http://www.icmimarlik.net/cat.asp?nid=17> (Erişim Tarihi: 11.02.2008)
- 62.<http://www.ikikardesizolasyon.com/forum/mimarlik-nedir-t83.0.html> (Erişim Tarihi: 11.02.2008)
- 63.[http://www.diyadinnet.com/Yararli Bilgiler-488&Bilgi=bilimsel-m%C3%BCzik-nedir-ve-m%C3%BCzik-nedir](http://www.diyadinnet.com/Yararli%20Bilgiler-488&Bilgi=bilimsel-m%C3%BCzik-nedir-ve-m%C3%BCzik-nedir) (Erişim Tarihi: 11.02.2008)
- 64.<http://www.tiyatrotarihi.com/> (Erişim Tarihi: 12.02.2008)

### **Ansiklopedi**

- 65.Anabritanica, 1990 ana yayıncılık)